

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

INGE NIEMINEN

Varhaisen tuen perhetyön toimintamallin pilotointi Sastamalan Koiramäen päiväkodissa

SOSIAALIALAN YLEMPI AMK

2020

Tekijä(t) Nieminen, Inge	Julkaisun laji Opinnäytetyö, ylempi AMK	Päivämäärä Kesäkuu, 2020
	Sivumäärä 75+5	Julkaisun kieli Suomi
Julkaisun nimi Varhaisen tuen perhetyön toimintamallin pilotointi Sastamalan Koiramäen päiväkodissa		
Tutkinto-ohjelma Sosiaalialan ylempi ammattikorkeakoulututkinto		
Tiivistelmä <p>Varhaisen tuen perhetyön toimintamallin kehittämistyö toteutettiin vuoden 2019 aikana, yhteistyössä Sastamalan kaupungin Koiramäen päiväkodin henkilökunnan ja perheohjauksen tiimin kanssa. Toimintamallia lähdettiin kehittämään tarvelähtöisesti, kartoittamalla asiakkaiden toiveet vanhemmuuden tuesta ja selvittämällä varhaiskasvatuksen henkilökunnan näkökulmasta asiakas- ja palvelunohjauksen haasteet. Toimintamallin teoreettisena pohjana toimi Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen Sosiaalihuollon ja perhetyön työryhmien tekemä julkaisu ”Porrasteisuus lapsiperheiden sosiaalipalveluissa. Näkökulmia Sosiaalihuoltolain toimeenpanoon ja palveluiden järjestämiseen.”</p> <p>Sastamalassa on lapsiperheillä ollut mahdollista saada ennaltaehkäisevää matalankynnyksen perhetyötä eli perheohjausta vuodesta 2014 alkaen. Sosiaalihuoltolain uudistuksen myötä ja lastensuojelussa Hackney-toimintamallin käyttöönoton seurauksena korjaavista palveluista siirtyi perheiden asiakkuuksia korjaavista palveluista ennaltaehkäisevien palveluiden piiriin. Siirtääkseen työorientaation takaisin ennaltaehkäisevään perhetyöhön perheohjauksessa, vaadittiin toimintoja. Lisäksi vuosina 2018 ja 2019 varhaiskasvatuksesta oli molempina vuosina tullut ainoastaan kaksi asiakkuuteen johtanutta asiakasohjausta perheohjaukseen.</p> <p>Kehittämistyönä luotiin Innokylän innopajatyöskentelyä käyttäen varhaisen tuen kolmiportainen toimintamalli, mikä sisälsi kaikille varhaiskasvatuksen asiakasperheille kohdennetut ennaltaehkäisevät ja vanhemmuutta tukevat toiminnot, sekä asiakaslähtöiset asiakkaan palvelunohjauksen rakenteet. Opinnäytetyössä pääpaino oli yhteistyörakenteiden luomisessa, joiden avulla pyrittiin tehostamaan asiakaslähtöistä asiakas- ja palvelunohjausta.</p>		
<p>Asiasanat varhainen tuki, ennaltaehkäisevä perhetyö, varhaiskasvatus, monitoimijaisuus, kasvatuskumppanuus</p>		

Author(s) Nieminen, Inge	Type of Publication Master’s thesis	Date June, 2020
	Number of pages 75+5	Language of publication: Finnish
Title of publication Piloting an early childhood family work model in Sastamala’s Koiramäki kindergarten		
Degree programme Master’s degree of social services		
Abstract <p>The piloting of the early support family work operating model was carried out in 2019 in cooperation with the staff of the Koiramäki kindergarten in the city of Sastamala and the preventive family work team. The operating model was developed on a need-based basis, mapping customer's wishes for parental support and finding out the challenges of customer and service management from the perspective of kindergarten staff. The theoretical basis of the operating model was the publication “Gradation in social services for families with children” made by the Social Welfare and Family Work working groups of the National Institute for Health and Welfare. Perspectives on the implementation of the Social Welfare Act and the organization of services. ”</p> <p>In Sastamala, it has been possible for families with children to receive preventive low-threshold family work, since 2014. With the reform of the Social Welfare Act (130172014) and the introduction of the Hackney method in child protection, remedial services shifted from remedial services for families to preventive services. Shifting work orientation back to preventive family work in family guidance, activities were required. In addition, the creation of cooperation structures between day care and family guidance is important for customer and service guidance. In addition, in 2018 and 2019, in both years, day care had become only two customer-led client guidance to family guidance.</p> <p>As a development work, a three-level early support model was created using the Innokylä innopaja- method, which included preventive and parenting support functions targeted at all early childhood education client families, as well as customer-oriented customer service management structures. The main focus of the thesis was co-operation in creating structures that aim to enhance customer-oriented customer and service guidance.</p>		
<u>Key words</u> multifunctionality, early support, preventive family work, day care, educational partnership		

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 MONIALAINEN VERKOSTOYHTEISTYÖ.....	9
2.1 Monialainen yhteistyö	9
2.2 Perhekeskustoimintamalli	13
2.2.1 Perhepalveluverkosto.....	15
3 LAPSIPERHEIDEN SOSIAALIPALVELUT	17
3.1 Sosiaalihuoltolain mukaiset lapsiperheiden sosiaalipalvelut	17
3.1.1 Lapsiperheiden sosiaalipalveluiden toteutus.....	18
3.1.2 Monitoimijainen palvelutarpeen arviointi.....	20
3.1.3 Porrasteisuus lapsiperheiden sosiaalipalveluissa	22
3.2 Sastamalan lapsiperheiden sosiaalipalvelut.....	25
3.3 Perhetyö.....	26
3.3.1 Perhetyön porrasteisuus	29
3.3.2 Perheohjauksen toteuttaminen Sastamalassa	30
4 VARHAISKASVATUS.....	33
4.1 Varhaiskasvatuksen perusteet.....	33
4.2 Kasvatuskumppanuus	36
4.3 Sastamalan kaupungin varhaiskasvatus.....	38
4.3.1 Sastamalan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma.....	38
4.3.2 Koiramäen päiväkotit	40
5 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	41
6 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTTAMINEN	45
6.1 Kehittämisen kohde, kehittämistarve ja kehittämistarpeen perustelevminen ...	45
6.2 Kehittämistyössä käytetyt menetelmät	50
6.3 Kehittämisprosessi.....	51
6.4 Perheiden illassa suoritetun kyselyn vastausten analysointi	52
6.4.1 Varhaiskasvatuksen ja kodin välinen yhteistyö	53
6.4.2 Vanhemmuuden tuki varhaiskasvatuksessa	54
6.5 Ammattilaisten Innokylän innopajojen tulokset.....	56
7 KEHITTÄMISTYÖN TULOS JA TUOTOKSET	58
7.1 Varhaisen tuen perhetyön malli Sastamalan Koiramäen päiväkodissa	58
7.1.1 Vanhempien ja varhaiskasvatuksen henkilökunnan välinen yhteistyö.....	59
7.1.2 Vanhemmuuden tuki Koiramäen päiväkodissa	60
7.1.3 Varhaiskasvatussuunnitelma yhteistyön tukena	61
7.1.4 Perhetyön työote varhaiskasvatuksessa vanhemmuuden tukena	62
7.1.5 Varhaisen tuen perhetyö Koiramäen päiväkodissa	63

7.1.6 Varhaisen tuen perhetyö asiakasohjauksen näkökulmasta	63
8 YHTEENVETO	65
8.1 Pohdinta.....	65
8.2 Arviointi	72

LÄHTEET

LIITTEET

1 JOHDANTO

Monitoimijaiseen yhteistyöhön ja varhaisen tuen palveluiden kehittämiseen on kiinnitetty huomiota valtakunnallisesti eri hankkeissa 2000-luvun alusta alkaen. Viimeisimpänä kehittämistyönä on ollut osana Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa luotu perhekeskustoimintamalli vuosina 2016-2018, perhekeskuksia luomalla on pyritty muodostamaan asiakaslähtöinen lapsi- ja perhepalveluiden palveluverkosto. Sastamalassa paikallisesti perhekeskusta kuvastaa perhepalveluverkosto, minkä avulla on johtamisen ja verkostoitumisen keinoin pyritty lisäämään palveluverkoston tehokkuutta. Perhepalveluverkoston avulla on pystytty luomaan uusia palvelumuotoja, Sastamalassa on perustettu kaikille lapsiperheille avoin kohtaamispaikka vuonna 2018, missä on käynnistetty myös elokuussa 2019 avointa varhaiskasvatustoimintaa. Lisäksi Lape-hankkeen myötä perhepalveluverkostossa on otettu käyttöön erilaisia varhaisen tuen työmenetelmiä, kuten esimerkiksi Ihmeelliset vuodet- menetelmä sekä Lapset puheeksi- menetelmä. Valtakunnallisesti perhekeskus 2019 selvityksen mukaan perhekeskustoimintamallin jatkokehittämistyössä pitää siirtää painopistettä perhekeskustoimintamallia kehittäessä organisaatiotasolta asiakastyöhön ja yhteisiin toimintamalleihin. (Halme ym. 2020, 16.)

Opinnäytetyössäni pilotoin yhteistyössä Sastamalan kaupungin Koiramäen päiväkodin henkilökunnan ja Sastamalan seudun sosiaali- ja terveystieteiden perheohjaajien tiimin kanssa varhaisen tuen perhetyön toimintamallia. Toimintamallin tarkoituksena on tavoittaa asiakkaat mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja tarjota heille tukea, heidän omasta toimintaympäristöstä käsin. Kehittämistyöni perustuu Terveystieteiden- ja hyvinvointilaitoksen Sosiaalihuollon ja perhetyön porrasteisuus-työryhmien tekemään julkaisuun ”Porrasteisuus lapsiperheiden sosiaalipalveluissa. Näkökulmia Sosiaalihuoltolain toimeenpanoon ja palveluiden järjestämiseen.” Työryhmissä käsiteltiin sosiaalihuollon ja perhetyön nykytilaa valtakunnallisesti, niiden muutostarpeita ja laadittiin kehittämissuhteita.

Työryhmän julkaisussa, sekä omassa työssäni perheohjaajana on ollut havaittavissa sosiaalihuoltolain soveltamisessa suuria eroja kuntien välillä. Työryhmän tavoitteena

olikin selkiyttää lapsi- ja perhepalveluiden palvelujärjestelmää, sekä tehdä esitys linjauksista, mitkä otettaisiin valtakunnallisesti käyttöön. Työryhmän julkaisussa on kiinnitetty huomiota myös palveluiden porrasteisuuteen ja korostettu varhaisen tuen palveluita. Lasten, nuorten ja perheiden palveluverkostossa on sosiaalihuoltolain uudistuksesta ja perhekeskustoimintamallin luomisesta huolimatta palvelujärjestelmässä pääpaino korjaavissa palveluissa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen työryhmä esittää lakimuutosta perhetyön määritelmän osalta sosiaalihuoltolakiin, jotta valtakunnallisesti kaikissa kunnissa palvelu otettaisiin käyttöön universaalina palveluna. Varhaisen tuen perhetyön avulla pyritään madaltamaan asiakkaiden kynnystä ottaa apua vastaan entisestään, sekä ennaltaehkäisemään tuen tarvetta lisäämällä universaaleja vanhemmuuden tuen muotoja palveluverkostossa. (Alatalo, Kettunen, Liukko, Miettunen & Normia-Ahlsten 2019, 7-8, 28.)

Sastamalassa on asiakkaille ollut tarjolla matalankynnyksen ennaltaehkäisevää perhetyötä eli perheohjausta vuodesta 2014 lähtien. Palveluun asiakkaat ovat voineet ohjautua olemalla itse suoraan yhteydessä perheohjaajaan tai yhteistyötahot on voineet asiakkaan luvalla tehdä ohjauksen. Sosiaalihuoltolain uudistuksen jälkeen ja lastensuojelussa Hackney- menetelmän käyttöönoton seurakusena perheohjauksen työorientaatio on siirtynyt enenevässä määrin korjaavaan perhetyöhön. Asiakkaat hakeutuvat palveluiden piiriin, kun he eivät enää itse löydä ratkaisua tilanteelle. Työn orientaation siirtäminen takaisin ennaltaehkäisevään perhetyöhön vaatii toimia. Perheohjauksen ja varhaiskasvatuksen välinen yhteistyö on tähän asti ollut ainoastaan yksittäisten asiakkaiden asioihin liittyvää. Perheohjaajat ovat lähes vuosittain tarjonneet myös varhaiskasvatusyksiköille vierailua vanhempainilloissa, mutta kutsuja niihin on tullut vain muutamaan yksikköön. Vuosina 2018 ja 2019 perheohjauksessa alkaneista uusista asiakkuuksista molempina vuosina ainoastaan kaksi oli saaneet alkunsa varhaiskasvatuksen erityisopettajan yhteydenotosta.

Varhaisen tuen perhetyöllä tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä peruspalveluissa tarjottavaa tukea perheille. Palvelussa pyritään tarjoamaan asiakkaille tukea oikea-aikaisesti omasta toimintaympäristöstä käsin, silloin kun asiakas tuo huolen esiin tai työntekijät sen havaitsevat. Lähestyin toimintamallin asiakasprosessia kolmijakoisesti, jotta prosessissa tulisi näkyviin parhaiden porrasteisuustyöryhmän esitys palveluiden kolmiportaisuudesta (Liite 3). Kehittämistyössä pääpaino on toimintamallin luomisessa ja

yhteistyön kehittämisessä. Opinnäytetyön teoriaosuudessa olen perehtynyt monitoimijaisen yhteistyön perusteisiin ja lapsiperheiden sosiaalityön, perhetyön ja varhaiskasvatuksen välisen yhteistyön mahdollisuuksiin tietokirjallisuuden valossa.

Kehittämismenetti käynnistyi keväällä 2019, kartoittamalla Koiramäen päiväkodin asiakkaiden toiveita vanhemmuuden tuen toteuttamisesta ja henkilökunnan näkemyksiä kehittämisen tarpeista. Kehittämistyössä hyödynsin Innokylän innopaja-menetelmää. Innopajatyöskentelyssä hyödynsin dialogisuutta ja yleisesti avointa keskustelua. Yhteistyön asiakaslähtöisen toimintamallin luomiseksi, oli tärkeää selvittää asiakkaiden kokemus tuen tarpeesta ja näkemys perheohjauksen jalkautumisesta varhaiskasvatukseen. Toukokuussa 2019 Koiramäen päiväkodin perheiden illassa toteutettiin kysely vanhemmille varhaiskasvatuksen ja kodin välisestä yhteistyöstä, vanhemmuuden tuesta ja varhaisen tuen perhetyön toimintamallista (Liite 1). Kyselyyn vastauksia tuli 31:ltä vanhemmalta. Kesäkuussa 2019 pidettiin ideariihä perheohjauksen tiimissä, missä pohdittiin perheohjauksen mahdollisuuksia toteuttaa kyselyn ja Koiramäen päiväkodin henkilökunnan kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta varhaisen tuen perhetyön toimintamallia varhaiskasvatuksessa. Kartoitettuani perheohjauksen mahdollisuudet toteuttaa toimintamallia, luotiin yhteistyössä päiväkodin henkilökunnan kanssa lopullinen toimintamalli varhaisen tuen perhetyöstä. Syksy 2019 oli varattu toimintamallin kokeilemiseen käytännössä.

Lisäksi opinnäytetyössäni kiinnitin huomiota vanhempien osallisuuteen varhaiskasvatuksen arjessa ja kasvatuskumppanuuteen, jotta vanhemmuuden tuki, sekä ennaltaehkäisevyys toteutuisivat paremmin toimintamallissa. Varhaiskasvatustyksiköissä henkilökunnan perustehtävänä on järjestää pedagogista toimintaa ja toteuttaa päivähoitoa. Kun koulumaailmassa toimii erityisopettajien lisäksi koulupsykologit, koulukuraattorit ja mahdollisesti sosiaaliohjaajat ja psykiatriset sairaanhoitajan opettajien sekä lasten ja nuorten perheiden tukena, varhaiskasvatuksessa henkilökunta on ainoastaan varhaiskasvatuksen erityisopettajan ammatillisen tuen varassa. Ammatillinen tuki ja tietämys lapsiperheiden sosiaalipalveluiden palvelujärjestelmän toimivuudesta on varhaiskasvatustyksiköissä vähäistä, varsinkin sosiaalihuoltolain uudistuksen myötä. Kehittämistyöni yhtenä tavoitteena on myös mahdollistaa varhaiskasvatuksen henkilökunnan ammatillinen tuki ja parantaa organisaatioiden välistä tiedonkulkua.

2 MONIALAINEN VERKOSTOYHTEISTYÖ

2.1 Monialainen yhteistyö

Perheiden läheisverkot ovat yhteiskunnan kehityksen myötä muuttaneet muotoaan. Vanhempien vastuun rinnalla, meillä kaikilla verkoston toimijoilla on mahdollisuus osaltamme tukea lapsen kasvua ja kehitystä. Lapsiperheiden tueksi on rakennettu laaja ammatillinen tukiverkosto, mikä koostuu eri hallintokunnista. Ammatillinen tukiverkosto koostuu universaaleista peruspalveluista neuvolasta perusopetukseen, ja korjaavista tai kohdennetuista palveluista, kuten mm. perheneuvola, erikoissairaanhoido, lapsiperheiden sosiaalipalvelut. Jokaisella toimijalla on oma tulkinta lapsen kehityksestä, tuen tarpeesta ja myös kasvatuksesta. Eri ammattiryhmät havainnoivat lapsen hyvinvointia omasta näkökulmasta. Eri alojen ammattilaisten tulisi luoda yhteinen ymmärrys lapsen kehityksestä, hyvinvoinnista ja kasvatuksesta. (Lämsä 2013, 19-20).

Vaikka viime vuosina yhteistyö on lisääntynyt eri toimijoiden välillä, näyttäytyy yhteistyö asiakkaille edelleen vahvana hallinnonalakohtaisena viranomaistoimintana. (Petelius, Tulonsalo & Jaakola 2016, 75). Monissa kunnissa on alettu kiinnittämään huomiota koulujen ja varhaiskasvatuksen väliseen yhteistyöhön, varsinkin nivelvaiheissa. Yhteistyö sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten kanssa rajoittuu kuitenkin yksittäisten asiakasasioiden käsittelyyn. Monialainen yhteistyö asiakasasioissa on äärimmäisen tärkeää yksilön näkökulmasta, mutta tehostamalla yhteistyötä vanhemmuuden yleisen tuen luomiseksi saadaan aikaiseksi koko verkostoa palvelevia toimintoja. Lisäämällä yhteistyötä myös laadukkaan varhaiskasvatuksen kehittämisessä, laation ulkopuolelta voi nousta esiin merkityksellisiä oivalluksia. (Ahonen 2017, 119).

Tavoitteena on, että eri hallintoaloista riippumatta palveluiden välisen yhteistyön tulee toimia. Perheiden ja lasten kannalta olennaista on palveluiden saumattomuus ja oikea-aikaisuus. Siirtyminen perus- ja erityispalveluiden välillä tulee olla mutkatonta ja joustavaa. Perhe, lapsi ja heidän tarpeiden on oltava aina keskiössä, asiakas- ja palvelunohjauksessa. On pyrittävä pois lähete tai ohjaukseen käytännöistä, missä asiakasta neuvotaan olemaan yhteydessä toisiin palveluntuottajiin. Asiakaslähtöistä on asiakkaan ohjaaminen palveluiden välillä saattaen vaihtaen. Parhaimmillaan erityispalveluita on saata-

villa myös peruspalveluiden yhteydessä tai ne jalkautuvat peruspalveluiden tueksi, jolloin eri ammattilaisten osaaminen muodostuu yhteiseksi voimavaraksi perheiden tueksi. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016, 29-30).

Moniammatillista yhteistyötä on pyritty jo lainsäätäjienkin toimesta tehostaa. Taustalla ovat olleet asiakaslähtöisyys, potilaskeskeisyys, itsemääräämisoikeus, ammattitaidon hyödyntäminen ja kokonaisvaltainen asian käsittely. Monialaisesta yhteistyöstä säädetään varhaiskasvatuslaissa 540/2018, pykälässä 3. varhaiskasvatuksen yhdeksi tavoitteeksi asetetaan lapsen yksilöllinen tuen tarve ja sen tarkoituksenmukainen järjestäminen varhaiskasvatuksessa tarvittaessa monialaisesti. Lisäksi laissa on useampi pykälä, missä säädetään monialaisesta yhteistyöstä. Varhaiskasvatuslain pykälissä 7§ sekä 22§, velvoitetaan varhaiskasvatuksen toimijoita huomioimaan yhteistyö ja luomaan tarvittavat yhteistyörakenteet. (Mahkonen 2018, 139-142).

Varhaiskasvatuslain 540/2018 pykälässä 21.2 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjien ja vanhempien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 21.2§). Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa on otettava huomioon yhteistyö varhaiskasvatuksen, opetuksen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten ja muiden 7§:ssä tarkoitettujen yhteistyötahojen välillä, sekä luotava tarvittavat yhteistyörakenteet. (Mahkonen 2018, 140-142). Vastuu monialaisen yhteistyön toteuttamisesta ja suunnittelusta on varhaiskasvatuksen järjestäjillä, sillä lapsi kasvaa ja kehittyy suhteessa häntä ympäröivään sosiaaliseen ympäristöön. Varhaiskasvatuksen järjestäjien on varmistettava, että jo toimintaa suunniteltaessa huomioidaan yhteistyö lasten elämään osallistuvien tahojen kanssa. (Ahonen 2017, 119.)

Sosiaalihuoltolain pykälä 7§ määrittelee rakenteellisen sosiaalityön keinoksi edistää kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä (Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301, 7§). Rakenteellisella sosiaalityöllä tarkoitetaan asiakastyöhön perustuvan tiedon keräämistä asiakkaiden tarpeista ja niiden yhteyksistä yhteiskunnallisiin ongelmiin, ehdotusten tekemistä sosiaalisten ongelmien ennaltaehkäisemiseksi, sekä sosiaalihuollon asiantun-

temuksen jalkauttamista osaksi kunnan muiden toimialojen suunnittelua ja palveluvalikoiman kehittämistä. Sosiaalihuoltolain pykälä 41§ velvoittaa sosiaalihuollon viranomaisia varmistamaan asiakastyössä, että lapsen tai perheen yksilöllisiin tarpeisiin nähden heidän käytössä on riittävä asiantuntijuus ja osaaminen palvelun tarvetta arvioitaessa, päätöksen teossa sekä sosiaalihuoltoa toteuttaessa (Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301, 41§). Laissa korostetaan asiakkaan edun mukaisen monitoimijaisen palvelukokonaisuuden luomista, missä hyödynnetään yli sektorirajojen tehtävää yhteistyötä. Verkostomainen työorientaatio on lapsi- ja perhepalveluissa osa perustyötä. Yksilöllisessä ja perhekohtaisessa asiakastyössä verkostoneuvottelujen järjestäminen on luontevaa. Asiakkaan tuen tarvetta vastaavien palveluiden toteuttamiseksi oikea-aikaisesti on kehitettävä yhteistyön rakenteita niin, että niistä muodostuu eheä kokonaisuus. (Sosiaali- ja terveysministeriö. 2017, 34, 124.)

Organisaation tasolla monialaisen ja moniammatillisen yhteistyön tavoitteena on perheiden hyvinvoinnin lisääminen ja haasteiden ennaltaehkäiseminen. Kunnan on toimittava Varhaiskasvatuslain pykälän 7.1 mukaan yhteistyössä neuvolan, sosiaalihuollon, lastensuojelun, liikunta- ja kulttuuritoimen ja opetuksen kanssa (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 7.1§). Varhaiskasvatuksen järjestäjä ja tuottaja voivat kehittää palveluaan yhteistyössä kuntien muiden toimijoiden, korkeakoulujen, oppilaitosten ja tutkimuslaitosten kanssa (Mahkonen 2018, 139-142).

Monitoimijaisen yhteistyön onnistumisen edellytyksenä ja perustana on toisen työn tunteminen, sekä luottamus. Yhteistyökulttuurin muodostuminen on pitkä prosessi, joka edellyttää dialogista vuoropuhelua. Luomalla selkeät toimintaohjeet ja yhteistyörakenteet, mahdollistetaan vuoropuhelun lisääntyminen eri toimijoiden välillä. Luottamuksen rakentuminen eri palveluiden toimijoiden välillä syntyy osallisuuden ja vaikuttamisen mahdollisuuksien kokemuksesta. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2016, 24.) Aito monialainen yhteistyö mahdollistetaan järjestämällä avoimia keskustelutilaisuuksia, missä pystytään luomaan yhteiset tulkinnat lapsuudesta ja varhaiskasvatusta koskevista arvoista (Ahonen 2017, 121-122).

Kirjallisuudessa moniammatillisuus määritellään jakamisena, kumppanuutena, keskeisenä riippuvuutena, valtana ja prosessina, mikä voi sisältää lisäksi päätöksenteko-

vastuun jakamista (Vierula, Pösö & Paavilainen 2019, 293). Moniammatillisen yhteistyön haasteita nousee esiin yksilö-, asiantuntijuuden-, rakenne-, palvelujärjestelmän, sekä yhteiskuntapoliittisten linjausten tasolla. Moniammatilliseen yhteistyöhön palvelutarpeiden arvioinnin näkökulmasta tuo yhteistyökäytäntöjen vakiintumattomuus, epäselvyydet vastuun jakamisesta, sekä eriävät tulkinnat asiakkaan tilanteesta ja tuen tarpeesta. Moniammatillisen yhteistyön pulmakohdat tällä hetkellä liittyvät työnjakoon, johtamiseen, tiedon puutteeseen ja epäluottamukseen/varauksellisuuteen artikkelin mukaan. (Vierula, Pösö & Paavilainen 2019, 197 & 294.) Käytännön asiakastyön näkökulmasta moniammatillisessa yhteistyössä on riskinä, että lapsen ja perheen näkemys omasta tilanteesta saattaa jäädä taka-alalle, varsinkin jos perheen ympärille rakentuu laaja-alainen ammattilaisten verkosto (Alatalo, Lappi & Petelius 2017, 12).

Asiakaslähtöistä monitoimijaista yhteistyötä tukevat yhteiset työtavat ja yhteinen viitekehys. Monitoimijainen työskentely palvelutarpeen arvioimiseksi, tuen tarjoamiseksi, sekä muun toiminnan monitoimijainen toteuttaminen edesauttaa asiakaslähtöistä perheiden tukemista. Yhteisten työmenetelmien ja työkalujen käyttöönotto koko verkoston kouluttamisella, varmistetaan tiedon ja asiantuntijuuden leviäminen koko verkoston käyttöön. Palveluiden kehittäminen asiakaslähtöisesti edellyttää asiakkaiden osallistamista ja osallisuuden parantamista asiakasraatien, yhteisöllisten tilaisuuksien sekä perheiden mukaan ottaminen palveluprosessin kehittämistyöhön. (Halme ym. 2019, 59.)

Monitoimijaisessa yhteistyössä on suuri merkitys rakenteellisella ja käytännön johtamisella, henkilökunnan tehtävänkuvassa moniammatillisen yhteistyön muotojen kuvauksella, organisaation ja palvelujärjestelmän hahmottamisella sekä toisten työkuvaan ymmärtämisellä. Usein henkilökunnalle on määritelty heidän perustehtävä, mihin ei ole sisällytetty moniammatillista yhteistyötä. Moniammatillinen yhteistyö edellyttää yhteistyörakenteiden tarkoituksenmukaista luomista, jos luodaan erilaisia tiimejä jotka eivät palvele henkilökuntaa, työntekijät eivät sitoudu työskentelyyn. (Vierula, Pösö & Paavilainen 2019, 296-297.)

Tarjoamalla matalan kynnyksen palveluita, oikea-aikaisesti pystytään vähentämään erityisen tuen tarvetta. Asiakkaiden näkökulmasta asiakas- ja palvelunohjauksessa on

merkityksellistä asiakkaan osallistamisen ja kuuntelemisen lisäksi riittävän tiedon antaminen palveluista ja tuen saannin mahdollisuuksista. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016, 25.) Huolen esille nostaminen on aina huolen havaitsijan velvollisuus, ja hänen on saatava siihen tarvitsemansa tuki. Huolen lisäksi on keskeistä nostaa esiin perheen voimavarat ja työntekijöiden mahdollisuudet tukea perhettä. Tarvittaessa asiakkaan kanssa pohditaan, ketä muita toimijoita tarvitaan perheen tueksi ja pyydetään heidät mukaan tapaamiselle. Tapaamisella määritellään kaikkien toimijoiden roolit, tehtävät, työnjako ja seuranta. Lisäksi on tärkeää sopia yhdyshenkilöstä, jonka rooli on kulkea asiakkaan rinnalla prosessissa ja koordinoita verkoston toimintaa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016, 27-28.) Moniammatillinen yhteistyötä rakentaessa on tärkeää luoda yhteiset käsitteet ja viitekehykset työtä ohjaavista arvoista ja asiakastyön lähestymistavoista (Alatalo, Lappi & Petelius 2017, 13).

2.2 Perhekeskustoimintamalli

Perhekeskustoiminnan kehittäminen on alkanut Suomessa PERHE-hankkeessa vuosina 2005-2007, missä keskiössä on ollut vanhemmuuden ja parisuhteen vahvistaminen, sekä peruspalveluissa perheiden osallistaminen ja paikallisten toimijoiden kumppanuus. Vuosina 2008-2015 osana kansallista kehittämisohjelmaa käynnistettiin laaja- ja monialaisen toimivan mallin kehittäminen. Osana Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa on vuosina 2016-2018 jatkettu valtakunnallisesti perhekeskustoimintamallin kehitystyötä maakunnallisella, yksittäisen palveluverkoston, perhekeskuksen yhteistoiminnan ja asiakastyön tasolla. Osana maakunnallisia LAPE-hankkeita 18 maakunnan alueella, yhteensä 19 hankkeessa on luotu perhekeskuksia ja kehitetty niiden toimintaa ohjaavaa perhekeskustoimintamallia. (Halme ym. 2020, 16.) Suomessa perhekeskuksia tai perhekeskusalueita oli perustettu 138 ja kohtaamispaikkoja noin 500 vuoden 2019 huhtikuuhun mennessä (Hakulinen, Laajasalo & Mäkelä 2019, 107).

Perhekeskus on yhteensovitettu lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnista vastaavien palveluiden verkosto, mitä johdetaan ja mikä toimii monialaisena kokonaisuutena. Perhekeskuksen verkostoon kuuluvat lasten ja nuorten hyvinvointia ja terveyttä edistävät varhaisen tuen palvelut, lapsiperheiden sosiaali- ja terveystalvet, sivistyspal-

velut, sekä kolmannen sektorin palveluiden tuottajina seurakunnat ja järjestöt. Perhekeskuksilla tarkoitetaan monitoimijaisen yhteistyön ja palveluiden yhteen sovittamisen mahdollistavia rakenteita, toimintatapoja ja käytäntöjä. Perhekeskukset tarjoavat palveluita joko yhden tai useamman kunnan nuorille ja lapsiperheille toimipisteissä, sähköisesti ja kotiin vietynä. Perhekeskusten kehittämistyön tavoitteena on panostaa ennaltaehkäiseviin palveluihin, varhaiseen tukeen ja hoitoon, sekä samalla minimoida kustannusten nousua. Lisäksi merkittävänä tavoitteena on myös lasten, nuorten ja perheiden eriarvoisuuden vähentäminen. (Halme ym. 2020, 11-12.)

Perhekeskustoimintamallin pyrkimyksenä on tarjota asiakkaille viipymättä tarvitsemaansa tukea ja apua. Yhteen sovittamalla palveluita, pyritään tarjoamaan monipuolisia palveluita, jotka on nykyistä tasalaatuisempia ja yhdenvertaisempia. Monitoimijaisen yhteistyön avulla pyritään tarjoamaan palveluita asiakkaille heidän omasta toimintaympäristöstä käsin, esimerkiksi perhetyön ja kotipalvelun avulla vahvistetaan vanhempien voimavaroja. Yhteensovittamalla palveluita ja kiinnittämällä huomiota palveluprosessien sujuvuuteen, pystytään minimoimaan työskentelyn päällekkäisyyksiä ja palveluiden hajanaisuutta, samalla asiakastyytyväisyys paranee. Perhekeskuksesta ja sen toimintaverkosta on hyötyä ammattilaisille, kun se on hyvin johdettu ja toimintaverkostossa on sovittu yhdessä selkeät linjaukset, toimintaperiaatteet ja työtavat. Yhteinen toiminnan suunnittelu sekä työpari- ja tiimityöskentely vahvistavat osaamista ja parantavat tehokkuutta verkostossa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen perhekeskusselvityksen mukaan perhekeskustoiminnan vaikuttavuutta ja tuloksellisuutta on pystytty jo alustavasti mittaamaan. Lapsiperhepalvelujen taloudellisessa arviointitutkimuksessa on pystytty tuomaan esiin ennaltaehkäisevään toimintaan panostamisen ja asiakaslähtöisten palveluprosessien kehittämisen tuottavan säästöä kunnille pidemmällä aikavälillä. (Halme ym. 2020,11-12.)

Perhekeskuksen perustehtävänä on lapsen ja koko perheen terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen, sekä perheiden voimavarojen vahvistaminen. Lisäksi perhekeskuksen tehtävät on vanhemmuuden ja parisuhteen tuki, vertaistuen mahdollistaminen sekä yhteisöllisyyden vahvistaminen, varhaisen tuen, hoidon ja kuntoutuksen tarjoaminen, sovinolliseen eroon ja vanhemmuuden jatkumiseen auttaminen, lähisuhdeväkivallan ennaltaehkäiseminen, perheiden monimuotoisuuden huomioon ottaminen. (Halme ym. 2020, 24-25.)

Vanhemmuuden ja parisuhteen tuki kattaa alleen laaja-alaisen ja monipuolisen sisällön. Vanhemmuuden tuen lähtökohtana on voimavarakeskeinen työote. Vanhemmuuden tuki voi tähdätä vanhemmuustaitojen vahvistamiseen lisäämällä tunne- ja vuorovaikutustaitoja. Sillä tarkoitetaan myös monipuolisen ja ymmärrettävän tiedon tuottamista lapsen normaaliin kasvuun ja kehitykseen, sekä niitä tukevien käytäntöihin liittyen. Vanhemmuuden tuki voidaan toteuttaa vertaistoimintana tai vanhempien ja ammattilaisten yhteistoimintana. Vanhemmuutta pystytään vahvistamaan myös hyödyntämällä kasvatuskumppanuutta vanhempien, varhaiskasvatuksen sekä lapsi- ja perhepalveluiden verkostossa. Sosiaalipalveluissa vanhemmuuden ja parisuhteen tukea toteutetaan muun muassa tuottamalla sosiaalihuoltolain mukaisesti perhetyötä ja kotipalvelua. Perhetyön avulla vanhemmuutta tuetaan tarjoamalla konkreettisia keinoja vanhemmalle lapsen kanssa toimimiseen ja arkirutiinien hallintaan. Varhaiskasvatuksessa lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelmaan liittyvät keskustelut antavat mahdollisuuden keskustella lapsen hyvinvointiin liittyen myös vanhemmuudesta. Varhaiskasvatus onkin yksi merkittävimmistä yhteistyötahoista perhekeskuskille, vanhemmuuden tuen toteuttamisessa. (Hakulinen, Laajasalo & Mäkelä 2019, 109.)

Perhekeskus toimintamallin toimeenpanoa, kehittämistä ja levittämistä jatketaan valtakunnallisesti, vaikka Lape-muutosohjelma on päättynyt. Yhteensovittamalla hajanaisia lapsi- ja perhepalveluita, sekä verkostoimalla niitä palvelukokonaisuuksiksi. Perhekeskuksen avulla pystytään järjestämään, sekä tarjoamaan vanhemmuuden ja parisuhteen tukea perheille peruspalveluissa. (Hakulinen, Laajasalo & Mäkelä 2019, 112.) THL:n perhekeskusselvityksen mukaan, jatkotyöskentelyssä on tarpeen painottaa asiakastyötä ja toimijoiden yhteistoimintaa, kun lape muutosohjelman aikana kiinnitettiin yhteistyöhön huomiota organisaation ja johtamisen tasolla. (Halme ym. 2020, 16.)

2.2.1 Perhepalveluverkosto

Perhepalveluverkosto on Sastamalassa vuodesta 2014 alkaen kehitetty ja koordinoitu systemaattisesti perhepalveluverkoston poikkihallinnollista ja toiminnallista yhteistyötä (Kuvio 1). Perhepalveluverkosto on monialainen yhteistyötoimintamalli, missä

kaikki Sastamalan eri toimijat sosiaali- ja terveystalvuluista, sivistys- ja kasvatuspalveluluista, sekä jrjestost pyrkivt luomaan rakenteita, joiden avulla pystytään mahdollisimman varhain tukemaan lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia. (Parto-Koski 2016, 32.) Moniammatillinen verkosto etsii keinoja tukea lapsien, nuorten ja perheiden hyvinvointia yhdessä. Perhepalveluverkostossa luodaan uusia toimintamalleja, materiaaleja sekä innovaatioita lasten, nuorten ja perheiden palveluihin. (Sastamalan kaupungin www-sivut 2020). Perhepalveluverkostossa on pyritty noudattamaan alusta alkaen verkoston yhteisenä toimintamallina ”kolmen koon konsepti”. Kolmen koon konseptilla tarkoitetaan kopin ottoa, konsultaatiota ja kokonaisvastuuta huolitilanteissa. Toimintamallin tueksi on laadittu ”Sovitut asiat”-lomake verkostopalaverien tueksi. Lomakkeelle on tarkoitettu kirjata verkostopalaverin toimijoiden ja perheen yhteinen tavoite, toimet tavoitteen saavuttamiseksi, sekä suunnitelman työskentelyn seurannasta (Parto-Koski 2016, 33.)

Kuvio 1: Sastamalan kaupungin perhepalveluverkosto. (Parto-Koski 2016. s. 34.)

Perhepalveluverkoston toimintaa ohjaa ja arvioi hallinnonalojen yhteinen ohjausryhmä, missä on edustettuna varhaiskasvatus, perusopetus, perusterveydenhuolto, nuorisopalvelut sekä sosiaali- ja terveystalvut. Verkoston toiminnallinen yhteistyön mahdollistaa ohjausryhmän viikoittaiset kokoontumiset, missä on tarkoitettu käsitellä

verkoston ajankohtaisia asioita, kehittää ja ottaa käyttöön uusia toimintamalleja perheiden tueksi. Perhepalveluverkosto mahdollistaa asiantuntijuuden lisäämisen, järjestämällä kahdesti vuodessa verkostoiltapäiviä. Verkostoiltapäivissä esitellään hyviä käytänteitä koko verkoston henkilökunnalle. Lisäksi verkostossa on käytössä agenttiryhmät vuodesta 2016 alkaen, missä ruohonjuuritason henkilökunta pohtii verkostossa vallitsevia ilmiöitä ja mahdollisuuksia vaikuttaa niihin. Agenttiryhmät kokoontuvat 2-3 krt vuodessa ja luovat yhteistoimintoja perheiden tueksi eri teemoilla. (Parto-Koski 2016, 34-35.)

3 LAPSIPERHEIDEN SOSIAALIPALVELUT

3.1 Sosiaalihuoltolain mukaiset lapsiperheiden sosiaalipalvelut

Vuonna 2015 astui voimaan uusi sosiaalihuoltolaki 1301/2014, mikä korvasi edellisen sosiaalihuoltolain 710/1982. Lainsäädäntöuudistuksella pyrittiin sosiaalihuollon painopisteen siirtämiseen korjaavista palveluista hyvinvointia edistäviin palveluihin ja varhaiseen tukeen, vahvistamalla palveluissa asiakaslähtöisyyttä ja kokonaisvaltaisuutta. Tavoitteena oli sosiaalihuoltolain aseman vahvistaminen keskeisenä yleislainina ja edistää sosiaalihuollon yhdenvertaista saatavuutta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017, 13.) Uudessa sosiaalihuoltolaissa aikaisemmasta poiketen säädetään uusista velvollisuuksista järjestää sosiaalipalveluita asiakaslähtöisesti, palvelutarpeen arvioinnista ja omatyöntekijän nimeämisestä. Asiakkaiden näkökulmasta erityisen merkittäviä lisäyksiä uudessa sosiaalihuoltolaissa ovat lain määritellyissä tilanteissa subjektiivinen oikeus perhetyöhön ja kotipalveluun. (Alatalo, Kettunen, Liukko, Miittunen & Normia-Ahlsten 2019, 9.)

Sosiaalihuoltolaissa luvussa 2 käsitellään hyvinvoinnin edistämistä. Luvussa kaksi 6§ määrittelee neuvontaa ja ohjausta, pykälässä nojataan myös hallintolakiin 434/2003. Neuvonnan tarve ja merkitys korostuu sosiaalihuoltolain uudistuksen myötä perhepalveluissa, kun valintojen mahdollisuus on kasvanut. Sosiaalihuoltolaissa neuvonnalla ja ohjauksella tarkoitetaan asiakkaan oikeuksista ja etuuksista tiedottamisen lisäksi palveluiden käyttöön liittyvää neuvontaa. Tarkemmin asiakkaan neuvominen

kohdistuu konkreettisesti auttamiseen ja tukemiseen tietyssä asiassa, kun taas ohjaaminen kattaa laajemmin oikean tuen ja palvelunpiiriin ohjaamisen, sekä asiakkaan palveluiden yhteen sovittamisen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017, 33.)

Sosiaalihoitolain mukaan neuvontaa ja ohjausta voidaan tarjota asiakastapaamisella tai kotikäynnillä ilman sosiaalihoillon asiakkuutta ja siihen liittyvää kirjaamista asiakas-asiakirjoihin. Kotikäyntien tai asiakastapaamisten tarkoituksena on vastata aktiivisesti muissa palveluissa heränneeseen huoleen ja niitä voidaan järjestää asiakkaille, joiden elinoloissa tai elämäntilanteessa on mahdollisia sosiaalisia riskejä. Asiakastapaamisella pyritään yhdessä perheen kanssa määrittelemään perheen tuen tarve, tarvittaessa asiakas ohjataan palvelujen tarpeen arviointiin. Sosiaalihoitolain asiakkuus alkaa asiakkaan tehdessä hakemuksen tai asian tullessa muuta kautta vireille ja kun sitä aletaan käsittelemään tai kun asiakkaalle myönnetään sosiaalipalveluja. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017, 33-34.)

Sosiaalihoitolaissa pykälässä 10§ veloitetaan kuntia kehittämään palveluita kasvatuksen tukemiseksi (Sosiaalihoitolaki 30.12.2014/1301, 10§). Kuntien on lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluita kehittäessä ja niitä tuotettaessa varmistettava, että palvelut tukevat vanhemmuutta ja vanhempien tai hoitajien kasvatustehtävää. Kasvatuksen tukena tarkoitetaan sosiaalihoitolaissa eri viranomaisten yhteistyöhön perustuvia toimia, joilla pyritään lapsiperheiden omassa kasvuympäristössä peruspalveluista käsin tukemaan ja edistämään lapsen hyvinvointia, kasvua ja kehitystä. Lisäksi palveluissa on löydettävä keinoja selvittää lapsen, nuoren tai lapsiperheen tuen tarve, sekä mahdollisuus järjestää heitä tukevaa toimintaa. Säännöksen taustalla on lähtökohta, että nuorten, lasten ja lapsiperheiden peruspalveluissa toimivilla henkilöillä on valmiuksia ohjata apua tarvitsevat tarvittaessa sosiaalihoillon peruspalvelujen tai erityispalvelujen piiriin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017, 36-37.)

3.1.1 Lapsiperheiden sosiaalipalveluiden toteutus

Sosiaalihoitolain mukaan asiakkaalla on oikeus saada asiakaslähtöistä ja laadukasta palvelua. Laadukkaiden lapsi- ja perhepalveluita on myös lain mukaan pyrittävä järjestämään eri hallinnonalojen peruspalvelujen yhteydessä, jos sillä tavoin pystytään

varmistamaan palvelun laatu. Palveluita tuotettaessa on kunnioitettava asiakkaan ihmisarvoa ja yksityisyyttä ja kaikissa sosiaalipalveluissa asiakkaan etu korostuu. Asiakkaan edun mukaisten palveluiden toteuttaminen edellyttää asiakkaan kuulemista ja tiedonsaanti oikeuden noudattamista. Riittävän tiedon jakaminen asiakkaalle on asiakkaan osallistamisen edellytys. Lapsiperheiden sosiaalipalveluiden työntekijöillä on velvollisuus kertoa asiakkaalle erilaisista tuen muodoista ja mahdollisista palveluista. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017, 93-95, 100.)

Sosiaalihuoltolaki velvoittaa kuntia palveluita järjestäessä varmistamaan asiakkaan mahdollisuudet hakeutua palveluiden piiriin oma-aloitteisesti mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, ennen kuin perheen tilanteet ovat kärjistyneet (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017, 99). Lapsiperheiden sosiaalipalveluissa pyritään ennaltaehkäisemään suurempaa tuen tarvetta. Ennaltaehkäisevä työote edellyttää moniammatillista yhteistyötä, asiakkaan omassa verkostossa asiakkaan mukana liikkumista ja peruspalveluiden palvelujärjestelmän asiantuntijuutta. On tunnettava toisten toimintatavat ja ymmärrettävä heidän näkökulmat lähestyä asiakkaan tilannetta. Lisäksi on äärimmäisen tärkeää tiedostaa asiakkaan läheisverkoston rakenne ja voimavarat. Läheisverkoston voimavaroja hyödyntämällä saadaan aikaiseksi helposti kestäviä rakenteita asiakkaan tueksi. (Helminen 2017, 117-118.)

Lapsiperheiden sosiaalipalveluissa on asiakkuudessa aina lapsi. Asiakkaan asia tulee lapsi- ja perhesosiaalipalveluissa vireille asiakkaan ollessa itse yhteydessä, toisen viranomaisen yhteydenoton tai lastensuojeluilmoituksen kautta tai kun tieto palvelun tarpeesta tulee muulla tavalla työntekijöiden tietoon. Palvelut, kuten esimerkiksi kotipalvelu tai perheohjaus voidaan aloittaa perheessä heti tarpeen ilmetessä. Samalla tarvittaessa tuen tarpeen kokonaisvaltaista arviointia varten aloitetaan sosiaalihuoltolain mukainen palvelutarpeen arviointi. Asiakkuus lapsi- ja perhepalveluissa loppuu, kun perheen tuen tarve päättyy tai riittävän tuen saamista varten asiakkuus siirtyy lastensuojeluun. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017, 103-106.)

Lapsiperheiden sosiaalipalveluissa asiakkuuden alkaessa nimetään aina asiakkaalle omatyöntekijä, joka kulkee asiakkaan mukana läpi kuntoutusprosessin (Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301, 42§). Perheen tavoitteellisen muutostyön kannalta käytäntö vahvistaa hänen kuntoutumistaan. Omatyöntekijän kulkiessa asiakkaan rinnalla koko

prosessin ajan, pystytään huomioimaan kuntoutuksessa mahdollisimman hyvin asiakkaan taustat ja elämäntilanne. Omatyöntekijän tehtävänä osana rinnalla kulkua on myös ajaa asiakkaan etua palvelujärjestelmässä. Omatyöntekijä tukee, oh-jaa ja auttaa palvelujärjestelmässä liikkumisessa sekä arjen sujuvuuteen liittyvissä asioissa. Asiakkaan kanssa työskentely ei sisällä selkeästi pelkästään lapsiperheiden sosiaalipalveluiden näkökulmasta asiakkaan tuen tarpeena arviota, vaan asiakkaan tilanne pyritään selvittämään kokonaisvaltaisesti. (Helminen 2017, 183-184.)

3.1.2 Monitoimijainen palvelutarpeen arviointi

Moniammatillisen ja monitoimijaisen yhteistyön merkitys on noussut korostuneesti esiin lapsiperheiden ja lastensuojelun palveluiden kehittämisessä. Kansainvälisesti yhteistyön ja kokonaisvaltaisen tiedon kokoamisen on havaittu vähentävän lapsen kehitykseen liittyviä riskejä, kuten esimerkiksi lapsen pahoinpitelyä. Asiakasperheelle riittävän tukiverkoston rakentaminen edellyttää varsinkin palvelutarpeen arvioinnin tekemisessä yhteisen kokonaisvaltaisen käsityksen muodostamista perheen tilanteesta. Kokonaisvaltaisen tiedon muodostaminen on perusteltua myös vastuun näkökulmasta. Koko verkoston on osoitettava osaltaan luottamusta ja sitoutumista perheen tukemiseen. Huolen puheeksi ottaminen ja varsinkin tarvittaessa lastensuojeluilmoituksen tekeminen herättää ristiriitaisia tunteita perheissä, varsinkin pelkoa, mikä voi osaltaan haitata yhteistyötä. (Hietämäki, Jaakola, Petelius & Tulensalo 2016, 12.)

Moniammatillisessa palvelutarvearvioinnissa nousee esiin monia tiedon ja osaamisen näkökulmia, mikä haastaa yhteisen kokonaiskuvan rakentamista. Jokainen asiantuntija lähestyy oman palvelun näkökulmasta asiakasta. Yhteisymmärrykseen pääseminen asiakkaan tuen tarpeesta ja mahdollisista keinosta auttaa häntä, mikä edellyttää ammattilaisilta vuoropuhelua ja toisen työkentän hahmottamista. (Vierula, Pösö & Paavilainen 2019, 292.) Kokonaisvaltaisen tiedon rakentamisessa on hyvä aluksi pohdita tarkoituksen mukaisuutta, mikä tieto on lapsen tilanteen kannalta oleellista. Palvelutarpeen arvioinnin näkökulmasta on oleellista koota lapsen, läheisten ja ammattilaisten tieto yhteen. Monitoimijaisessa palvelutarpeen arvioinnin onnistuminen edellyttää tasavertaista tiedon arvostusta. Monitoimijaisessa palvelutarpeen arvioinnissa on muistettava pitää lapsi keskiössä. Lapsen ja perheen arvioimisen sijaan on keskityttävä

yhdessä lapsen elämää kuormittaviin tekijöihin, joita yhdessä monitoimijaisesti perheen kanssa tarkastellaan ja tehdään yhdessä ratkaisuehdotuksia. (Hietämäki, Jaakola, Petrelius & Tulensalo 2016, 13-14.)

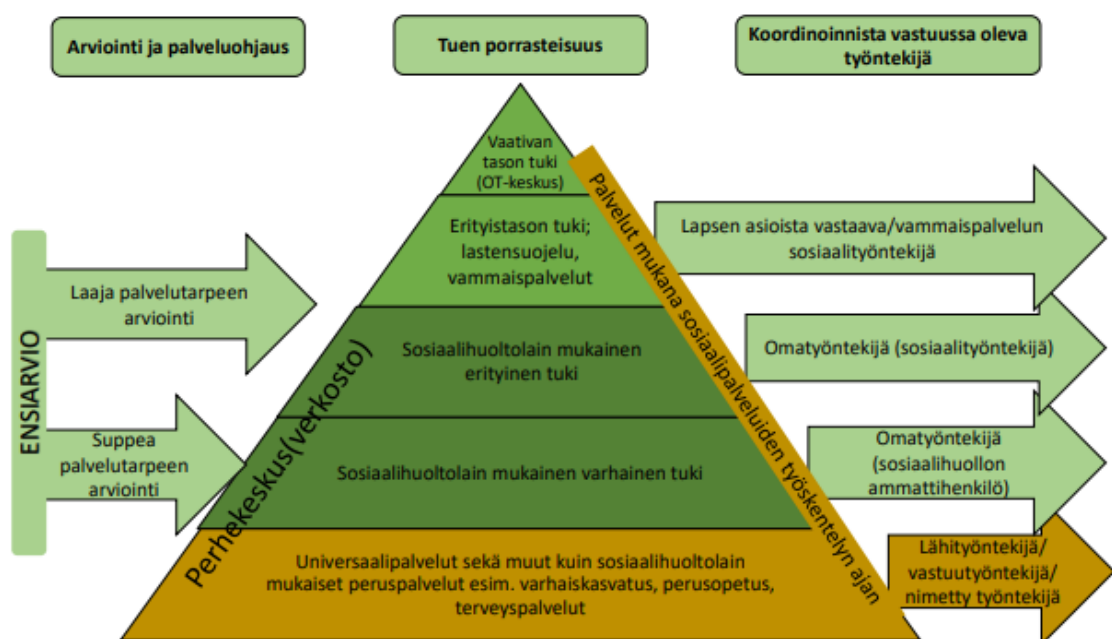
Perheet ovat erilaisia, heidän tuen tarpeet vaihtelevat ja toimintaympäristöt vaihtelevat. Automaattisesti ei siis voida olettaa, että kaikki perheet, joiden lapsella ilmenee haastavaa käytöstä varhaiskasvatuksessa hyötyvät samasta toimintamallista. (Helminen 2017, 117.) Laadukkaan lapsen palvelutarvearvioon osatekijöitä on lapsikeskeisyys ja yhteistyöhön perustuva työskentelyote. Tietoa rakennetaan monitoimijaisesti ja lapsen tilanne kartoitetaan kokonaisvaltaisesti yhteisessä arviointiprosessissa. Arvioinnissa korostuu lapsikeskeisyys ja osallistava työote. Organisaatiotasolla laadukas lapsen palvelutarpeen arviointi edellyttää yhteistä ammatillista reflektointia. (Hietämäki, Jaakola, Petrelius & Tulensalo 2016, 7.)

Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen Yksi lapsi yhteinen tilannekuva -työryhmä nostaa esiin raportissaan, että lapsen, nuoren ja perheen kokonaisvaltaisempi ja asiakaslähtöisempi perheen tukeminen edellyttävät palveluverkostolta siirtymistä organisaatiolähtöisestä työorientaatiosta asiakaskeskeiseen toimintatapaan. Radikaalin muutoksen saavuttamiseksi vaaditaan koko verkoston sitoutumista yhteiseen tavoitteeseen, sekä vahvaa johtamista eri sektoreilla. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 30.)

Suomessa on ollut erilaisia kehittämishankkeita, missä on pilotoitu monitoimijaisista palvelutarpeen arviointia, siitä on todettu olevan hyötyä varsinkin useampien palveluiden piiriin kuuluvien asiakkaiden kohdalla. Työryhmän mukaan yhteinen tilannearvio asiakirja sisältäisi perustietojen lisäksi asiakkaan ja ammattilaisen arviot perheen tilanteestaan, tuen tarpeesta, sekä arvion palveluiden hyödyllisyydestä. Lisäksi lomakkeelta löytyisi yhteinen toimintasuunnitelma, mihin kirjattaisiin yhteinen tavoite, toimet ja vastuutahot. Asiakirjan lopussa olisi hyvä olla hahmoteltuna arvio palveluiden aikatauluista, sekä suunnitelma toiminnan seurannasta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019, 13 & 22-24.)

3.1.3 Porrasteisuus lapsiperheiden sosiaalipalveluissa

Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen Porrasteisuus lapsiperheiden sosiaalipalveluissa työryhmän mukaan, sosiaalihuoltolaissa ja lastensuojelulaissa on jäsennettävissä perheiden tuen tarve kolmiportaisesti: lapsen ja perheen yleisen tuen tarpeet, lapsen erityisen tuen tarve ja lapsen suojelun tarve (Kuvio 2). Yleisen tuen tarpeet voivat liittyä lapsen normaaliin kasvuun ja kehitykseen, lapsen hyvinvoinnin turvaamiseen tai vanhemmuuteen ja perheen voimavarojen riittävyyteen. Koko perhepalveluverkostossa on kiinnitettävä huomiota yleiseen tukeen, osana perustyötä. Varhaisella ja oikea-aikaisella riittävällä tuella pystytään ennaltaehkäisemään raskaamman tuen tarve. Lapsen erityisen tuen tarve määrittyy sosiaalihuoltolain pykälässä 3 lapsen vaikeuksiin hakea ja saada tarvittavia palveluita sekä lapsen kehityksen ja terveyden vaarantumiseen. (Alatalo, Kettunen, Liukko, Miettunen & Normia-Ahlsten 2019, 12-13.)

Kuvio 2: Porrasteisuus lapsiperheiden sosiaalipalveluissa, Thl:n sosiaalihuollon ja perheyön porrasteisuus- työryhmän kuvaamana. (Alatalo, Kettunen, Liukko, Miettunen & Normia-Ahlsten 2019, 24.)

Erityisen tuen tarve nousee esiin, kun asiakkaalla kognitiivisesta tai psyykkisestä sairaudesta tai vammasta, päihteiden ongelmakäytöstä, tai usean palvelun tarpeista tuen tarve kasvaa. Erityistä tukea tarvitseva lapsi on taas sosiaalihuoltolain mukaan, kun hänen kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa hänen terveyttä ja kehitystä, tai kun

lapsi omalla käytöksellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään. Lastensuojelulaissa säädetään lapsen suojelun tarpeesta. Lastensuojelulain pykälissä 27 ja 34 lapsen suojelun tarve kohdistuu lapseen, jos lapsen kasvuolosuhteet vaarantuvat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä ja sosiaalihuoltolain mukaiset palveluita on arvioitu riittämättömiksi, tai asiakkaat eivät ota palveluita vastaan asiantuntijan palvelutarpeen arvioinnista huolimatta. (Alatalo, Kettunen, Liukko, Miettunen & Normia-Ahlsten 2019, 12-13.)

Kolmiportaisessa mallissa asiakkaiden tuen tarpeen arviointi ei ole yksiselitteistä, varsinkin erityisen tuen tarpeen ja lasten suojelun tarpeen raja on häilyvä. Yleisen tuen tasolla tuen tarve ja perheiden tuki on selkeä ja helposti määriteltävissä. Erityisen tuen tasolla, palveluiden tarve on monimuotoista ja asiakkaan auttaminen edellyttää palveluiden koordinoitua sekä palvelukokonaisuuden kokonaisvaltaista hallintaa. Lastensuojelulaissa ja sosiaalihuoltolaissa määritellään lastensuojelua ja erityistä tukea tarvitseva lapsi samalla tavalla. Lastensuojelussa asiakkaiden tilanne on kuitenkin vaikeasti jäsennettävissä, kriisiytyvä ja haastavasti hallittavissa. Perheiden tilanteet ovat kaottisia ja arjessa esiintyy jatkuvasti kriisejä. Lastensuojelun tarpeen arvioinnissa korostuu lapsen turvallisuus, yhteistyö perheen kanssa sekä perheen ja läheisverkoston voimavarat. (Alatalo, Kettunen, Liukko, Miettunen & Normia-Ahlsten 2019, 13-14 & 19.)

Sosiaalihuoltolain mukaan palvelutarpeen arviointi on tehtävä asiakkaalle eritasoisesti huomioiden perheiden eritasoiset tuen ja palveluiden tarpeet. Palvelutarpeenarviointi on sosiaalihuoltolaissa työryhmän mukaan jäsennettävissä kolmella eri tasolla: ensiarviointi, suppea palvelutarpeen arviointi ja laaja palvelutarpeen arviointi. Perheen ensikontakti lapsiperheiden sosiaalipalveluihin tai ensimmäisen yhteydenoton yhteydessä tehtävä arviointi, mikä sisältää ohjausta ja neuvontaa, määritellään ensiarviointiksi. Sen perusteella asiakas ohjataan joko peruspalveluihin tai tarvelähtöisesti oikein mitoitettuun palvelutarpeen arviointiin. Ensiarviointi tehdään tarvittaessa yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. (Alatalo, Kettunen, Liukko, Miettunen & Normia-Ahlsten 2019, 23-24.)

Suppea palvelutarpeen arviointi perustuu asiakkuuteen, siinä kartoitetaan asiakkaan yhteistyökumppaneiden ja sosiaalihuollon arvioinnista vastuussa olevan työntekijän

käsitys kohdennetusta tai tilapäisestä palvelutarpeesta. Suppea palvelutarpeen arviointi tehdään, kun lapsi, nuori tai perhe itse pystyy määrittelemään oman tuen tarpeen tai kun työntekijä arvioi, että varhaisen tuen palvelut ovat riittävät. Tavoitteena on oikea-aikaisen varhaisen tuen järjestäminen nopeasti. Ideaalitulanteessa palvelutarpeen arvioija tarjoaa itse myös palvelun ja tuen. (Alatalo, Kettunen, Liukko, Miettunen & Normia-Ahlsten 2019,23-24.)

Laaja palvelutarpeen arviointi vaaditaan aina erityistä tukea tarvitsevalle lapselle, nuorelle ja heidän perheelle. Lisäksi laaja palvelutarpeen arvio ja sen yhteydessä lastensuojelutarpeen arviointi tarvitaan, kun ensiarvioinnin, suppean palvelutarpeen arvioinnin tai jo aloitetun palvelun aikana tulee ilmi perheen erityisen tuen ja samalla monimuotoinen palveluverkoston tarve. Erityisen tuen tarpeen esiin nouseminen suppean palvelutarpeen arvioinnin tai sen perusteella aloitetun palvelun aikana edellyttää laajan palvelutarpeen arvioinnin aloittamisen, jolloin perhe ohjataan saattaen sosiaalityöntekijän koordinoimaan laajaan palvelutarpeen arviointiin. Laajassa palvelutarpeen arvioinnissa pyritään organisoimaan työtä jatkumollisesti, monitoimijaisuutta edistämällä. Laaja palvelutarpeen arvio toimii asiakassuunnitelman pohjana. (Alatalo, Kettunen, Liukko, Miettunen & Normia-Ahlsten 2019, 16.)

Palvelutarpeen arvioinnin porrasteisuus antaa mahdollisuuden työntekijälle arvioida asiakkaan tuen tarvetta ja palvelutarpeen arvioinnin vaativuutta. Palvelutarpeen arvioinnin porrasteisuus mahdollistaa myös oikea-aikaisen tuen tarjoamisen. Perheen tilannetta kartoittaessa on varmistettava kuitenkin aina, että arvioinnin tasosta riippumatta on huomioitu palvelutarpeen arvioinnin laatuksiteerit, joiden avulla arviointi toteutuu asiakasta osallistavana monitoimijaisena prosessina. Ensiarvio on nopeampainen ja vaativa keino arvioida asiakkaan tilannetta mahdollisimman laajasti ja kattavasti, arviointia voisi kuitenkin helpottaa muistilistan hyödyntäminen. (Alatalo, Kettunen, Liukko, Miettunen & Normia-Ahlsten 2019, 16.)

Ensiarvioinnin ja suppean palvelutarpeen arvioinnin voi tehdä laillistettu sosiaalihuollon ammattilainen, kun taas laajasta palvelutarpeen arvioinnista ja sen yhteydessä tehtävä lastensuojelun tarpeen arvioinnista vastaa aina sosiaalityöntekijä. Palvelujärjestelmässä on varmistettava sosiaalihuollon ammattilaisille mahdollisuus konsultoida

tarvittaessa sosiaalityöntekijää. (Alatalo, Kettunen, Liukko, Miettunen & Normia-Ahlsten 2019, 14-16.)

3.2 Sastamalan lapsiperheiden sosiaalipalvelut

Sastamalassa toimii Sastamalan seudun sosiaali- ja terveystalot, eli Sotesi. Sotesi tuottaa mm. Sastamalan kaupungin, sekä Punkalaitumen kunnan perhe- ja sosiaalipalvelut aikuissosiaalityöstä vammaispalveluun. Sosiaalihuoltolain uudistuksen myötä myös Sotesilla aloitettiin lain edellyttämä palvelujärjestelmän rakenteellinen muutostyö, ja lastensuojelun lisäksi luotiin lapsiperheiden sosiaalipalveluiden tiimi. Sastamalan lapsiperheiden sosiaalipalveluissa työskentelee kolme sosiaalityöntekijää, lastenvalvoja ja kaksi sosiaaliohjaajaa. Lapsiperheiden sosiaalipalvelussa sosiaalityöntekijät vastaavat virka-aikana sosiaalipäivystyksestä, joten valtaosa lastensuojeluilmoituksista ja yhteydenotoista koordinoidaan lapsiperheiden sosiaalipalveluiden kautta. Lisäksi lapsiperheiden sosiaalipalveluihin asiakas voi olla yhteydessä Pyydä apua-napin kautta, soittamalla tai ottamalla muulla tavalla yhteyttä palvelutarpeen arvioimiseksi.

Lapsiperheiden sosiaalipalveluista tarjotaan palvelu- ja asiakasohjausta, tehdään palvelutarpeen arvioita ja tarjotaan tukea lapsille, nuorille ja perheille. Viranhaltijat myöntävät kotipalvelua, tukiperhe- ja tukihenkilöpalveluita, taloudellista tukea sekä perhetyötä ja kotipalvelua sosiaalihuoltolain mukaisina palveluina. Lisäksi palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä arvioidaan lastensuojelun tarve. Sotesin lastensuojelussa työskentelee viisi sosiaalityöntekijää, neljä perhetyöntekijää ja kaksi kotipalvelutyöntekijää.

Sotesin alueella perhetyötä toteutetaan kahdessa eri yksikössä. Lastensuojelussa toimii 4 perhetyöntekijää, jotka tekevät pääsääntöisesti tehostettua perhetyötä. Tehostettu perhetyö on lähtökohtaisesti tarkoitettu lastensuojelun asiakkaille ja työskentely perustuu aina sosiaalityöntekijän päätökseen palvelusta ja yhteiseen asiakassuunnitelmaan. Lisäksi alueella on Eetu -hankkeen myötä ollut tarjolla ennaltaehkäisevää perhetyötä eli perheohjausta vuodesta 2014 alkaen, mitä tuotetaan perheneuvolasta käsin. Lapsiperheiden sosiaalipalveluissa sosiaalihuoltolain mukaista perhetyötä tekevät lähtökohtaisesti perheohjaajat. Perheohjaajat työskentelevät perheneuvolan tiimissä,

missä heidän lisäksi työskentelee kolme psykologia ja sosiaalityöntekijä. Mahdollisuuksien mukaan myös lastensuojelun perhetyöntekijät toteuttavat perhetyötä erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden perheissä, sosiaalihuoltolain mukaisena palveluna. Ennaltaehkäisevästä perhetyöstä asiakkuudet siirtyvät saattaen vaihtaen tarvittaessa lastensuojelun perhetyön piiriin.

Perhe- ja sosiaalipalveluissa on luotu yhteistyörakenteita, joiden avulla asiakas pystyy liikkumaan sujuvasti palvelujärjestelmässä, minimoiden asiakkaan ohjaamisen luukulta luukulle. Perheohjaajat osallistuvat lapsiperheiden sosiaalipalveluiden tiimiin joka toinen viikko. Lisäksi kuukausittain on Shl-yhteisasiakasasia tiimi, missä asiakkaan luvalla voidaan käsitellä haastavampia asiakas asioita. Shl-yhteisasiakasasiatiimiin osallistuu työntekijöitä lapsiperheiden sosiaalipalveluista, vammaispalvelusta, aikuissosiaalityöstä ja perheohjauksesta. Työparityöskentely yli yksiköiden rajojen on lisääntynyt myös sosiaalihuoltolain voimaan astumisen myötä. Perheohjaajat osana perheneuvolantiimiä osallistuvat luonnollisesti myös perheneuvolan tiimeihin noin kerran kuukaudessa.

Sotesin perhe- ja sosiaalipalveluissa käytetään Pro Consona kirjaamisohjelmaa dokumentointiin, kaikissa yksiköissä. Yhteinen kirjaamisjärjestelmä helpottaa yhteistyötä ja asiakkaan liikkumista palveluissa, kun kaikkien yksiköiden tukilajit näkyvät järjestelmässä. Ainoastaan perheneuvolassa psykologeilla ja sosiaalityöntekijällä on käytössä terveydenhuollon potilastietojärjestelmä Pegasos. Perheneuvolan tiimivastavalla, perheneuvolan sosiaalityöntekijällä on käyttöoikeus myös Pro Consonan kirjaamisohjelmaan.

3.3 Perhetyö

Sosiaalihuollon palveluista perhetyö on yksi keskeisimmistä ja yleisemmin käytetyistä tukimuodoista, ja sitä järjestetään sekä sosiaalihuoltolain että lastensuojelulain mukaisena palveluna (Alatalo, Kettunen, Liukko, Miettunen & Normia-Ahlsten 2019, 11). Sosiaalihuoltolain pykälässä 18 määritellään perhetyö hyvinvoinnin tukemiseksi sosiaaliohjauksella ja muulla tarvittavalla avulla. Palvelua lain mukaan järjestetään, kun

asiakas ja hänen perheensä tai huoltajansa tarvitsevat tukea ja ohjausta omien voimavarojen vahvistamiseksi ja keskinäisen vuorovaikutuksen parantamiseksi. Perhetyöllä pyritään turvaamaan erityistä tukea tarvitsevan lapsen tai nuoren terveys ja hyvinvointi. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 18§.) Erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille kuntien on järjestettävä perhetyötä maksutta. Perhetyötä voidaan kuitenkin tarjota myös ennaltaehkäisevästi, osana muita sosiaalipalveluja. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017, 58.)

Kunta voi organisoida perhetyötä monella eri tavalla, mutta toiminnassa on sovellettava sosiaalihuollon lainsäädäntöä. Peruspalveluissa tuotetun perhetyön organisoinnissa on tärkeää varmistaa, että asiakkaalla on mahdollisuus sosiaalihuoltolain mukaiseen palvelutarpeen arviointiin ja omatyöntekijän nimeämiseen. Lisäksi on järjestettävä asiakkaalle mahdollisuus saada päätös palvelusta tai sen eväämisestä. Perhetyötä järjestetään yleisimmin sosiaalitoimen, neuvolan, varhaiskasvatuksen tai koulun yhteydessä. Varhaisen tuen perhetyöllä pyritään vastaamaan asiakkaiden tuen tarpeeseen oikea-aikaisesti, osana peruspalveluja. Perhetyö on myös osa tulevaa perhekeskustointimallia eli lapsille ja perheille suunnattujen hyvinvointia, kasvua, kehitystä sekä terveyttä edistävien lähipalvelujen kokonaisuutta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017, 58-59.)

Perhetyö on kokonaisvaltaista, suunnitelmallista ja pitkäjänteistä perheiden tukemista heidän omassa toimintaympäristössään. Perhetyön tavoitteena on voimavarakeskeisesti perheiden elämänhallinnan ja arjessa selviytymisen vahvistaminen ja sitä toteutetaan tarvelähtöisesti muokattuna sisällöllisesti. Perhetyössä kohdataan perhe asiakaslähtöisesti ja kokonaisvaltaisesti, heidän asiantuntijuuttaan kunnioittaen. Asiakkuudessa voidaan työskennellä perheen elämän eri osa-alueilla, ohjaamalla vanhempia tai huoltajia tarkastelemaan vanhemmuuttaan, parisuhdettaan, sosiaalista verkostoaan ja lapsen tarpeita. Asiakkaat ovat kokeneet moniammatillisen lapsiperhetyön voimaannuttavana apuna ja tukena. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017, 58-59.)

Perhetyön laadun kriteerinä on perheen kokonaisvaltainen kohtaaminen ja yhteisten tuen tarpeiden löytäminen, vaikka perhetyössä asiakkaana on aina lapsi ja työskentelyn orientaatioissa korostuu lapsen etu. Käytännössä perhetyössä lapsen etu sisältää kokonaisvaltaisen perheen tukemisen. Perhetyöntekijän tehtävänä on käytännössä lapsen

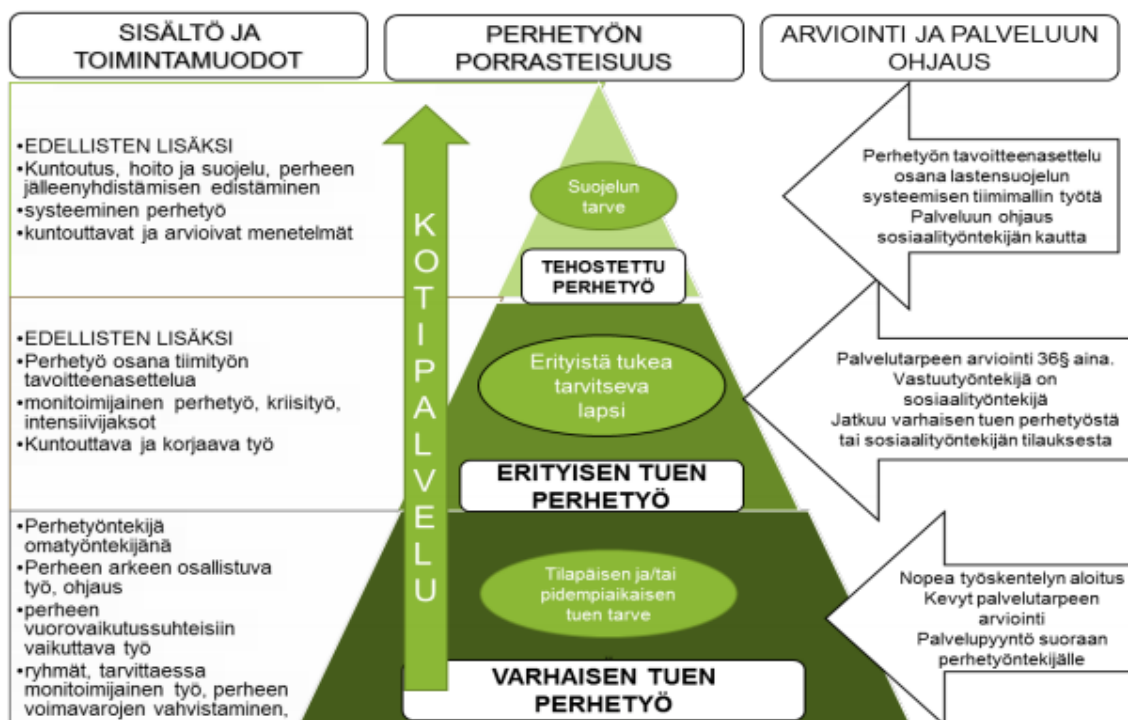
tarpeiden esiintuominen ja vanhemmuuden tukeminen. (Alatalo, Lappi & Petelius 2017, 27.) Perhetyön kohde voi olla moniulotteinen ja liikkuva, sillä kohteena ovat yhtäältä lapsi ja muut perheenjäsenet kokemuksineen ja käyttäytymismalleineen, toisaalta perheenjäsenten välinen vuorovaikutus ja yleisesti perhe-elämässä esiin nousevat haasteet. Perhetyötä ei suoraan nimetä perhekuntoutukseksi, mutta kuntoutuksen käsitteen avulla sitä pyritään jäsentämään. Työskentelyssä usein pyritään laaja-alaiseen ja arkeen kiinnittyvään muutostyöhön. Samoin kuten kuntoutuksessa perhetyössä on tunnusomaista monialaisuus, tavoitteellisuus, suunnitelmallisuus, toiminnallisuus, intensiivisyys, pitkäjänteisyys, prosessimaisuus sekä toiminnan arviointi ja seuranta. (Alatalo, Lappi & Petelius 2017, 32 & 34.)

Perhetyössä työskentelyorientaation keskeisiä periaatteita on perheiden uteliaisuuden ylläpito, heidän oman asiantuntijuuden kunnioittaminen sekä perheen voimavaroihin ja mahdollisuuksiin uskomisen. Perhetyöntekijän on sitouduttava itse myös voimaannuttaviin toimintatapoihin ja kumppanuuteen perheiden kanssa. Perhetyön onnistumisen kannalta keskeistä on asiakkaan kokemus arvostavasta vuorovaikutuksesta, luottamuksesta, rehellisyydestä ja turvallisuuden tunteesta suhteessa perhetyöhön. Lisäksi perhetyöntekijän ja asiakkaan yhteisen perhetyön tavoitteen asettaminen on oleellista, koska muuten asiakas ei sitoudu muutostyöskentelyyn. Yhteistoiminnallisessa auttamisessa on ominaista yhtäältä yksilöllisyyteen, vuorovaikutus- ja tunnetaitoihin keskittyvän hoidollisen keskustelun, arkisen tuen ja rinnalla kulun yhdistäminen uudellaiseksi kuntouttavaksi työotteeksi. Työskentelyssä on huomioitava myös perheen kokonaisvaltainen sosiaalikutoutus. (Alatalo, Lappi & Petelius 2017, 34-35.)

Perhetyössä arviointi on yksi merkittävä elementti työskentelyn onnistumisen kannalta. Työskentely alkaa lapsen ja perheen kokonaisvaltaisen tilanteen arvioinnilla, työskentelyn edetessä tilannetta arvioidaan ja työskentely päättyy arviointiin. Vaikutavuuden näkökulmasta ja työn onnistumisen kannalta arvioinnissa olisi kuitenkin tärkeää arvioida lapsen ja perheen tilanne monitoimijaisesti, ja luoda yhdessä suunnitelma mihin kirjattaisiin kaikkien mahdollisuudet myös tukea perhettä. Lisäksi vaikka asiakkaan oma kokema palveluiden tarpeista on tärkeä, arvioinnissa olisi hyvä käyttää myös teoriapohjaan perustuvia arviointikeinoja, kuten mentalisaatio- ja kiintymyssuhdeteorioihin perustuvia menetelmiä. (Alatalo, Lappi & Petelius 2017, 39-42.)

3.3.1 Perhetyön porrasteisuus

Porrasteisuus lapsiperheiden sosiaalipalveluissa esittää myös perhetyön kolmitasoisena: varhaisen tuen perhetyö, erityisen tuen perhetyö ja tehostettu perhetyö (Kuvio 3). Varhaisen tuen perhetyötä ei vielä ole kirjattu erikseen sosiaalihuoltolakiin, mitä työryhmä esittääkin. Sosiaalihuoltolain mukaan perhetyötä voi tarjota myös ennaltaehkäisevänä palveluna. Varhaisen tuen perhetyössä asiakas voi itse suoraan olla yhteydessä perhetyöntekijään, eikä siitä tarvitse tehdä päätöstä. Perhetyöntekijä arvioi asiakkaan tuen tarpeen samalla, kun asiakkaan palveluntarve määritellään. Varhaisen tuen perhetyön tavoitteena on vastata asiakasperheiden tarpeisiin asiakaslähtöisesti ja oikea-aikaisesti, palvelussa korostuu aloittamisen helppous ja nopeus. Varhaisen tuen perhetyö voi olla tilapäistä tai pidempiaikaista. Varhaisen tuen perhetyö on kaikille lapsiperheille universaali palvelu. Palvelun tavoitteena on perheen omien voimavarojen ja toimintakyvyn vahvistaminen, lasten hoidossa ja kasvatuksessa ohjaaminen, perheen vuorovaikutustaitojen tukeminen sekä syrjäytymisen ehkäisy. (Alatalo, Kettunen, Liukko, Miettunen & Normia-Ahlsten 2019, 25.)

Kuvio 3: Perhetyön porrasteisuus, Thl:n sosiaalihuollon ja perhetyön porrasteisuus-työryhmän kuvaamana. (Alatalo, Kettunen, Liukko, Miettunen & Normia-Ahlsten 2019, 27.)

Erityistä tukea tarvitsevien lasten perheiden tilanteen kompleksisuus ja palveluiden laaja-alainen tarve vaatii sosiaalityöntekijän tekemän laajan palvelutarpeen arvioinnin ja päätöksen myönnytyistä erityisen tuen palvelusta. Erityisen tuen perhetyön rajapinta varhaisen tuen ja tehostetun tuen perhetyöhön on häilyvä. Perheiden tilanteiden monimuotoisuus ja elämäntilanteiden haasteellisuus erottaa sen varhaisen tuen perhetyöstä. Erityisen tuen perhetyössä työn orientaatio voi olla kuntouttava tai korjaava. Palvelua on pystyttävä tarjoamaan asiakaslähtöisesti vuorokaudenajasta riippumatta asiakaslähtöisesti. (Alatalo, Kettunen, Liukko, Miettunen & Normia-Ahlsten 2019, 26.)

Sosiaalihuoltolain uudistus edellytti myös lastensuojelun perhetyön uudelleen määrittelyä, joten uudistuksen jälkeen lastensuojelun perhetyötä alettiin nimittämään tehostetuksi perhetyöksi. Haasteena on kuitenkin se, ettei tehostettua perhetyötä olla aikaisemmin valtakunnallisesti määritelty. (Alatalo, Lappi & Petelius 2017, 17 & 19). Tehostettua perhetyötä tarjotaan lastensuojelulain mukaisena palveluna. Tehostetun perhetyön tavoitteena on lapsen suojeleminen ja perheen kuntoutus. (Alatalo, Kettunen, Liukko, Miettunen & Normia-Ahlsten 2019, 26.)

3.3.2 Perheohjauksen toteuttaminen Sastamalassa

Perheohjaus on käynnistynyt Sastamalassa Eetu-hankkeen myötä. Hankkeessa kehitettiin ennaltaehkäisevän tuen ja intensiivisen työotteen toimintamalli nuorten palveluihin 2011-2013, osana KASPERI II -hankekokonaisuutta. KASPERI II -hanke oli Väli-Suomen lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kehittämishanke 1.11.2011-31.10.2013. Koko hankekokonaisuutta hallinnoi Tampereen kaupunki ja Eetu -osahankkeen vastuukuntana toimi Hämeenkyrön kunta. Osahankkeessa Hämeenkyrön kumppanuuskuntia olivat Parkano, Punkalaidun, Pälkäne, Sastamala ja Valkeakoski. (Männikkö & Siikaluoma 2013, 4.)

Eetu -hankkeen tavoitteena oli ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön palvelukokonaisuutta kehittämällä vähentää lastensuojelutarvetta. Luoda intensiivinen toimintamalli nuorten parissa toimiville ammattilaisille ja vahvistaa lasten, nuorten ja perheiden osallisuutta lastensuojelun ennaltaehkäisevissä palveluissa. Tavoitteiden perusteella

keittämistyössä on kiinnitetty huomiota ennaltaehkäisevien ja intensiivisten toimintamallien kehittämiseen monialaisissa verkostoissa, sekä toimialojen ylittävän yhteistyön kehittämiseen. Perheiden osallisuuden vahvistamiseen palveluissa. (Männikkö & Siikaluoma 2013, 16.)

Sastamalassa ennaltaehkäisevän perhetyön toteuttamiseen irrotettiin yksi lastensuojelun perhetyöntekijä, pilotoimaan toimintamallia. Hankkeen aikana perheohjaus oli suunnattu 5-9 luokkalaisten lasten perheille. Palvelu oli vapaaehtoisuuteen perustuvaa, lyhytkestoista asiakkaiden omassa toimintaympäristössä tapahtuvaa ohjausta, neuvontaa ja tukea. (Männikkö & Siikaluoma 2013, 36-37.)

Vuonna 2014 Sastamalan kaupungin valtuusto päätti vakiinnuttaa ennaltaehkäisevän perheohjauksen osaksi kaupungin palvelujärjestelmää palkkaamalla kolme perheohjaajaa. Jotta palvelu olisi universaali kaikille lapsiperheille, perheohjausta alettiin tarjota neuvolan alaisuudessa. Asiakasryhmään kuului kaikki alle 18 vuotiaiden nuorten ja lasten perheet Sotesin alueella. Asiakkaat ohjautuivat palveluun olemalla itse suoraan yhteydessä perheohjaajaan tai yhteistyökumppaneiden ohjauksesta ympäri verkostoa. Sosiaalihuoltolain uudistuksen seurauksena perheohjaus siirrettiin perheneuvolan alaisuuteen vuoden 2017 alusta, jotta työryhmässä olisi ammatillinen tuki ja sosiaalityöntekijä samassa organisaatiossa. Lakiuudistus muokkasi palvelua myös dokumentoinnin näkökulmasta, sillä lakiuudistuksen jälkeen perheohjauksen asiakastapaamisista alettiin tekemään kirjauksia sosiaalihuoltolain määräysten mukaisesti.

Perheohjauksella tarkoitetaan tässä kehittämistyössä ennaltaehkäisevää perhetyötä, mitä toteutetaan Sastamalassa vuodesta 2017 alkaen perheneuvolasta käsin kaikille Sotesin alueen lapsiperheille. Perheohjauksessa on asiakkaina ennaltaehkäisevän perhetyön asiakkaita, sekä sosiaalihuoltolain mukaisesti erityistä tukea tarvitsevien lasten perheitä. Perheohjauksessa tehdään ennaltaehkäisevää perhetyötä, asiakkuudessa on aina lapsi/lapset. Erityistä tukea tarvitsevien lasten omatyöntekijänä toimii lapsiperheiden sosiaalipalveluiden sosiaalityöntekijä.

Perheohjaukseen perheet ohjautuvat saadakseen tukea lapsen tunnetaitojen säätelyyn, lapsen toiminnanohjaukseen, perheenjäsenten väliseen vuorovaikutukseen, arjenhal-

lintaan ja vanhempien jaksamisen haasteisiin liittyen. Lisäksi perheohjaukseen ohjautuu asiakkaita perheiden kohdatessa kriisejä, kuten esimerkiksi vanhempien erotessa. Keskimäärin perheohjauksen ennaltaehkäisevän perhetyön asiakkuuden kesto on 3-6kk. Asiakkuuksien kesto perheohjauksessa vaihtelee kuitenkin suuresti, yhdestä kotikäynnistä useamman vuoden asiakkuuksiin. Useamman vuoden kestäneet asiakkuudet ovat kuitenkin valtaosa erityistä tukea tarvitsevia lapsi ja heidän perheitä.

Sosiaalihuoltolain mukaisesti perheohjauksesta laaditaan aina suunnitelma. Suunnitelmaan kirjataan vanhemman, lapsen ja työntekijän näkemys tuen tarpeesta. Suunnitelman pohjana on käytetty THL:n suppean palvelutarpeenarvion lomaketta ja siinä kartoitetaan perheen nykytilanne, voimavarat, läheisverkosto sekä tuen tarve. Suunnitelma on kuitenkin asiakaslähtöinen ja perhe itse määrittelee, mihin asiaan liittyen he tarvitsevat tukea ja millä tavoin he ovat valmiita tekemään muutostyötä. Suunnitelma arvioidaan sosiaalihuoltolain mukaisesti 3kk välein.

Perheohjaus on monialaista perhekeskeistä työskentelyä asiakasperheiden kanssa, missä pyritään suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tekemään intervention ja tukemaan perheitä lapsen hyvinvoinnin, kehityksen ja toimintakyvyn ylläpitämiseksi sekä lisäämiseksi. Perheohjaaja tarjoaa perheille keinoja heidän omien voimavarojen löytämiseksi ja vahvistamiseksi. Lisäksi perheohjaajan tehtävänä on huolehtia asiakaslähtöisestä palvelunohjauksesta, varsinkin toimiessaan asiakkaan omatyöntekijänä. Perheohjauksessa ennaltaehkäisevän perhetyön tavoin pyritään vaikuttamaan asiakasperheiden toimintatapoihin ja olosuhteisiin tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti, perheen omassa toimintaympäristössä. Perheohjausta toteutetaan monialaisesti perheen omassa lähiympäristöissä yhteistyössä perheen omien verkostojen kanssa, pääsääntöisesti kotikäynneillä.

Yksilö asiakastyön rinnalla perheohjauksessa toteutetaan erilaisia ryhmiä (Ihmeelliset vuodet -vanhemmuuden tukiryhmä, vauvakahvilaa, eroryhmiä lapsille jne.) yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Perheohjauksessa tehdään myös sosiaalihuoltolain mukaisia palvelutarpeen arvioita. Lisäksi perheohjaaja toimii työparina lapsiperheiden sosiaalipalveluiden sosiaalityöntekijöille erityistä tukea tarvitsevien lasten palvelutarpeen arvioinnin tekemisessä, sekä perheneuvolan psykologien työparina asiakastapaamisilla perheneuvolassa.

Yksi kolmasosa vuonna 2018 alkaneista asiakkuuksista käynnistyi vanhemman omasta yhteydenotosta perheohjaukseen. Loput 2/3 ovat ohjautuneet perheneuvolan psykologin tai sosiaalityöntekijän, neuvolan terveydenhoitajan, erikoissairaanhoidon, varhaiskasvatuksen erityisopettajan, koulun, koulupsykologin, koulukuraattorin tai lapsiperheiden sosiaalipalveluiden sosiaalityöntekijän kautta palveluun.

4 VARHAISKASVATUS

4.1 Varhaiskasvatuksen perusteet

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää, ja sen tavoitteena on tukea ja täydentää kotien kasvatustehtävää, sekä omalta osaltaan vastata lapsen hyvinvoinnista (Sastamalan kaupunki 2019a, 3). Vanhempien opiskelun ja työssä käynnin mahdollistamisen eli päivähoidon lisäksi varhaiskasvatus on pedagogisesti painottunut kokonaisuus ja sen rooli lapsen oppimisen, kasvun ja kehityksen tukijana on korostunut entisestään yhteiskunnassa (Ahonen 2017, 15-16).

Lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen toteuttamisesta ja sen tietovarasta säädellään Varhaiskasvatuslaissa 540/2018. Varhaiskasvatuslain uudistus astui voimaan vuonna 2018, se sisältää lapsioikeudellisen uudistuksen verrattuna aikaisempaan päiväkotilakiin/varhaiskasvatuslakiin. Varhaiskasvatuslain pykälässä 4 korostetaan lapsen edun ensisijaista huomioimista varhaiskasvatusta suunniteltaessa, siitä päätettäessä, järjestäessä tai tuotettaessa. (Mahkonen 2018, 45.)

Opetushallitus on varhaiskasvatuslain perusteella antanut valtakunnallisen määräyksen kunnille varhaiskasvatuksen järjestämisestä ja toteuttamisesta, eli varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Ahonen 2017, 14). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteena on tukea ja edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä (Sastamalan kaupunki 2019, 3). Valtakunnallinen Varhaiskasvatussuunnitelma toimii perustana muiden suunnitelmien laatimiselle ja se ohjaa sekä määrittelee kaikkea varhaiskasvatuksen toimintaa. Varhaiskas-

vatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjien ja vanhempien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä. (Mäkelä 2018, 140-142.)

Hahmottaakseen varhaiskasvatuksen toimintaperiaatteita on tärkeää ymmärtää varhaiskasvatussuunnitelman perusteita ja niiden soveltamista käytännötyöhön. Varhaiskasvatussuunnitelman määrittelemät kolme tasoa ovat valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma, paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelma. Käytännössä työn tueksi laaditaan vielä ryhmävasu. Varhaiskasvatusta toteuttaessa käytännössä suunnitelmia hyödynnetään rinta rinnan prosessissa. (Ahonen 2017, 14.)

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa luodaan määritelmä, ohjataan ja tuetaan varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Kuntaa, kuntayhtymää tai muuta yksityistä tai julkista palveluntuottajaa veloitetaan laatimaan paikallinen vasu. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelmassa pystytään tarkentamaan yksilölliset alueelliset tarpeet huomioon ottaen valtakunnallisia varhaiskasvatussuunnitelman perusteita. Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa pystytään huomioimalla pedagogisia periaatteita ja tavoitteita tarkentamalla varhaiskasvatuksen henkilöstörakennetta ja erilaisia toimintamuotoja. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma on velvoittava ja se tulee laatia monialaisessa yhteistyössä paikallisen opetuksen, sekä sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten kanssa. Paikallisessa vasussa on kuvattava, miten yhteistyötä alueen muiden toimijoiden, kuten esiopetuksen, perusopetuksen, sosiaali- ja terveydenhuollon ja muiden tarvittavien yhteistyökumppaneiden kanssa toteutetaan. Paikallista vasua laatiessa on huomioitava myös muut alueelliset varhaiskasvatusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat, kuten lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. (Ahonen 2017, 17-19.)

Ryhmäkohtainen varhaiskasvatussuunnitelma toimii taas konkreettisena käytännön työn työvälineenä, minkä avulla suunnitellaan, toteutetaan, arvioidaan ja kehitetään toimintaa, lapsiryhmän yksilölliset erityispiirteet huomioiden. Ryhmän varhaiskasvatusopettaja on vastuussa ryhmävasun laatimisesta, yhdessä yksikön muun henkilökunnan kanssa. Ryhmäkohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisessa huomioidaan

jokaisen lapsen omaa henkilökohtaista varhaiskasvatussuunnitelmaa, toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. (Ahonen 2017, 20.)

Lapsikohtainen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan yhteistyössä vanhempien kanssa, mutta uudessa vasussa korostetaan lapsen etua ja hänen yksilöllisiä tarpeita. Lastentarhaopettajan onkin kiinnitettävä huomiota lapsen kuulemiseen ja hänen mielipiteensä selvittämiseen. Lapsikohtaiseen varhaiskasvatussuunnitelmaan dokumentoidaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet ja toimenpiteet varhaiskasvatuksen pedagogisesta näkökulmasta. Yksilöllisessä varhaiskasvatussuunnitelmassa on pedagogisten tavoitteiden ja toimenpiteiden lisäksi kirjattuna lapsen mahdollinen tuen tarve, mahdollinen lääkehoitosuunnitelma, varhaiskasvatuksen henkilökunnan ja perheen kesken sovitut asiat, sekä suunnitelman laatimiseen osallistuneet muut asiantuntijat. Lapsikohtainen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloittaessa päivähoidossa ja sitä tarkastellaan vähintään vuoden välein. Lapsikohtaisen vasun tarkasteluun aloite voi tulla lastentarhaopettajalta, huoltajalta tai lapsen asioissa työskentelevältä viranomaiselta. (Ahonen 2017, 22-23 & 25.)

Lapsen vasu on keskeinen dokumentti, lapsen tuen määrittelyssä ja toimintasuunnitelman laatimisessa. Vasussa korostetaan yhteydenottoa huoltajiin välittömästi, jos henkilökunnalla herää huoli lapsen hyvinvoinnista, kehityksestä tai oppimisesta. Lapsen vasuun on kirjattava tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut, mikäli lapsi saa osakseen enemmän hänen kehitykseen ja oppimiseen kohdennettua tukea. Yhteistyöllä tarkoitetaan kodin ja varhaiskasvatuksen välisen yhteistyön lisäksi yhteistyötä erityisasiantuntijoiden palveluiden tarjoavien erityislasterhaopettajien kanssa, sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden antamaa ohjausta ja konsultaatio. (Ahonen 2017, 160-161.)

Varhaiskasvatuksen henkilökunnan arvioidessa, että lapsi hyötyisi monialaisesta yhteistyöstä esimerkiksi perheohjauksen kanssa, on asiasta käytävä keskustelu ensin huoltajien kanssa. Toimiva yhteistyö edellyttää yhteisymmärryksen syntymistä lapsen tuen tarpeista, sekä kaikkein sitoutumista yhteistyöhön. Aina varhaiskasvatuksen henkilökunta ja huoltajat eivät saavuta yhteisymmärrystä, silloinkin lapsen etu on ensisijaista ja henkilökunnan on toimittava sen mukaisesti. (Ahonen 2017, 156-157.)

Varhaiskasvatuslaki sisältää parikymmentä huoltajuuteen liittyvää eri pykälää. Varhaiskasvatuslain 3§:n mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on toimia yhteistyössä vanhempien kanssa lapsen kokonaisvaltaisen tasapainoisen kasvun ja kehityksen parhaaksi ja tukea vanhempia kasvatustyössä. (Mahkonen 2018, 65-66). Varhaiskasvatuslain momentin 20 2§:ssä viitataan vanhemman kuulemiseen ja puhevaltaan (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, momentti 20, 2§). Varhaiskasvatusta toteuttaessa onkin valtava merkitys vanhempien ja varhaiskasvatuksen välisellä yhteistyöllä.

4.2 Kasvatuskumppanuus

Kasvatuskumppanuus käsite on tullut Suomeen Stakesin valtakunnallisessa ohjeistuksessa 2000 luvun alku puolella (Alasuutari 2010, 39). Kasvatuskumppanuudessa puhutaan kasvatusyhteistyöstä. Sivistyspalveluissa on tapana jäsentää vastuu lapsen kasvusta ja kehityksestä kolmeen tasoon. Vanhempi kasvattaa, sivistystoimi opettaa ja sosiaali- ja terveystyöpalvelut hoitavat. Perheen lisäksi lapsen kehityksen kanalta merkittävää on se, minkälaisen kehitysyhteisön palveluverkosto muodostaa. Kehitysyhteisö on ekologisesta näkökulmasta pelkistettynä ympäristönä, missä lapsi kasvaa ja kehittyy. Siinä korostuu kehitys ja sosiaalinen ulottuvuus. Lapsi kasvaa ja kehittyy rinnakkaisissa kehitysyhteisöissä. Vaikka perhe on lapsen tärkein kehitysyhteisö, se ei pysty yksinään ohjaamaan lapsen kehitystä. Perheen lisäksi lapsen kasvuun ja kehitykseen pikkulapsikautena vaikuttavat asuinalue, varhaiskasvatus, media ja harrastukset. Jo varhaisessa vaiheessa lapset oppivat sopeutumaan eri kehitysyhteisöissä. Median myötä kehitysyhteisöt ovat yhä monimuotoisempia. (Lämsä 2013, 29-31.)

Kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan ihmisten välisen vuorovaikutussuhteen lisäksi, instituuttien välistä yhteistyötä lapsen kehityksen tueksi. Lapsen kehityksen kannalta on merkityksellistä, että yhteistyö eri toimijoiden välillä on luontevaa ja sujuvaa. Vanhempien osallisuuden mahdollistaminen korostuu kaikessa yhteistyössä. (Lämsä 2013, 32.) Kasvatuskumppanuus edellyttää vanhempien ja ammattilaisten tietoista sitoutumista tavoitteelliseen lapsen kasvun kehityksen tukemiseen. Kumppanuus määrittyy jatkumona, missä työskentely alkaa neuvottelu ja sopimussuhteena ja jatkuu läheissuhteiden kaltaisena yhteistyönä. Kasvatuskumppanuudessa pyritään hyödyntämään vanhemman ja ammattilaisten asiantuntemusta lapsen hyvinvointia tukevalla tavalla.

Kumppanuuden perustana toimivat kunnioituksen, luottamuksen ja dialogisuuden periaatteet. (Lämsä 2013, 50-51.)

Yhteistyötä vanhempien ja perheiden kanssa on tehty kautta aikojen, kasvatuskumppanuudella ja kasvatusyhteistyö eroaa kuitenkin toisistaan. Kasvatusyhteistyö on etäisempää ja se sisältää tiedottamista, rinnakkain toimimista, ongelmakeskeisyyttä sekä yksipuolista asiantuntijuutta. Kasvatuskumppanuus taas osaltaan rakentuu vanhempien ja ammattilaisten välisestä dialogisesta vuorovaikutussuhteesta, yhdessä toimimisesta, ratkaisukeskeisyydestä ja jaetusta asiantuntijuudesta. (Lämsä 2013, 51.)

Kasvatuskumppanuuden tavoitteena on, että lapsen arjen haasteet kohdataan ja niihin haetaan ratkaisuja hänen omasta toimintaympäristöstä. Pyrkimyksenä on, ettei yhdenkään lapsen perheen tarvitse selvittää yksin ja jokaisella ammattilaisella on tukena kokonainen kasvattajien verkosto. Kasvatuskumppanuus vaatii toteutuakseen aloitteentekijän. Varhaiskasvatus kokoaa suurimman osan lapsista, joten siellä on luonnollisesti myös vastuu verkoston kokoamisesta. (Lämsä 2013, 52.)

Kasvatuskumppanuuden ideologian taustalla on pyrkimys ennalta ehkäisevän toiminnan tehostaminen lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin tukemiseksi. Palveluiden porrasteisuus näkyy palvelurakenteessa, peruspalveluissa pyritään vastaamaan erityisesti asiakkaiden perustarpeisiin, erityispalveluissa käsitellään taas erilaisia riskiryhmiä. (Lämsä 2013, 60.)

Lapsen kehityksen ja kasvun kannalta keskeistä on toimiva ja lähtökohdiltaan myönteinen yhteistyö kodin ja varhaiskasvatuksen välillä. Lapsen edun mukaista on tunnistaa lapsen tai perheen erityinen tuen tarve mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Peruspalveluiden turvaverkkojen vahvistaminen ei tee eri alojen asiantuntijoita ja erityispalveluita tarpeettomiksi, vaan muuttaa niiden roolia. Kasvatusalan ammattilaiset ja vanhemmat eivät aina selviä lapsen edun tavoittelusta keskenään, vaan tarvitsevat palveluverkoston muiden asiantuntijoiden tukea tehtävässään. Tavoitteena on painopisteen siirtäminen ongelmien korjaamisesta kohti niiden ennaltaehkäisyä. Laaja-alaisen ennaltaehkäisevän työn lähtökohtana on kaikkien lasten ja lapsiperheiden tukeminen, ilman että edellytetään heillä olevan ongelmia. Kasvatuskumppanuus pohjautuu ha-

vaintoihin siitä, että elämän kolhimien lasten tarpeet ovat tärkeitä kaikkien lasten normaalin kasvun ja kehityksen kannalta. Kasvatuskumppanuuden tavoitteena on lasten ja perheiden tuen lisäksi varhaiskasvatuksen henkilökunnan tukeminen kasvatustyössä. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää eri toimijoiden yhteistyön lisäämistä lasten ja perheiden tukemiseksi. (Lämsä 2013, 60-62.)

4.3 Sastamalan kaupungin varhaiskasvatus

Sastamalan varhaiskasvatuksessa on päiväkotitoimintaa ja perhepäivähoitoa. Sastamalan varhaiskasvatus koostuu 11 varhaiskasvatussyksiköstä, joista kaksi on vuoropäiväkoteja. Perhepäivähoito on jaettu Sastamalassa neljään alueeseen, etelä, keskusta, länsi ja pohjoinen. Perhepäivähoitajia toimii alueella noin 50 ja ryhmäperhepäiväkoteja 4. Lisäksi toiminnassa on perhepäivähoidon varahoitopaikkana ryhmäperhepäiväkoti Omenapuisto. Ryhmäperhepäiväkotien ja perhepäivähoitajien lähiesimiehinä toimivat varhaiskasvatuksen aluejohtajat. Varhaiskasvatuksen erityisopettajia on Sastamalassa neljä kappaletta, joille on nimetty myös omat alueet ja toimintayksiköt. (Sastamalan kaupungin www-sivut 2020.)

4.3.1 Sastamalan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma

Sastamalan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman perusteena toimii varhaiskasvatustalakiin pohjautuva Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys. Esiopetus on osa varhaiskasvatusta, ja perusopetuslaissa säädellään esiopetuksen suunnittelusta ja toteutuksesta. Sastamalan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman tarkoituksena on määrittellä, ohjata ja tukea kaikkien paikallisten varhaiskasvatussyksiköiden järjestämistä. Suunnitelman laadinnassa on hyödynnetty tietoa paikallisista erityispiirteistä, mahdollisista pedagogisista painotuksista, lasten tarpeista sekä varhaiskasvatusta koskevaa arviointitietoa ja kehittämistyön tuloksia. Lisäksi suunnitelman laadintaan on vaikuttaneet myös paikalliset suunnitelmat ja päätökset. (Sastamalan kaupunki 2019a, 3-4.)

Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan on tehtävä monialaista yhteistyötä ja luotava tarvittavat yhteistyörakenteet, järjestäessään varhaiskasvatusta. Sastamalan kaupungissa

varhaiskasvatus pyrkii ylläpitämään yhteistyötä ja kehittämään palveluita perhepalveluverkoston avulla. Perhepalveluverkoston tavoitteena on kuntalaisten elämänhallinnan vahvistaminen. Perhepalveluverkoston avulla pyritään moniammatillisesti tarjoamaan tukea perheille riittävän varhaisessa vaiheessa. Sastamalan varhaiskasvatussuunnitelmassa on nostettu esiin varhaiskasvatuslaista varhaiskasvatuksen tavoitteina lapsen iänmukaisen kasvun, kehityksen, terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen. Paikallisessa suunnitelmassa nostetaan esiin myös varhaiskasvatuksen pedagoginen merkitys, sekä varhaiskasvatusopettajien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajien pedagoginen vastuu. (Sastamalan kaupunki 2019a, 23-24.)

Varhaiskasvatuksen toiminnassa pyritään huomioimaan lain mukainen tasavertainen, monipuolinen osallistava pedagoginen toiminta. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan tavoitteena on toimia yhdessä lapsen huoltajan kanssa, turvatakseen lapsen tasapainoinen kehitys ja kokonaisvaltainen hyvinvointi, sekä tukea huoltajaa kasvatustyössä. Huoltajille on tarjolla erilaisia yhteistyön mahdollisuuksia Sastamalan varhaiskasvatuksessa, varhaiskasvatuksen henkilökunnan sekä toisten vanhempien kanssa. Yhteistyötä pyritään huoltajien ja henkilökunnan välillä ylläpitämään aloituskeskustelun, päivittäisten keskustelujen ja varhaiskasvatussuunnitelman laatimisen merkeissä. Lapsen tarvittaessa tukea varhaiskasvatuksen arjessa määritellään hänen tuen tarve yhteistyössä huoltajien kanssa, erillisessä keskustelussa ja tarvittaessa hyödynnetään lapset puheeksi- menetelmää yhteistyön tukena. (Sastamalan kaupunki 2019a, 23.)

Osana laadukasta varhaiskasvatusta on kehityksen ja oppimisen tuki. Kaikille varhaiskasvatuksessa oleville lapsille pyritään Sastamalan varhaiskasvatussuunnitelman mukaan järjestämään tarvittava kehityksen ja oppimisen tuki oikea-aikaisesti ja tarkoituksenmukaisesti, edistääkseen lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Tuen tarpeen havainnoinnissa, tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa pyritään tekemään yhteistyötä lapsen, huoltajan, varhaiskasvatuksen opettajan, varhaiskasvatuksen erityisopettajan, sekä muun varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa. (Sastamalan kaupunki 2019a, 41.) Varhaiskasvatuksen erityisopettaja työskentelee lapsen, heidän perheiden ja kasvatushenkilökunnan tukena. Sastamalassa varhaiskasvatuksen erityisopettajia on neljä ja he kiertävät varhaiskasvatus- ja esiopetusyksiköissä (Sastamalan kaupungin www-sivut 2020). Heidän ammattitaitoaan hyödynnetään tuen tarpeessa olevien lasten erityisope-

tus- ja kasvatustehtävissä, sekä henkilökunnan konsultoinnissa ja ohjaamisessa. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan työtehtävät sisältävät lasten tuen tarpeesta riippuen samanaikaisopetusta, pienryhmä- ja yksilötyöskentelyä. Lisäksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja toimii yhteyshenkilönä monialaisessa yhteistyössä. He tekevätkin säännöllisesti yhteistyötä puhe- ja toimintaterapeuttien, sekä perheneuvolan psykologien kanssa. Sastamalassa on myös laadittu varhaiskasvatuksen ja neuvolan yhteistyöstä ohjeistus. Monialaista yhteistyötä pyritään ylläpitämään lapsihuoltoryhmiä hyödyntämällä. Lapsihuoltoryhmä kokoontuu päiväkodeissa vähintään kaksi kertaa toimintakauden aikana ja sen koollekutsujana toimii varhaiskasvatustyöyksikön esimies. Lapsihuoltoryhmään osallistuu varhaiskasvatuksen henkilökunnan lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöä, myös huoltajat saavat osallistua halutessaan lapsensa asioiden käsittelyyn. (Sastamalan kaupunki 2019a, 42-43.)

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana on lapsen etu ja tarpeet. Suunnitelmaan kirjatut tavoitteet asetetaan pedagogiselle toiminnalle ja ne otetaan huomioon lapsiryhmän toimintaa suunnitellessa sekä toteuttaessa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan jokaiselle lapselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa, yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloittaessa päivähoitossa tai perhepäivähoidossa ja sitä arvioidaan vähintään vuoden välein. Lomakkeena käytetään Opetushallituksen mallilomaketta, jota muokataan tarvelähtöisesti paikallisesti sopivaksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa ja toteuttamisesta vastaa päiväkodeissa lastentarhaopettajat ja perhepäivähoidossa varhaiskasvatuksen aluejohtajat. Tarpeen mukaan varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan osallistuvat lapsen kehitystä ja kasvua tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot. (Sastamalan kaupunki 2019a, 5.)

4.3.2 Koiramäen päiväkotiki

Koiramäen päiväkotiki on Sastamalassa sijaitseva päiväkotiki. Päiväkodissa on kolme osastoa 3-4 vuotiaiden osasto Mansikka-Aho, 4-5 vuotiaiden osasto Kaislaranta ja esiopetusryhmä Pääskysaari. Asiakkaita päiväkodissa on toimintakaudella 2018/2019 64. Lisäksi Kaislarannan osasto toimii perhepäivähoidon varahoitoyksikkönä ja sinne on varattu 5 varahoitopaikkaa. (Sastamalan kaupungin www-sivut 2020). Henkilökunta

koostuu 11 työntekijästä, joista 5 toimii lastentarhaopettajana, 5 lastenhoitajana ja 1 avustajana. Lastentarhaopettajista 3 ovat koulutukseltaan sosionomeja, päiväkodin johtajan K. Koivuniemi-Ollilan mukaan (Henkilökohtainen tiedon anto 24.6.2019).

5 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Vanhemmuuden tuki, perhetyö ja varhaiskasvatus ovat olleet tutkimuksen kohteina läpi vuosien. Sosiaalipalveluiden ja varhaiskasvatuksen yhteen sovittamista on tutkittu 2000 luvun alkupuolella yksittäisissä hankkeissa, mutta nyt LAPE-hankkeen myötä yhteistyöhön ja uusiin toimintatapoihin on alettu kiinnittämään yhä enemmän huomiota valtakunnallisesti.

Kasvuturve -projekti toteutettiin vuosina 2001-2003 Sateenkaari Kodon kolmessa yksikössä, Raha-automaattiyhdistyksen rahoituksella. Projektin tavoitteena oli tarjota perheille riittävä ja oikea-aikainen tuki, sekä psykososiaalinen kuntoutus tarvittaessa. Merkityksellistä oli tuoda ja koordinoida perheille tärkeitä palveluita päivähoidosta käsin, sillä päiväkodit tavoittivat silloin 70% varhaiskasvatusikäisiä lapsista. Projektin avulla pyrittiin lisäksi osallistamaan vanhempia enemmän päiväkodin toimintaan. (Keskinen & Viljonen 2004, 16.)

Projektissa hyödynnettiin vanhempien kanssa käytyjä keskusteluja eli ns. Tenavatunteja, vanhempainiltoja, sekä Meidän lapset ryhmiä, missä vanhemmat määrittivät toiveitaan laadukkaan varhaiskasvatuksen suhteen. Lisäksi projektin työntekijät järjestivät koulutusta ja konsultaatiota varhaiskasvatuksen henkilökunnalle. Projektissa hyödynnettiin sosiaalialan työmenetelmiä, kuten voimavarakeskeisyyttä, dialogisuutta, narratiivisuutta ja reflektiivisyyttä. Tavoitteena oli vuoropuhelun ja yhteistyön lisääminen asiakastyössä. (Keskinen & Viljonen 2004, 18-19.)

Tutkimuksessa pystyttiin osoittamaan, että toteuttamalla perheiden tukityötä varhaiskasvatuksen arjessa madaltaa kynnystä ottaa palveluita vastaan, sekä lisätä palveluiden

nopeutta ja joustavuutta. Projektin lähtökohtana oli pitää työskentelyn painopiste asiakastyössä ja perheiden tukemisessa. Nopeasti kuitenkin painopiste kallistui myös henkilökunnan tukemiseen. Projektin aikana järjestettiin neljä kertaa vuodessa koulutuspäiviä. Henkilökunta koki saavansa hankkeen aikana lisää keinoja tukea vanhempia. (Keskinen & Viljonen 2004, 25, 50 & 60.)

Kasvuturve-projektin koettiin hyödyntävän asiakkaiden lisäksi työntekijöitä. Asiakastyössä pyrittiin tarvelähtöisesti tarjoamaan tukitoimia perhe- tai ryhmätoimisesti varhaiskasvatuksessa. Perhetyöllä tarjottiin tukea lapsen hyvinvointiin tai perheenjäsenten välisen vuorovaikutukseen liittyen. Päiväkodissa järjestettiin projektin aikana myös vertaistukiryhmiä. Perhetyön tehtävänä saattoi olla myös lapsen, perheen tai varhaiskasvatuksen näkökulman vieminen palveluverkoston tietoisuuteen. Silloin perhetyöntekijän työparina toimi varhaiskasvatuksen opettaja. Lisäksi projektissa kiinnitettiin huomiota laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttamiseen osallistamalla vanhempia, sekä päiväkodin perustehtäviin kuuluvia toimintoja tehostamalla. (Keskinen & Viljonen 2004, 64.)

Eeva Kaukoluoto on omassa väitöskirjassaan ”Onko varhaisen tuen päiväkotiki mahdollinen? Tutkimus varhaiskasvatuksen yhteisöllisestä kehittämisestä” käsitellyt vuosina 1999-2005 kasvatusyhteistyötä yhdessä varhaiskasvatuksen henkilökunnan kanssa ja luonut toimintamallin, mihin sisältyi vuosina 2001-2004 kahdessa kokeilupäiväkodissa Helsingissä toteutunut perhetyöntekijäkokeilu. (Kaukoluoto 2010, 10.)

Perhetyöntekijäkokeilussa lastensuojelusta irrotettiin yksi perhetyöntekijä, kahden kokeilupäiväkodin perhetyöntekijäksi, lisäksi hänen toiminta-alueensa oli läheinen leikkipuisto, missä hän kohtasi lapsiperheitä. Tutkimuksen mukaan varhaisen tuen perhetyön malli toimi päiväkodissa ja se sai positiivista palautetta varhaiskasvatuksen henkilökunnalta, vanhemmilta, sekä lapsilta. Toimintamallin avulla pystyttiin matalalla kynnyksellä varhaisessa vaiheessa tukemaan vanhempia heidän kasvatustyössään. Lisäksi henkilökunta koki saavansa ammatillista tukea perhetyöntekijältä vanhempien kohtaamiseen, sekä palvelunohjaukseen. Kokeilun aikana otettiin käyttöön tarvelähtöisesti erilaisia työpari- ja tiimityön muotoja työyhteisössä sekä asiantuntijaverkostossa. Kokeilun aikana perhetyöntekijä toimi työparina varhaiskasvatuksen henkilö-

kunnalle, varhaiskasvatuksen erityisopettajalle sekä leikkipuiston työntekijälle. Lisäksi kokeilun aikana järjestettiin koulutus varhaiskasvatuksen henkilökunnalle työmenetelmistä ja perhetyöstä, jotta he pystyivät paremmin hyödyntämään perhetyöntekijää varhaiskasvatuksen arjessa. Väitöskirjassa kuvataan perhetyön olleen lapsen hyvinvointia edistävää aikuistyönä, missä lasten vanhemmille ja varhaiskasvatuksen henkilökunnalle mahdollistettu yksilöllinen ja yhteisöllinen tuki olivat avainasemassa. Kehittämistyössä on nostettu negatiivisena asiana esiin perhetyöntekijän oman ammatillisen tuen puuttuminen ja työn kuormittavuus. (Kaukoluoto 2010, 192-200.)

Perhetyöntekijäkokeilun jälkeen toimintaa ei kuitenkaan positiivisesta palautteesta huolimatta jatkettu vuoden 2005 jälkeen, vedoten sosiaalipalveluiden organisaatiouudistukseen. Vuoden 2008 elokuusta otettiin käyttöön kuitenkin uudenlaisia yhteistyön malleja varhaiskasvatuksen ja sosiaalipalveluiden välillä, missä toiminnan pääpaino oli sosiaaliohjauksessa ja konsultatiivisessa asiantuntija palvelussa. Uudessa perhetyöntekijätyömallissa perhetyöntekijä ei Kaukoluodon mukaan tehnyt välitöntä yhteistyötä vanhempien kanssa, vaan ohjasi heitä sosiaalipalveluiden piiriin. Kaukoluoto kritisoi työssään toimintamallia etäiseksi ja ylhäältä päin työtä ohjaavaksi. Kaukoluodon mukaan perhetyöntekijän osallistuessa varhaiskasvatuksen arkeen ja toteuttamalla perhetyötä varhaiskasvatuksesta käsin, tasavertainen yhdessä toimiminen asiakkaiden hyväksi korostui heidän kokeilun aikana paremmin. (Kaukoluoto 2010, 214-216.)

Vuosina 2009-2011 Pääkaupunkiseudulla toteutetussa Tukevasti alkuun-hanke. Hankkeessa kehitettiin uusia tapoja lisätä lasten ja heidän perheiden hyvinvointia, vahvistettiin vanhempien osallisuutta, sekä henkilökunnan ammatillisuutta, sekä löydettiin keinoja tukea henkilökunnan ammatillisuutta. Hankkeeseen osallistui 21 tutkimuspäiväkotia pääkaupunki seudun alueelta, Helsingistä, Espoosta, Vantaalta ja Kauniaisista. (Mäkitalo, Nevanen, Ojala, Tast, Venninen & Vilpas 2011, 4.)

Tutkimuksessa nousi esiin vanhempien kohtaaminen arjessa. Vanhemmat toivoivat voivansa vaikuttaa enemmän päiväkodin arkeen. Tutkimuksessa nostetaan esiin perheiden varhainen tuki varhaiskasvatuksessa. Työntekijöiden näkökulmasta korostuu henkilökunnan haasteet tarjota tukea vanhemmille tarvittaessa. (Mäkitalo, Nevanen, Ojala, Tast, Venninen & Vilpas 2011, 189 & 206.)

Hankkeen aikana Lystimäen päiväkodissa kiinnitettiin kehittämistyössä huomiota va-suihin, koontilomakkeisiin ja kasvatuskumppanuuteen. Kehittämistyössä kiinnitettiin huomiota vanhempien kuulemiseen päiväkodissa, järjestämällä osallistavia vanhem-painiltoja. Vanhempainilloissa henkilökunnan esittelyn jälkeen, vanhemmat kertoivat toisilleen pienryhmissä omasta lapsesta lelujen avulla. Pienryhmissä keskustelulla py-rittiin parantamaan vanhempien mahdollisuuksia vertaistukeen. Lopuksi vanhemmat saivat jättää vielä terveisiä lapsilleen, kirjoittamalla tai piirtämällä. (Mäkitalo, Neva-nen, Ojala, Tast, Venninen & Vilpas 2011, 263 & 267.)

Varhaiskasvatussuunnitelman osalta tutkimuksessa henkilökunta nosti kehittämiskoh-teina esiin luottamuksen lisäämisen ja huolen puheeksi ottamisen. Henkilökunnan suu-rimpana oivalluksena oli avoimuuden merkitys henkilökunnan ja vanhempien väli-nessä yhteistyössä, sekä työntekijän vastuu kasvatuskumppanuuden vahvistamisessa. (Mäkitalo, Nevanen, Ojala, Tast, Venninen & Vilpas 2011, 267 & 272.)

Lupaa auttaa -hankkeen myötä vuosina 2017-2018 Vakka-Suomen perhekeskuspilo-tin osana keitettiin myös varhaiskasvatuksen, lastensuojelun ja perhepalveluiden per-hetyön välistä yhteistyötä. Lupaa auttaa-hankkeen strategiseksi päätavoitteeksi asetet-tiin Varsinais-Suomessa perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen, ja pilotoin-tiin osallistui 11 kuntaa. Tarve yhteistyön kehittämiseksi nousi esiin varhaiskasvatus-johtajien teemahaastatteluissa. Lapsiperheiden sosiaalipalveluiden ja varhaiskasvatuk-sen välinen yhteistyö oli johtajien kokeman mukaan lähes kaikissa pilottikunnissa pirs-taloitunutta ja kohdistui yksityisten asiakasasioiden hoitamiseen. (Sosiaali- ja terveys-ministeriö 2019b, 23.)

Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen toteutettiin mainostamalla Pyydä apua-nappia, mainostamalla perhetyön palvelua ja tekemällä perhetyöntekijät näkyviksi var-haiskasvatuksen yksiköissä vanhemmilla jokaisella päiväkotiyksikön osastolla. Li-säksi hankkeessa kiinnitettiin huomiota kouluttautumiseen, varhaiskasvatuksen henki-lökunta koulutettiin Ihmeelliset vuodet -menetelmän ja Lapset puheeksi -menetelmän käyttäjiksi. Pilottipäiväkodeissa havaittiin vanhempien luottamuksen saavuttamisessa haasteita. Kuitenkin kaikissa päiväkodeissa tuli vanhemmilta itseltään yhteydenottoja lapsiperheiden perhetyöhön pilotin aikana. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019b, 23-24.)

Vaikka vanhempien ja perhetyöntekijöiden välisen luottamussuhteen luominen vei odotettua enemmän aikaa. Pilotissa pystyttiin kuitenkin osoittamaan, että vanhemmat ovat kiinnostuneita tekemään yhteistyötä perhetyöntekijöiden kanssa. Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatuksen- pilotin positiivisiin tuloksiin vaikutti henkilöstön sitoutuminen, johtoportaasta ruohonjuuritasolle. Sitoutumiseen vaikutti osaltaan tarvelähtöinen kehittämistyö. Lisäksi yhteistyön luomisen helppous lisäsi henkilökunnan innostusta. Työryhmä suosittelee, että kunnat rohkenisivat panostaa ennaltaehkäisevään työhön. Pilotti oli kuitenkin sen verran lyhyt, ettei perhetyön vaikuttavuutta ehditty riittävästi arvioimaan asiakasperheiden hyvinvoinnin tukemiseksi. Lisäksi työryhmä nostaa loppuraportissa esiin tarpeen tulevaisuudessa määritellä perhetyö tarkemmin. (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2019b, 25.)

Pilotin positiivisena näyttönä nousi ensimmäisenä esiin yhteistyön aloittamisen helppous, tarvittiin vaan yhteinen tahto ja ymmärrys molemmissa organisaatioissa. Pilottipäiväkodeissa, joihin oli nimetty oma vastuuperhetyöntekijä, saatiin aikaisiksi parhaimmat tulokset. Perhetyön jalkautumisen helppous tuli esiin myös resurssien käytössä. Perhetyöntekijät varasivat ainoastaan kahdesta neljään tuntiin työaikaan kuukaudessa yhteistyön luomiseen ja ylläpitämiseen. Lisäresursseja ei pilottia varten tarvittu. (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2019b, 26.)

6 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTTAMINEN

6.1 Kehittämisen kohde, kehittämistarve ja kehittämistarpeen perusteleminen

Sosiaalihuoltolain uudistuksen jälkeen valtio kiinnitti huomiota kuntien perehdyttämisessä lain soveltamisessa. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön järjestämän koulutuskierroksen 2015-2016, sosiaalihuoltolain soveltamisoppaan 2017 laatimisesta THL:n verkkosivuilta löytyvistä lisätiedoista huolimatta laki koetaan kansallisella tasolla ja kunnissa edelleen vaikeasti tulkittavaksi, mistä johtuen kunnat ovat soveltaneet lakia, eikä palveluita ole tuotettu valtakunnallisesti yhtenevällä tavalla. (Alatalo, Kettunen, Liukko, Miettunen & Normia-Ahlsten 2019, 9.)

Kuntien tiukassa taloudellisessa tilanteessa on alettu kiinnittämään huomiota kustannusten alentamiseen lapsi- ja perhepalveluissa. Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymässä on Terveiden ja hyvinvoinnin laitos toteuttanut marras- tammikuussa 2019-2020 aikana tutkimuksen, missä kartoitettiin hyvinvointikuntayhtymän lapsi- ja perhepalveluiden nykytilannetta, perehtymällä tilastotietoon ja haastatteleamalla organisaation henkilöstöä päättäjineen. Selvityksen pohjalta terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen työryhmä on laatinut oman kehitysehdotuksen palveluverkoston tehostamiseksi. Päijät-Hämeessä vuonna 2018 Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen arvion mukaan ennaltaehkäisevien lasten ja nuorten palveluiden sekä peruspalveluiden käyttö oli vähäisempää, kuin valtakunnallisesti keskimäärin. Tilastojen valossa, esimerkiksi lastenneuvola käyntien määrä, sekä kasvatus- ja perheneuvola lapsiasiakkaiden osuus oli vuonna 2018 maan kolmanneksi pienin. Peruspalveluiden vähäinen käyttö näkyi taas erikoissairaanhoidon ja lastensuojelun tilastoissa, sillä Päijät-Hämeessä tehtiin suhteessa lapsiväestöön eniten lastensuojeluilmoituksia vuonna 2018 ja erikoissairaanhoidon palveluiden käyttö oli keskimääräistä yleisempää. (Hastrup, A., Kääriäinen, A., Petrelius, P. Taipale, M. & Hiiloma, H. 2020, 19.)

Selvityksen mukaan lapsiperheiden sosiaalipalveluiden toimivuus on pulmallista, ihan palvelutarpeen arvioinnista lähtien. Palveluiden saavutettavuutta estää myös palveluverkoston sekavuus, asiakkaat ja yhteistyötahot eivät ole tietoisia lapsiperheiden sosiaalipalveluiden palvelurakenteesta. Moniammatillista yhteistyötä suosittiin, mutta käytännössä se ei toteutunut riittävän varhaisessa vaiheessa. Epätietoisuus asiakkaan palveluverkostosta nousi esiin myös selvityksessä, asiakas- ja palvelunohjaukseen liittyvän moniammatillisen yhteistyön esteenä. (Hastrup, Kääriäinen, Petrelius, Taipale, & Hiiloma 2020, 23-25)

Osana lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa Terveiden ja hyvinvoinnin laitos yhteistyössä Sosiaali- ja terveysministeriön kanssa perustivat vuonna 2018 myös sosiaalihuollon ja perhetyön porrasteisuutta työstävät työryhmät. Työryhmille nimettiin yhteinen ohjausryhmä LAPE-muutosohjelman vastuuhenkilöistä, THL:n ja ministeriön edustajista. Sosiaalihuollon ja perhetyön porrasteisuus työryhmät aloittivat työkentelyn yhteisellä aikataululla 15.8.2018. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut 2019.) Opinnäytetyöni perustuu Sosiaalihuollon ja perhetyön työryhmien

tekemään ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisemaan Työpaperiin 39/2019 ”Porrasteisuus lapsiperheiden sosiaalipalveluissa. Näkökulmia Sosiaalihuoltolain toimeenpanoon ja palveluiden järjestämiseen.” Työryhmissä käsiteltiin sosiaalihuollon ja perhetyön nykytilaa valtakunnallisesti, niiden muutostarpeita ja laadittiin kehittämisehdotuksia. THL julkaisi syksyllä 2019 työryhmien julkaisun ”Porrasteisuus lapsiperheiden sosiaalipalveluissa”, missä työryhmät jäsentävät palveluita kolmiportaisesti tuen tarpeen perusteella. Työryhmien julkaisussa nostetaan esiin myös lakimuutokset, jotta valtakunnallisesti asiakkailta olisi käytössä samat palvelut, riippumatta asuinpaikasta. (Alatalo, Kettunen, Liukko, Miettunen & Normia-Ahlsten 2019, 28.)

Kehittämistyön taustalla vaikuttaa hallituksen lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Muutosohjelma oli käynnissä vuodesta 2016-2018, jolloin pyrittiin kehittämään lapsi ja perhepalveluita asiakaslähtöisesti. Asiakaslähtöisessä kehittämistyössä korostettiin lapsen etua ja oikeuksia, sekä vanhemmuuden tukea. Kehittämistyöhön osallistui valtakunnallisesti maakunnittain sosiaali-, terveys- ja kasvatusalan eri toimijoita ruohonjuuritasolta. Muutoshankkeen isona tavoitteena oli myös palveluiden laadun varmistaminen valtakunnallisesti. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma jatkui vuonna 2019, johdon koulutus- ja valmennuskokonaisuuden alkaessa LAPE-Akatemiassa (Sosiaali- ja terveysministeriön www-sivut 2019.)

Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelman tavoitteena oli koko lapsiperheiden palvelujärjestelmässä edistää lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia ja terveyttä. Tavoite oli pyritty saavuttamaan kehittämällä palveluita asiakaslähtöisesti, samalla kiinnittämällä huomiota vaikuttavuuteen ja kustannustehokkuuteen. Kehittämiskokonaisuuksia on ollut neljä, perhekeskustoimintamalli, varhaiskasvatus, koulu ja oppilaitos lapsen ja nuoren hyvinvoinnin tukena, erityisen tason vaativan tason palvelujen kehittäminen sekä lapsen oikeuksien ja tietoperusteisuutta vahvistavaan toimintakulttuuriin. (Alatalo, Kettunen, Liukko, Miettunen & Normia-Ahlsten 2019, 7.)

Perhetyön porrasteisuus työryhmän jäsenenä toimi Natalia Kettunen, joka toimi perhepalveluiden johtajan viransijainen Sastamalasta. Perhepalveluiden johtajana hän ehdotti minulle marraskuussa 2018 opinnäytetyön kehittämistyöksi varhaisen tuen perhetyön toimintamallin pilotointia Sastamalan varhaiskasvatuksessa. Kiinnostuin ai-

heesta, koska oman työni kautta perheohjaajana olin havainnut varhaisen tuen palveluiden kehittämisen tarpeen asiakasohjauksen ja yhteistyön näkökulmasta. Vuoden 2018 alkaneista perheohjauksen asiakkuuksista ohjautui asiakkaaksi ainoastaan kaksi perhettä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kautta. Yhtään asiakkuutta ei käynnistynyt muun varhaiskasvatuksen henkilöstön yhteydenoton perusteella. Asiakas- ja palveluohjauksen pulma sekä yhteistyön haasteet varhaiskasvatuksen kanssa nousevat esille myös lapsiperheiden sosiaalipalveluiden, sekä lastensuojelun näkökulmasta, sillä yhteydenottoja palvelutarpeen selvittämiseksi ja lastensuojeluilmoitusten määrä on ollut vähäistä .

Sosiaalihuoltolain uudistuksen myötä kuntien on ollut velvollisuus järjestää perhetyötä erityistä tukea tarvitsevien lasten perheille. Sosiaalihuoltolain uudistuksen myötä lastensuojelun asiakkaista siirtyi sosiaalihuoltolain mukaisten lapsiperheiden sosiaalipalveluiden piiriin asiakkaita, ja heille tarjottiin Sastamalassa lastensuojelun perhetyön sijaan perheohjasta. Työn painopiste siirtyi enenevässä määrin ennaltaehkäisevästä perhetyöstä korjaavaan perhetyöhön. Varhaisen tuen perhetyön toimintamallin luomisella pyritään suuntaamaan työote takaisin ennaltaehkäisevään perhetyöhön. Vastamalla varhaisessa vaiheessa perheiden tarpeisiin pyritään minimoimaan tuen tarve jatkossa. On asiakaslähtöistä tarjota asiakkaille palvelua heidän omasta toimintaympäristöstä käsin.

Sastamalan seudun sosiaali- ja terveystalouden eli Sotesin päätavoitteeksi on asetettu elämänhallinnan edistäminen sekä turvallisen kasvun ja opin polun turvaaminen. Organisaation päätavoite pyritään saavuttamaan verkostoyhteistyöllä, luomalla seinätömiä palveluita. (Sastamalan kaupunki 2019b, 82.) Perheohjauksen ja varhaiskasvatuksen varhaisen tuen perhetyön toimintamallin kehittäminen on yksi mahdollisuus asiakaslähtöisen asiakas- ja palveluprosessin toteuttamiseksi saumattomasti. Kirjallisuuskatsauksen, Thl:n julkaisujen ja oman organisaation tarpeiden perusteella kehittämissuunnitelma on perusteltu. Valtakunnallisesti on alettu kiinnittämään huomiota varhaiseen tukeen ja monitoimijaiseen yhteistyöhön. Päijät-Hämeen tavoin, Sastamalassa on korjaavien palveluiden kustannukset korkeat, kun lapsiperheiden sosiaalipalveluiden budjetti ylittyi vuonna 2018, sijaishuollon ja perhehoidon osalta (Sastamalan kaupunki 2019b, 87).

Tässä kehittämistyössä lähdin luomaan ennaltaehkäisevän eli varhaisen tuen perhetyön toimintamallia Sastamalan kaupungin varhaiskasvatustyöyksikkö Koiramäen henkilökunnan ja perheohjauksen tiimin kanssa. Varhaisen tuen perhetyöllä tarkoitetaan tässä kehittämistyössä peruspalveluissa tarjottavaa tukea perheille. Palvelussa pyritään tarjoamaan asiakkaille tukea oikea-aikaisesti omasta toimintaympäristöstä käsin, silloin kun asiakas tuo huolen esiin tai työntekijät sen havaitsevat. Työssä pääpaino on toimintamallin luomisessa ja yhteistyön kehittämisessä. Lisäksi työssä käsitellään varhaisen tuen perhetyön keinoja tuen tarpeen ennaltaehkäisemiseksi, mitkä koskevat varhaiskasvatuksen koko asiakaskuntaa.

Esimiehen toiveena oli, että opinnäytetyöni olisi sisältänyt myös erilaisia perhetyön menetelmiä vanhemmuuden tukemiseksi. Perhetyön menetelmäpankki rajattiin kuitenkin tämän kehittämistyön ulkopuolelle, sillä Lape-muutosohjelmassa on työryhmä, joka luo menetelmätyökalupakkia varhaiskasvatukseen, vanhemmuuden tueksi. Myös lapsen toiminnanohjausta ja tunnetaitoja tukevat menetelmät rajattiin pois tästä työstä. Perusteluna rajaukselle on työtehtävälliset jaot, varhaiskasvatuksessa työskentelee varhaiskasvatuksen erityisopettajia, jotka työskentelevät haastavasti käyttäytyvien lasten kanssa.

Varhaiskasvatuksen näkökulmasta kehittämistyö mahdollistaa henkilökunnan ammatillisen tuen. Kun koulumaailmassa toimii erityisopettajien lisäksi koulupsykologit, koulukuraattorit ja mahdollisesti sosiaaliohjaajat ja psykiatriset sairaanhoitajat, varhaiskasvatuksessa henkilökunta on ainoastaan varhaiskasvatuksen erityisopettajan varassa. Ammatillinen tuki ja tietämys lapsiperheiden sosiaalipalveluiden palvelujärjestelmän toimivuudesta uupuu, varsinkin sosiaalihuoltolain uudistuksen myötä.

Useammassa kunnassa on palkattu erikseen omia varhaiskasvatuksen perhetyöntekijöitä. Kunnittain tehtäväkuva kuitenkin vaihtelee. Osassa kunnista varhaiskasvatuksen perhetyöntekijöillä pääpaino on kotikäyntien toteuttamisessa, toisissa kunnista taas varhaiskasvatuksen perhetyöntekijä keskittyy enemmän avoimen varhaiskasvatuksen toteuttamiseen. Yhdistävä tekijä kuitenkin heillä on, etteivät he juurikaan näy päivähoitoyksiköiden arjessa. Lisäksi valtakunnallisesti on havahduttu siihen, että perhetyön vaatimukset vaihtelevat riippuen siitä, mistä organisaatiosta käsin palvelua tuotetaan. Esimerkiksi sosiaalihuoltolain mukaista perhetyötä toteuttaessa on velvollisuus

laatia asiakkaan kanssa sopimus työskentelystä ja dokumentoida asiakastyö, varhaiskasvatuksen perhetyössä ei kuitenkaan useinkaan dokumentoida. Ennaltaehkäisevää perhetyötä tekevät valtakunnallisesti eri koulutustaustalla olevat työntekijät ja työn orientaatio saattaa vaihdella kotipalvelun ja sosiaalihoituksen välillä. Varmistaakseen tasalaatuisen palvelun, on lähdetty toimintaa valtakunnallisesti kehittämään.

Yhteistyön kehittäminen juuri nyt on merkityksellistä mahdollisten maakunta- ja sote-uudistusten kynnyksellä. Sosiaali- ja terveystieteiden toteutuksen siirtyessä maakuntien vastuulle, on riskinä sosiaali- ja terveystieteiden etäännyminen muista peruspalveluista. Luomalla yhteistyömalleja, varmistetaan tiedonkulku organisaatioiden välillä. Lisäksi kehittämistyön avulla pyritään perheiden tukemiseen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja tarjoamaan palveluita oikea-aikaisesti, heidän omassa toimintaympäristössään. (Sosiaali- ja terveysministeriön www-sivut 2019.)

6.2 Kehittämistyössä käytetyt menetelmät

Kehittämistyötä lähestyin Innokylän innopaja-menetelmän avulla. Innokylän innopajatoiminta, missä yhdessä asiakkaiden ja henkilökunnan kanssa ideoidaan palvelun muutostarpeita ja mahdollisuuksia kehittää, sopi parhaiten mielestäni oman kehittämistyön lähestymistavaksi. Kehittämistyön tarve oli havaittu, mutta työn lopputulos oli vielä täysin avoinna. Kehittämistyön käynnistyessä tiedossa oli tarve, toimijat ja toimintaympäristö. Innokylän innopajatoiminnassa on tavoitteena osallistava tarvelähtöinen kehittäminen. Kehittämistyössä pystytään motivoimaan osalliset kuvailemalla kaikkien hyödyt kehittämistyöstä. Lisäksi menetelmässä painotetaan avoimuutta ja toisten yhteistyötahojen toimintatapojen ja periaatteiden ymmärtämistä. Innokylän innopajatyöskentelyssä tavoitteena on ideoida yhdessä palveluiden kehittämistä. (Aalto-Kallio ym. 2014, 13-17.)

Innokylän innovaatiomallissa kehittämistyö etenee kuuden kehittämistehtävän avulla. Työ aloitetaan tunnistamalla tarpeet, minkä jälkeen ne muutetaan kehittämistyön tavoitteiksi. Tavoitteiden saavuttamiseksi lähdetään yhdessä ideoimaan ratkaisuja. Toimintamallin ideoinnissa hyödynnetään valmiiksi olevia organisaatioiden raameja. Jal-

kaudun kaikkien yksiköiden omiin työryhmiin ja hyödyntämällä dialogista keskustelua, lähdemme yhteistyössä kehittämään toimintamallia. Työryhmän löydettyä parhaimmat ratkaisut, toimintamallia lähdetään kokeilemaan ja arvioimaan käytännössä. Lopuksi toiminta vakiinnutetaan osaksi yksikön toimintatapoja ja lähdetään yleistämään laajemmin organisaatioon. (Aalto-Kallio ym. 2014, 13-17.)

Omalla työurallani olen työskennellyt varhaiskasvatuksessa varhaiskasvatuksen opettajana, lastenhoitajana sekä perhepäivähoitajana, ennen perhetyöhön siirtymistä. Työkokemukseni perusteella koin pystyväni tässä kehittämistyössä hyödyntämään molempien työyhteisöjen vahvuuksia ja huomioimaan molempien organisaatioiden toimintatapoja yhteistyön kannalta.

6.3 Kehittämisprosessi

Marraskuussa 2018 hyväksytyäni esimieheni ehdotuksen opinnäytetyön aiheeksi, lähestyimme varhaiskasvatuksen päällikköä ja yhteisellä tapaamisella hahmotelimme opinnäytetyöni tarvetta ja tavoitteita. Yhdessä pohdimme, mitä varhaisen tuen perhetyön toimintamalli voisi tarkoittaa meidän kunnassa. Lapsiperheiden sosiaalityön näkökulmasta haasteena koettiin asiakkuuksien haasteellisuus. Opinnäytetyöni avulla pyritään luomaan toimintamalli, minkä avulla tavoitetaan asiakkaat jatkossa varhaisemmassa vaiheessa, ennen tilanteiden kriisiytymistä. Varhaiskasvatuksen päällikkö nosti taas esiin asiakasohjauksen haasteellisuuden varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Varhaiskasvatusyksiköistä on ohjattu perheitä varhaiskasvatuksen erityisopettajan välityksellä kyllä ottamaan yhteyttä perheohjaukseen tai lapsiperheiden sosiaalityöhön, mutta asiakasohjaukset eivät johda asiakkuuteen. Opinnäytetyöni tavoitteeksi asetettiinkin yhteistyötoimintamallin luominen, missä kiinnitetään huomiota varhaiseen tukeen, sekä asiakas- ja palvelunohjaukseen.

Esimiesten kanssa keskustelun päätteeksi pohdimme, ketkä osallistuvat tutkimuksen toteuttamiseen. Koiramäen päiväkotit valikoitui toimijaksi alueellisen sijaintinsa, kokonsa ja vakiintuneiden toimintatapojensa perusteella. Lähestyessäni Koiramäen päiväkodin johtajaa, hän koki aiheen myös tärkeäksi ja sitoutui välittömästi kehittämistyöhön.

Kehittämisen prosessi käynnistyi keväällä 2019, kartoittamalla Koiramäen päiväkodin asiakkaiden palveluntarvetta ja henkilökunnan näkemyksiä kehittämisen tarpeista. Koiramäen päiväkotia koostuu kolmesta eri osastosta, osallistuin kaikkien osastojen viikkopalaveriin ja selvitin heidän näkemystään asiakasohjaukseen ja yhteistyöhön liittyvistä kehittämisen tarpeista. Viikkopalaverissa oli vaihdellen läsnä lisäksi 2-5 työntekijää. Tapaamisilla hyödynsin menetelmänä dialogisuutta ja yleisesti avointa keskustelua.

Ennen yhteistyön toimintamallin luomista, oli tärkeää selvittää asiakkaiden kokemus tuen tarpeesta. Alunperin minulla oli suunnitelmissa toteuttaa asiakkaille ryhmähaastattelu, missä olisin ideoinut yhdessä asiakkaiden kanssa vanhemmuuden tukea ja varhaisen tuen perhetyön toimintamallia learnin café- tyyppisesti. Valitettavasti ryhmähaastatteluun ei saapunut yhtään vanhempaa, joten päädyimme yhteistyössä Koiramäen päiväkodin henkilökunnan kanssa siihen lopputulokseen, että toteutan kyselyn osana kevään perheiden iltaa. Pohdimme myös vaihtoehtona ryhmähaastattelun toteuttamista perheiden illassa, mutta tilojen ja lasten hoidon järjestämisen haasteellisuuden takia päädyimme kyselyyn.

6.4 Perheiden illassa suoritettujen kyselyjen vastausten analysointi

Perheiden illassa kysely toteutettiin osana ohjattua toimintaa. Minulle valikoitui yksi tehtävärästi pidettäväksi, minkä yhteydessä pyysin vanhempia vastaamaan nimettömästi kyselyyn (LIITE 1). Kysely piti olla lyhyt ja ytimekäs, jotta sen pystyi toteuttamaan osana perheiden illan toiminnallista toimintarastia. Vastauksia sain 31:ltä vanhemmalta. Koiramäen varhaiskasvatusyksikössä oli toimintakaudella 2018-2019 lapsia 64, ja vanhempia tai huoltajia kenen kanssa tehdä yhteistyötä oli 54. Kyselylomakkeen täyttöä pyydettiin jokaiselta vanhemmalta, joka osallistui perheiden illaan. Osa lapsista oli kuitenkin perheiden illassa isovanhemman kanssa, eivätkä he halunneet osallistua kyselyyn. Lisäksi paikalla oli pari vanhempaa, jotka eivät osanneet suomen kieltä, eikä sen takia voineet osallistua tutkimukseen. Kyselyssä selvitin vanhempien kokemuksia ja toiveita varhaiskasvatusyksikön ja vanhempien väliseen yhteistyöhön liittyen, sekä vanhemmuuden tukeen ja varhaisen tuen perhetyöhön liittyen.

6.4.1 Varhaiskasvatuksen ja kodin välinen yhteistyö

Lähtökohtaisesti vanhemmat olivat tyytyväisiä yhteistyön sujuvuuteen varhaiskasvatuksen ja kodin välillä. Ainoastaan 6 prosenttia vastanneista, koki olevansa hieman erimieltä yhteistyön sujuvuudesta. Kun taas 87% olivat täysin samaa mieltä yhteistyön sujuvuudesta (Kuvio 4). Lapsensa päiväkotipäivästä koki saavansa riittävästi tietoa 68% vastanneista ja 26% vastanneista vanhemmista oli hieman samaa mieltä, vain 6% taas toivoivat lisätietoa lapsen päivien kulusta. 97% vanhemmista kokivat myös, että heidän perheen yksilölliset toiveet ja tarpeet pyrittiin huomioimaan varhaiskasvatuksessa, kun vastanneista 71% oli täysin samaa mieltä ja 26% hieman samaa mieltä asiasta, 3% ei ollut vastannut kysymykseen. Vanhemmista 48% koki vanhempainiltojen tukevan vanhemmuutta, sekä kodin ja varhaiskasvatuksen välistä yhteistyötä, vastanneista 39% olivat hieman samaa mieltä. Kysymykseen vastanneista 7% olivat asiasta eri mieltä ja 6% jättivät kysymykseen vastaamatta. Yli puolet vastanneista koki myös huolista puhumisen helpoksi varhaiskasvatusyksikössä, kun vanhemmista 58% olivat täysin samaa mieltä, 32% hieman samaa mieltä ja 10% vastanneista olivat hieman eri mieltä asioiden kertomisen helppoudesta.

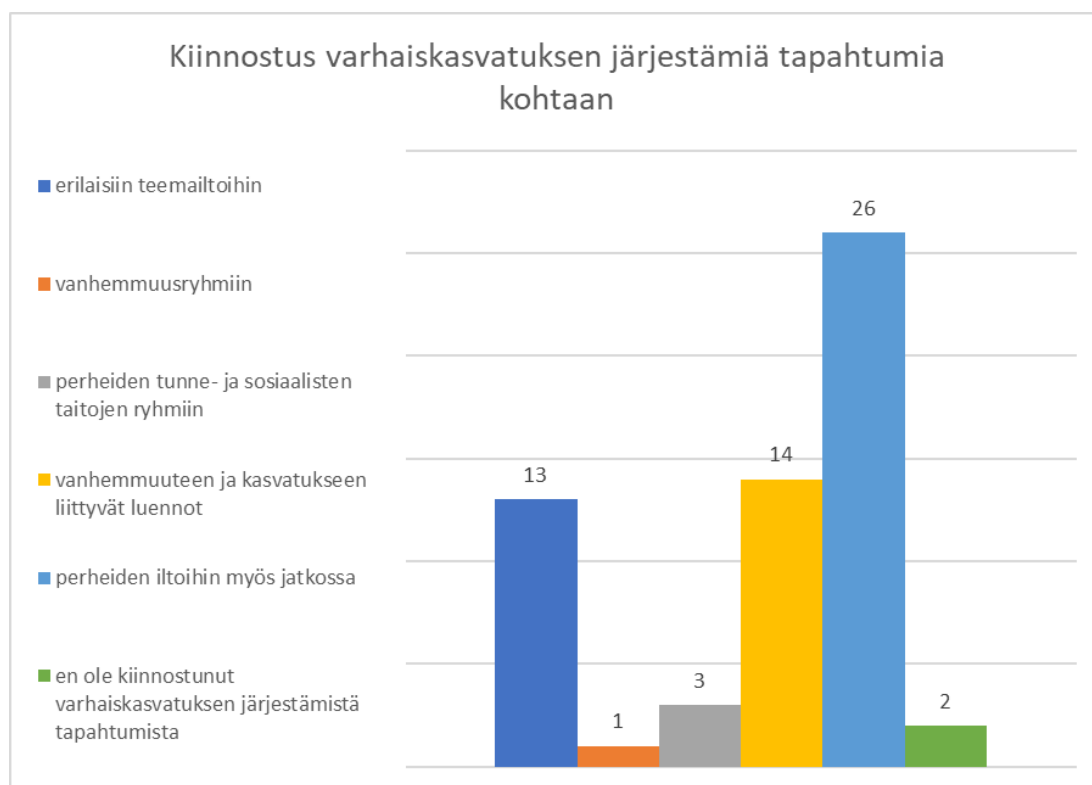

Kuvio 4: Varhaiskasvatuksen ja kodin välinen yhteistyö vanhempien kokemana

Kodin ja varhaiskasvatustyksikön välistä yhteistyötä vanhempien mielestä eniten haittaa henkilöstön vaihtuvuus. Henkilöstön vaihtuvuuden koki haastavaksi eritoten puolet niistä vanhemmista, jotka kokivat yleisestikin haastavaksi henkilökohtaisista asioista kertomisen. Vanhemmat kokivatkin seuraavaksi suurimmaksi haitaksi yhteistyöhön liittyen, omat haasteensa kertoa henkilökohtaisista asioista. Lisäksi kyselyssä nousi esiin henkilökunnan kiireen, yhteistyötä haittaavana tekijänä. Kuitenkin positiivisena havaintona on, että moni vanhemmista kuitenkin kokee yhteistyön sujuvan moitteettomasti.

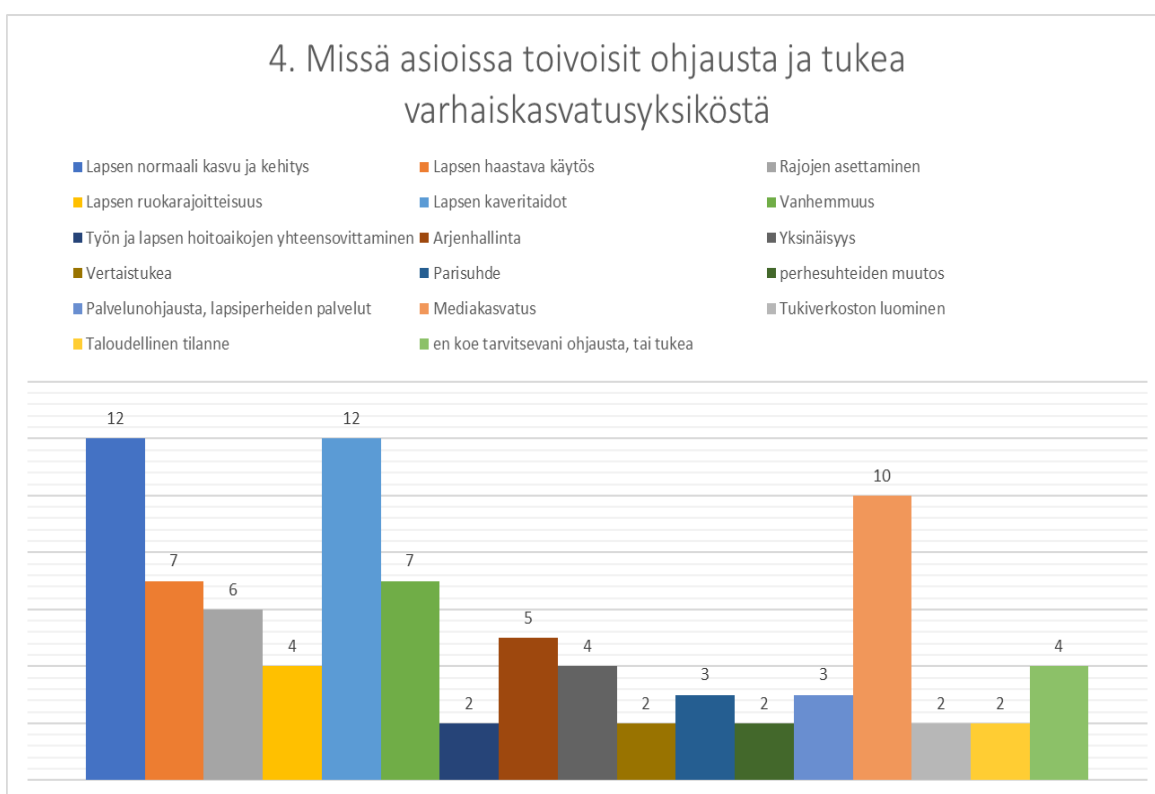
6.4.2 Vanhemmuuden tuki varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksen järjestämistä erilaisista vanhemmille tarjottavista ohjelmista kiinnostusta herätti eniten perheiden illat, kun 26 vanhempaa 31 vastanneesta vastasivat haluavansa osallistua perheiden iltoihin myös jatkossa. Seuraavaksi eniten kiinnostusta vanhemmilla oli vanhemmuuteen ja kasvatukseen liittyviin luentoisiin. Myös erilaiset teemaillat herättivät kiinnostusta vanhemmissa. (Kuvio 5.)

Kuvio 5: Vanhempien kiinnostus varhaiskasvatuksessa järjestettyjä vanhemmuutta tukevia tapahtumia kohtaan.

Kyselyssä vanhempien toiveet ohjauksen ja tukeen liittyen, kartoitettiin monivalintakysymyksenä. Vanhemmat toivoivat eniten ohjausta ja tukea varhaiskasvatusyksiköstä lapsen normaaliin kasvuun ja kehitykseen, sekä lapsen kaveritaitoihin liittyen. Lisäksi kyselyssä nousi esiin vanhempien toiveet saada tukea ja ohjaus mediakasvatukseen liittyen. Lapsen haastava käytös, rajojen asettaminen ja vanhemmuus nousivat myös kyselyssä esiin. Neljä vanhempaa olivat vastanneet, etteivät koe tarvitsevansa ohjausta tai tukea varhaiskasvatusyksiköstä. (Kuvio 6.)

Kuvio 6: Vanhempien toiveet varhaiskasvatusyksikön tarjoamasta tuesta

Kysyessä perheohjaajan tavoittamisesta varhaiskasvatusyksikössä tarvittaessa, vanhemmat halusivat tavata perheohjaajan mieluiten vastu-keskustelun yhteydessä. Soittamalla vanhemmat toivoivat seuraavaksi eniten tavoittavansa perheohjaajan tai ihan varhaiskasvatuksen arjessa. Osa vanhemmista olivat myös valmiita tapaamaan perheohjaaja yksilötapaamisella varhaiskasvatusyksikössä.

6.5 Ammattilaisten Innokylän innopajojen tulokset

Koiramäen henkilökunnan viikkopalavereissa nousi vahvasti esiin yhteistyön kehittämisen tarve. Asiakas- ja palvelunohjauksen näkökulmasta henkilökunta nosti esiin haasteensa määrittellä huoli asiakkaan tilanteesta. Henkilökunta koki, että heillä ei välttämättä ole varhaisen tuen toimintamallia huolen määrittelyyn, puheeksi ottoon, eikä ymmärrystä lapsiperheiden sosiaalipalveluiden toimintamalleista sosiaalihuoltolain uudistuksen jälkeen. Varhaiskasvatyüksikössä työskennellään omassa toimintaympäristössä intensiivisesti lasten kanssa, henkilökunta kokeekin toimivansa omassa pienessä ”kuplassa”. Palveluverkoston muut toimijat jäävät helposti pimentoon. Varhaiskasvatuksen henkilökunta koki, että he ovat liian kauan pohtinut asiakkaan tilannetta ja perheen tuen tarvetta, ennen huolen puheeksi ottamista. He nostivat esiin haasteena tietämättömyytensä myös siitä, minkä tasoisten palveluiden piiriin asiakkaat kuuluvat tai ovat jo. Vaitiolovelvollisuus rajoittaa organisaatioiden välistä yhteistyötä. Keskustelussa nousi esiin lomakkeiden muokkaamisen tarve. Lisäksi henkilökunnan mielestä yhteistyötä haittaa kiire, yhteistyötahojen vaikea tavoitettavuus ja molemmissa organisaatioissa henkilöstön vaihtuvuus.

Viikkopalavereissa käytiin keskustelua myös varhaiskasvatuksen erityisopettajan roolista asiakas- ja palvelunohjauksessa. Henkilökunnan mielestä varhaisen tuen perhetyön toimintamalli asettuu luontevasti varhaiskasvatuksen palvelujärjestelmään, eikä perheohjaajan rooli jatkossa ole ristiriidassa varhaiskasvatuksen erityisopettajan roolin kanssa. Henkilökunta mielsi varhaiskasvatuksen erityisopettajan perustehtäväksi keskittyä enemmän lapsen pedagogisen tuen tarpeen arvioimiseen ja tuen toteuttamiseen. Perheohjaaja toimisi taas heidän näkemyksen mukaan linkkinä lapsiperheiden sosiaalipalveluihin ja perheiden tukemiseen heidän omassa toimintaympäristössä. Keskustelussa nousi esiin eri monialaisen yhteistyön merkitys.

Opinnäytetyöhöni liittyen kävin marraskuussa 2019 tapaamassa vielä varhaiskasvatuksen erityisopettajia, heidän omassa viikkokokouksessaan. Myös varhaiskasvatuksen erityisopettajat nostivat esiin sosiaalisen tuen tarpeen varhaiskasvatuksessa ja heidän mielestään osana varhaisen tuen perhetyön toimintamallia, tehokkain keino ma-

daltaa asiakkaiden kynnystä ottaa palveluita vastaan, on tehdä perhetyö näkyväksi varhaiskasvatyüksiköissä. Varhaiskasvatyüksen erityisopettajien mielestä perheohjaajien on tärkeää näkyä varhaiskasvatyüksen arjessa.

Varhaiskasvatyüksikön eri osastojen viikkopalavereissa ja asiakaskyselyssä esiin nousseiden muutostarpeiden pohjalta kävin kesällä 2019 keskustelua perheneuvolan ja perheohjauksen yhteisessä tiimissä siitä, miten asiakkaiden tarpeisiin voitaisiin vastata. Tiimissä pidettiin ideariihi asiakaslähtöisestä palveluiden kehittämisestä ja varhaisentuen toimintamallin luomisesta. Ideariihessä nousi esiin Sastamalan kaupungin maantieteellinen laajuus, usean varhaiskasvatyüksikön olemassaolo, sekä perheohjaajien pieni resurssi. Ideointia reunaehdot eivät kuitenkaan rajanneet.

Vanhempainillat eivät enää vastaa työntekijöiden mielestä asiakkaiden tarpeisiin nykyisessä muodossaan, eikä yhteydenottoja palveluihin tule yhtään sen enempää perheohjauksen esittelyn jälkeen. Asiakaskyselyssä nousi esiin myös asiakkaiden kiinnostus luentoja ja kurseja kohtaan. Käytännössä taas perheneuvolan järjestämällä luennoilla ei ole ollut kävijöitä. Ehdotuksena tulikin perheneuvolan psykologeilta video-klippien kuvaaminen, missä käsiteltäisiin aihealueittain erilaisia näkökulmia ja keinoja lapsiperheitä askarruttaviin haastaviin tilanteisiin. Videoilla esiintyisivät Sotesin perheneuvolan omat työntekijät, jolloin palveluista tulisi tuttavallisempia. Videoklippejä pystyisivät hyödyntämään kaikki varhaiskasvatyüksiköt koko Sotesin alueella. Lisäksi esiin nousi ehdotus vanhemmuuteen liittyvien lehtiartikkeleiden kirjoittamisesta, joiden avulla vanhemmuuden haasteista tehtäisiin arkisempia. Keskustelussa nousivat esiin myös sosiaalisen median ja digitalisaation hyödyntäminen yleisesti. Perheohjauksen näkökulmasta varhaiskasvatyüksen henkilökunnan mahdollisuus konsultoida perheohjaaja tai pyytää työpariksi asiakastapaamiselle ovat täysin mahdollisia ja käytettävissä oleva yhteistyönkeino.

Perheneuvolan ideariihen jälkeen tapasin Koiramäen päiväkodin varhaiskasvatyüksopettajia kesällä, saadakseni heidän näkemyksensä toimintamallin ehdotuksesta. Olin ehdotukseeni koonnut molempien työyhteisöjen kehittämisehdotuksia, sekä aikaisemmissa tutkimuksissa esiin nousseita toimintatapoja. Tapaamisella käytiin vielä läpi varhaiskasvatyüksen toimintatavat ja lomakkeet varhaisen tuen perhetyön näkökul-

masta. Tapaamisella nousikin esiin tarve vasu-lomakkeen muokkaamiselle. Henkilökunnan pohtiessa varhaiskasvatussyksikön raameja, ehdotuksena tuli, että vanhempainillan sijaan perheohjaaja osallistuisi keväisin varhaiskasvatussyksikön tutustumispäivään, mihin osallistuu valtaosa syksyllä yksikössä varhaiskasvatuksen aloittavista asiakkaista.

Syyskuun alussa 2019 toimintamallin hyväksyivät kaikki osapuolet, perheneuvolan ja Koiramäen päiväkodin henkilökunnat, sekä varhaiskasvatuksen aluejohtaja. Perheohjauksesta ja Koiramäen päiväkodista sovittiin yhdyshenkilöt ja käytiin läpi kaikkien osapuolten tehtävät yhteistyöhön liittyen. Lisäksi itse tapasin varhaiskasvatuksen aluejohtajaa ja vein eteenpäin henkilökunnan toivetta lomakkeiden muuttamisesta, mikä käsiteltiin lokakuussa 2019 varhaiskasvatuksen johtoryhmän kokouksessa. Käynnistettiin toimintamallin kokeiluvaihe. Sovittiin, ettei varhaisen tuen perhetyötä tarjota kaikille yksikön perheille, vaan työntekijät tarjoavat oman arvion mukaan varhaisen tuen perhetyötä asiakkaille.

7 KEHITTÄMISTYÖN TULOS JA TUOTOKSET

7.1 Varhaisen tuen perhetyön malli Sastamalan Koiramäen päiväkodissa

Kehittämistyön tuloksena syntyi kokonaisvaltainen toimintamalli, minkä avulla pyrittiin tehostamaan tuen tarpeiden ennaltaehkäisyä ja varhaista tukea varhaiskasvatuksessa. Toimintamallissa kiinnitettiin huomiota vanhempien osallisuuteen, vanhempien ja varhaiskasvatuksen henkilökunnan väliseen yhteistyöhön, ja perheohjauksen jalkautumiseen varhaiskasvatuksen kautta perheiden omaan toimintaympäristöön. Toimintamallissa korostuu asiakkaan palveluprosessissa yhteistyö ja sen mukana tuoma asiakaslähtöisyys, missä perhepalveluverkoston kolmen K:n konsepti toteutuu. Opinnäytetyön liitteessä 3 on varhaisen tuen perhetyön prosessikuvaus, missä avataan toimintamallin sisältö kokonaisuudessaan. Hyödynsin palveluprosessin kuvaamisessa Keski-Suomi 2021 –projektista käytettyä Anu Pihlin eri lähteistä kokoamaa asiakas- ja pal-

veluohjauksen kolmijakoa, mikä sopii myös Porrasteisuus lapsiperheiden sosiaalityössä julkaisun kuvaukseen palvelujärjestelmän jäsentämiseksi (Keski-Suomi 2021 2019, 1.)

Heti ensimmäisten yhteistyötapaamisten aikana nousi esiin varhaiskasvatussyksikön henkilökunnan vaikeudet määrittellä omaa huoltansa ja toteuttaa sen perusteella asiakasohjaus sosiaalipalveluihin. Henkilökunta myönsikin, että sosiaalipalveluiden muutokset, eivät ole ihan täysin selvillä. Kehittämistyöhöni liittyen hyödynsin Stakesin huolimittaria ja avasin paikallista lapsiperheiden sosiaalipalveluiden palvelujärjestelmää huolen suuruuden ja asiakasohjauksen perustelujen näkökulmasta (Liite 2).

Lisäksi asiakas- ja palveluohjauksen näkökulmasta nousi esiin ensitietojen merkitys asiakkaalla olevista kontakteista palveluverkostossa. Varhaiskasvatuksen henkilökunta ei tiedä, mitä palveluita perheellä on. Lastensuojelun asiakkaan palveluohjauksessa hyödynnetään hieman erilaista palvelujärjestelmää ja se edellyttää erilaista palveluohjausta, kuin sosiaalihuoltolain mukaisella lapsiperheiden sosiaalipalveluiden asiakkaalla tai varhaisen tuen perhetyön asiakkailla. Lapsen yksilöllisen varhaiskasvatussuunnitelma lomakkeen muutoksella, varhaiskasvatuksen henkilökunta pystyy selvittämään asiakkaan palvelut ja pyytämään lupaa tehdä yhteistyötä eri yhteistyötahojen kanssa.

7.1.1 Vanhempien ja varhaiskasvatuksen henkilökunnan välinen yhteistyö

Varhaiskasvatussyksikön henkilökunnan ja vanhempien välistä yhteistyötä lisätäkseen ehdotettiin tarjottavaksi vanhemmille mahdollisuus käydä aamukahvikeskusteluissa, mihin vanhemmat voivat varata ajan ja tulla keskustelemaan oman lapsensa päiväkodin arjesta. Aamu- tai iltapäiväkahvien avulla yksikön henkilökunta pystyy jatkossa helpommin rajaamaan ajankohtia, jolloin vanhempien ja varhaiskasvatuksen henkilökunnan välisiä keskusteluja käydään. Aamukahvien ajankohdat ilmoitetaan etukäteen ja vanhemmat saavat itse varata ajan oman lapsen työntekijälle. Aamukahvit ehdotus otettiin toimintamalliin mukaan, kyselyn tulosten ja henkilökunnan kokemusten perusteella. Asiakkaat kokivat, että henkilökunnan kiire haittaa yhteistyötä. Henkilö-

kunta taas omissa keskusteluissa nosti esiin huolen puheeksi ottamisen haasteet ja etäisyyden vanhempiin. Lisäämällä positiivisia kohtaamisia varhaiskasvatuksen arjessa, henkilökunnan on helpompi ottaa myös huoli puheeksi.

Varhaisen tuen perhetyön toimintamallin mukaan tapaaminen aloitetaan voimavara-keskeisesti, keskustelemalla lapsen onnistumisista varhaiskasvatuksessa. Siitä keskustelu etenee sujuvasti vanhempein kanssa keskusteluun siitä, miten varhaiskasvatuksen henkilökunta voi vahvistaa lapsen ja perheen voimavaroja. Lisäksi kodin ja varhaiskasvatusyksikön välisestä yhteistyöstä käytäisiin keskustelua, molempien toiveista ja odotuksista.

Aamukahvit voivat olla myös kaikille vanhemmille avoimia tilaisuuksia, missä kartoitetaan vanhempien toiveita varhaiskasvatuksen toimintaan liittyen. Aamukahveilla voisi olla flappi-taulu, missä olisi yhdessä sovittu varhaiskasvatuksen järjestämiseen tai kodin ja varhaiskasvatusyksikön väliseen yhteistyöhön tarkennettu kysymys, johon vanhemmat saavat kirjoittaa ehdotuksensa aiheeseen liittyen. Avoimissa aamukahvi hetkissä onnistuu myös vertaistuen järjestäminen, kun vanhemmille annetaan mahdollisuus tutustua myös toisiinsa ilman ohjattua toimintaa.

7.1.2 Vanhemmuuden tuki Koiramäen päiväkodissa

Koiramäen päiväkodissa on käyty pohdintaa vanhempainiltojen hyödyistä. Vanhempainilloissa perheohjaajat eivät tule systemaattisesti jatkossa fyysisesti osallistumaan, vaan perheneuvolassa on tarkoitus anoa rahoitusta esimerkiksi joutsentenreitiltä ja tehdä projektin muodossa videoklippejä vanhemmuuden tueksi, teemoittain mm. kaverisuhteista, mediakasvatukseen ja tunnetaitoihin. Jatkossa kaikki varhaiskasvatusyksiköt pystyvät hyödyntämään niitä vanhempainilloissa. Itse tuotettujen videoiden avulla, tulevat perheneuvolan henkilökunta myös tutuksi asiakkaille.

Kevään perheidenilta oli taas menestys ja niitä tullaan jatkossakin toteuttamaan päiväkodissa. Perheiden illat ovat toiminnallisia varhaiskasvatusyksikön toteuttamia iltoja, missä perheet saavat omatoimisesti kiertää tehtävärasteja. Tehtävärasteilla on erilaisia

toimintoja monipuolisesti, mitkä tukevat lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. Perheidenillasta vanhemmat saavat myös kotiin ohjeita, jotta samoja harjoituksia pystyy helposti tekemään kotona. Perheidenilloissa on tarkoitus lisätä vanhempien osallisuutta ja tarjota mahdollisuus yhteisöllisyyteen. Koiramäen päiväkodissa on vuonna 2019 järjestetty perheiden ilta keväällä ja syksyllä. Myös joulujuhla toteutettiin toiminnallisena.

7.1.3 Varhaiskasvatussuunnitelma yhteistyön tukena

Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan jokaisen lapsen vanhempien tai huoltajien kanssa yhdessä noin kerran vuodessa. Vasu-keskusteluun vanhemmat täyttävät oman lomakkeen etukäteen ja toimittavat sen varhaiskasvatyksikköön. Asiakkaat kokivat varhaisen tuen perhetyön asiakastapaamisen luontevaksi osaksi varhaiskasvatussuunnitelma-keskustelua. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan mielestä niitä ei kuitenkaan voida yhdistää, sillä vasu-keskustelussa on tarkka runko ja siihen on lähtökohtaisesti varattu ainoastaan 25 minuuttia aikaa.

Henkilökunta koki kuitenkin varhaiskasvatussuunnitelma-keskustelun tärkeäksi osaksi varhaisen perhetyön toimintamallia. Koiramäen päiväkodin henkilökunta ehdottaa, että vasu-keskustelun lomakkeeseen lisätään kysymys asiakkaan käyttämisestä muista palveluista. Listaan kirjattaisiin monipuolisesti kaikki lapsiperheiden palvelut neuvolasta, toimintaterapiaan ja kotipalveluun. Jatkokysymyksenä pyydettäisiin lupa tehdä yhteistyötä perheessä jo olevien palvelujen vastuutyöntekijöiden kanssa. Henkilökunta kokee ehdotuksen merkittäväksi, koska se lisäisi heidän tietämystä perheen valmiiksi olevista palveluista. Lomakkeen muutos mahdollistaisi varhaisen tuen perhetyön markkinoinnin, sekä antaisi asiakkaalle myös itselleen mahdollisuuden nostaa esiin omia tuen tarpeita.

Sastamalan varhaiskasvatuksessa lomakemuutokset pitää kuitenkin ensin hyväksyttää johtoryhmässä. Kerroin Koiramäen päiväkodin henkilökunnan ehdotuksen varhaiskasvatuksen aluejohtajalle esitellessäni varhaisen tuen perhetyön toimintamallia ja hän vei toiveet johtoryhmän pohdittavaksi. Johtoryhmä ei suoraan ottanut kantaa lomakemuutoksen toteuttamiseen.

7.1.4 Perhetyön työote varhaiskasvatuksessa vanhemmuuden tukena

Varhaiskasvatuksen henkilökunnalla saattaa herätä huoli lapsen kehitykseen, hänen ei toivottuun käytökseen, vanhempien voimavaroihin tai perheen elämäntilanteeseen liittyen. Huolen esiin nostaminen on haasteellista, koska lapsen kasvattaminen on henkilökohtaista ja lähes jokainen vanhempi kokee riittämättömyyden tunnetta yrittäessään kasvattaa lastansa. Työntekijän onkin tärkeää kiinnittää huomiota havaintoihin ja välttää tulkintoja. Lisäksi on parempi kysyä avoimia kysymyksiä varhain, kuin odottaa että huoli kasvaa ja tulkita perheenjäsenten käytöksestä, mistä työntekijän oma huoli herää. Keskustelussa on merkittävä rooli molemmin puoleisella kunnioituksella ja luottamuksella.

Vanhemmat tuntevat lapsensa ja oman perheensä tilanteen parhaiden. Heiltä usein löytyy myös ratkaisu oman perheen haasteisiin. Huolen esiin nostamisen jälkeen siirrettään keskustelu ratkaisukeskeisesti muutostarpeisiin ja keinoihin sen mahdollistamiseksi. Dialogisuutta hyväksi käyttäen työntekijä kysyy vanhemmilta, mitkä asiat heidän mielestään edistäisivät muutostyötä tai tukisivat lapsen kasvatusta parhaiden. Vanhemmat sitoutuvat itse parhaiden muutostyöhön, kun he löytävät itse keinot perheen tilanteen edesauttamiseen realistisilla keinoilla.

Vanhempien voimavaroja on tärkeä arvioida, uupuneille vanhemmille ei kannata ehdottaa esimerkiksi viikkokalenterin käyttöönottoa. Tavoitteet on tärkeä pilkkoa ja pohdita mikä on riittävä tavoite, jotta työskentelyssä päästään etenemään. Lisäksi on hyvä tuoda esiin myös varhaiskasvatuksen keinot tukea vanhempia muutostyössä, esimerkiksi ottamalla käyttöön samanlaisia keinoja myös varhaiskasvatuksen arjessa. Henkilökunnan avun tarjoaminen on osoitus vanhemmille siitä, että joku on kiinnostunut heistä ja on heidän tukena. Vanhempien kokiessa keinottomuutta muutostyön edessä, perheen, vanhempien ja lapsen vahvuuksien ja voimavarojen esiin nostaminen auttaa usein vanhempia etenemään keskustelussa ja mahdollisuuksien löytämisessä.

Vanhemmilla ja työntekijällä voi olla eriävät näkemykset lapsen tarpeista, jolloin työntekijä voi nojautua teorian tietoon ja nostaa esiin lapsen normaalia kasvua ja kehitystä tukevat seikat. Vaikka isoista kokonaisuuksista ollaan eri mieltä, jatkamalla keskustelua luultavasti asiat, mistä ollaan samaa mieltä löytyvät. Yksikin pieni asia riittää.

7.1.5 Varhaisen tuen perhetyö Koiramäen päiväkodissa

Luomalla raamit yhteistyölle, varmistetaan yhteistyön säilyvyys ja mahdollistetaan informaation kulku, henkilöstövaihdoksista huolimatta. Perheohjaajat tekevät liikkuvaa työtä, joten on luonnollista, että perheohjaajat jalkautuvat varhaiskasvatusyksikön toimintaan. Varhaiskasvatuksen henkilökunta ilmoittaa syksyllä kehittämis-/suunnittelu päivän jälkeen perheohjaajalle tapahtumat, mihin perheohjaaja voisi osallistua. Perheideniltoissa perheohjaaja voi osallistua kerran vuodessa toiminnallisilla pisteillä. Tarkoituksena ei ole esitellä perheohjausta tai luennoida, vaan järjestää perheiden voimavaroja vahvistavaa ja yhteisöllisyyttä lisäävää toimintaa tapahtumassa. Toiminnassa korostuu ennaltaehkäisevyys ja lapsiperheiden hyvinvoinnin edistäminen. Sekä varhaiskasvatuksen yksiköstä, että perheohjauksesta nimetään yksi työntekijä, jotka ottavat vastuun yhteistyön ylläpitämisestä.

Perheohjaaja osallistuu varhaiskasvatuksen yksikön ”talon palaveriin” 2 krt vuodessa, mahdollisesti tarvittaessa useammin. Talon palaveriin kutsujana toimii varhaiskasvatuksen yhdyshenkilö. Perheohjaajan osallistuessa talon palaveriin, on etukäteen sovittu teema tai aihe mitä käsitellään. Toisinaan aiheena voi olla perhetyön toiminnallisten menetelmien harjoittaminen, toisinaan sosiaalipalvelupolkujen läpikäynti. Talon palaverissa käsitellään lisäksi yhteistyöhön liittyviä asioita, varhaiskasvatuksessa järjestettyjä tapahtumia ja perheohjauksen mahdollisuuksia osallistua niihin.

Perheohjausta ja varhaisen tuen perhetyötä käy perheohjaaja esittelemässä asiakkaille aina alkukesästä tutustumispäivässä, johon osallistuvat valtaosa uusista varhaiskasvatusyksikössä syksyllä aloittavista lapsista vanhempineen. Lisäksi ilmoitustauluilla on mainos perheohjauksesta ja varhaisen tuen perhetyöstä. Tutustumispäivässä perheohjaaja esittelee itsensä ja varhaisen tuen perhetyön periaatteet.

7.1.6 Varhaisen tuen perhetyö asiakasohjauksen näkökulmasta

Varhaiskasvatusyksikön henkilökunta voi konsultoida hyvin matalallakin kynnyksellä perheohjaajaa nimettömästi asiakasasioissa. Konsultaatio hoidetaan sähköpostitse, tai jättämällä soittopyyntö. Varhaiskasvatuksen työntekijälle herätessä huoli asiakkaan tilanteesta, työntekijä tuo havaintonsa esiin ja kertoo huolensa vanhemmille. Työntekijä

voi jo oviaukko keskustelussa pohtia asiakkaan kanssa, minkälaista tukea vanhemmat toivoisivat ja mitkä asiat voisivat edesauttaa perheen tilannetta. Konkreettiseen tulokseen palvelun tarpeesta ei kuitenkaan tarvitse pyrkiä.

Työntekijä ehdottaa tapaamista varhaisen tuen perhetyön asiakkaalle varhaiskasvatyksikössä, mihin osallistuu varhaiskasvatuksen työntekijän lisäksi perheohjaaja. Tapaamisella vanhemmille tarjotaan yksilöllistä ohjausta ja neuvontaa lapsen haastavaan käytökseen, vanhemmuuden tukeen ja palveluohjaukseen liittyen. Tapaamiset ovat vapaaehtoisia vanhemmille ja työskentelyn pituuden määrittelee asiakas. Varhaisen tuen perhetyön käyntejä voidaan toteuttaa 1-3. Perheohjaajan ohjaus- ja neuvonta käynnit voidaan asiakkaan toiveesta toteuttaa myös ensimmäisen tapaamisen jälkeen perheen kotona tai seuranta voidaan hoitaa myös puhelimitse.

Varhaisen tuen perhetyön tapaamisia voi seurata myös perheohjauksen asiakkuus tai ohjaus muihin palveluihin. Tavoitteena on toteuttaa perheohjaukseen ohjaaminen moniammatillisesti yhteistyössä. Esitteen antamisen sijaan tavataan asiakasta yhteistyössä ja keskustellaan huolenaiheista avoimesti. Vähäisiä voimavaroja omaavilla perheillä ei riitä energia ottaa itse yhteyttä perheohjaajaan. Lisäksi tekemällä yhteistyötä tieto kulkeutuu kaikille tahoille tasapuolisesti. Asiakkaan läsnä ollessa pystytään välttämään ristiriitatilanteet salassapitovelvollisuuteen ja yhteistyöhön liittyen.

Perheohjaaja tarvittaessa ohjeistaa asiakasta muiden lapsiperheiden sosiaalipalveluiden piiriin ja kertoo perheille heidän oikeuksistaan palvelun tarpeen arvioimiseen, varhaisen tuen perhetyön asiakastapaamisilla. Kuitenkin sosiaalihuoltolain mukaisesti erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden kohdalla sosiaalityöntekijä on vastuussa sosiaalihuoltolain mukaisen palvelutarpeenarvion tekemisestä, jolloin ohjataan asiakasta ja varhaiskasvatuksen henkilökuntaa yhdessä tekemään yhteydenotto lapsiperheiden sosiaalipalveluihin.

8 YHTEENVETO

8.1 Pohdinta

Sosiaalihuoltolain uudistuksen tavoitteena oli tasavertaistaa asiakkaiden mahdollisuudet saada perheitä tukevia palveluita valtakunnallisesti. Sosiaalihuoltolaissa on kuitenkin tulkitsemisen varaa, joten Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen porrasteisuus työryhmän työskentelylle oli tarvetta kentällä. Työryhmän julkaisussa on jäsennelty lapsiperheiden sosiaalipalvelut, palvelutarpeen arviointi sekä perhetyö kolmitasoisesti. Jäsentely auttaa sosiaalialan ammattilaisia ja viranomaisia jäsentämään asiakkaiden tuen ja palveluiden tarvetta, sekä hahmottamaan palvelujärjestelmää. Sosiaalialalla haasteena on asiakkaiden yksilölliset tarpeet, sekä moninaiset perheiden tilanteet. Kaikki asiakkaat eivät tarvitse laajaa palvelutarpeen arviointia. Sosiaalityön onnistuminen edellyttää pysyviä rakenteita, yhteistyötä ja dialogisuutta, jotta työ kannattaa jatkuvassa muutoksessa. Tehokkainta ja edullisinta yhteiskunnalle on tukea perheitä heidän omassa elinympäristössään riittävästi ja oikea-aikaisesti.

Sosiaalihuoltolain uudistuksen myötä valtakunnallisesti kunnissa palveluita on tuotettu hyvin eri tavoin ja haasteet ovat valtakunnallisesti vastaavanlaiset, kuin Sastamalassa. Varhaiseen tukeen ja sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin ei ole pystytty vastaamaan riittävästi, sillä korjaavat palvelut vievät liikaa resursseja. Peruspalveluiden vähäinen käyttö ei tarkoita tuen tarpeen puutetta, vaan varhaisen tuen palveluiden vähäinen käyttöaste näkyy usein taas erikoissairaanhoidon ja lastensuojelun tilastoissa. Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen tutkimuksen mukaan valtakunnallisessa vertailussa Päijät-Hämeessä esimerkiksi vähäinen lasten ja perheiden peruspalveluiden käyttöaste heijastui korjaavien palveluiden kustannuksiin, kun siellä tehtiin suhteessa lapsiväestöön eniten lastensuojeluilmoituksia vuonna 2018 ja erikoissairaanhoidon palveluiden käyttö oli keskimääräistä yleisempää. (Hastrup, Kääriäinen, Petrelius, Taipale, & Hiiloma 2020, 19.) Panostamalla varhaiseen tukeen riittävästi on kuitenkin osassa kunnista saatu kustannuksia laskettua erikoissairaanhoidosta ja korjaavista palveluista. Imatran malli on yksi tunnetuimmista, lisäksi Lupa auttaa-hankkeessa Varsinais-Suomessa saatiin varhaisen tuen palveluihin panostamalla positiivisia tuloksia aikaiseksi lyhyessä ajassa. Pohjois-Pohjanmaalla Lapset puheeksi-toimintamalli ja Rai-

siossa Voimaperheet-toimintamallit on osoittaneet, että lisäämällä resursseja ja keskittymällä ratkaisukeskeisiin ja voimavarakeskeisiin toimintatapoihin, saadaan kustannuksia alennettua.

Sotesin päätavoitteeksi on asetettu elämänhallinnan edistäminen sekä turvallisen kasvun ja opin polun turvaaminen, verkostoyhteistyön keinon luomalla seinättömiä palveluprosesseja. Koko verkostolla on mielestäni yhteinen tavoite tukea lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia ja kaikki haluavat osaltaan kantaa vastuun asiakkaalle tuen tarjoamisesta. Haasteena kuitenkin tällä hetkellä on asiakkaiden ohjautuminen palveluiden piiriin, varsinkin varhaiskasvatuksen osalta. Asiakkaiden ohjautuminen palveluiden piiriin koetaan haasteelliseksi molemmissa organisaatioissa.

Varhaiskasvatuksen työntekijät ovat aktiivisesti suositelleet perheille perheohjasta ja muita sosiaalipalveluita, mutta yhteydenottoja määrä perheohjaukseen suositusten perusteella on kuitenkin vähäistä. Varhaiskasvatuksen erityisopettajien tekemät suorat asiakasohjaukset perheohjaukseen, välittämällä perheen yhteystiedot asiakkaan luvalla, tuottavat myös harvoin tulosta. Kynnys uuden palvelun vastaanottamiseen on korkea, kun perheen voimavarat on vähissä. Asiakas- ja palveluohjauksen haaste ei kuitenkaan ole ainoastaan Koiramäen päiväkodin haaste, vaan aikaisemmissa tutkimuksissa on noussut esiin vastaavanlaiset haasteet, mitkä on johtuneet yhteistyörakenteiden uupumisesta, erilaisista organisaatiokulttuureista ja varhaiskasvatuksen henkilökunnan tietämättömydestä, liittyen perheiden palveluverkostoihin ja lapsiperheiden sosiaalipalveluiden palvelujärjestelmään.

Opinnäytetyön alkuvaiheessa oli esimiehillä ajatus, että toimintamallia luodessa varhaiskasvatuksen henkilökunta perehtyy myös perhetyön menetelmiin. Kehittämistyön edetessä kuitenkin oli havaittavissa henkilökunnan ammattitaito, sekä työn vaativuus. Varhaiskasvatusyksikössä on erittäin ammattitaitoista henkilökuntaa, jonka perustehdävänä on kuitenkin pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen asiakaslähteisesti. Varhaiskasvatusyksikön asiakaskunnasta noin 10-20% on niitä, jotka kaipaavat erillistä palvelunohjausta ja korjaavia palveluita tarvitsee alle 5% asiakkaista (Keski-Suomi 2021. 2019, 1). Joten onko edes varhaiskasvatuksen henkilökunnan tarpeellista tai hyödyllistä oppia perhetyön menetelmiä syvällisemmin. Kuten Terveys-

den- ja hyvinvointilaitoksen julkaisussa tuodaan esiin, että perhetyöntekijöiden ammatilliset vaatimukset ovat isot ja perhetyöntekijältä edellytetään laajaa palveluverkoston tuntemusta. Varhaiskasvatuksessa ammatilliset vaatimukset korostuu pedagogiikan osaamisalue.

Sastamalan kaupungin paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa ja varhaiskasvatuksen laatukäsikirjassa monialainen yhteistyö määritellään varhaiskasvatuksen erityisopettajan työtehtäväksi. Varhaiskasvatuksen erityisopettajien ja lapsiperheiden sosiaalipalveluiden välille ei kuitenkaan vielä ole rakennettu minkäänlaista yhteistyömallia. Lähtökohtaisesti kaikki yhteydenotot ja asiakasohjaukset perheohjaukseen on tulleet varhaiskasvatuksen erityisopettajilta. Vuosina 2018 ja 2019 perheohjauksessa alkaneista uusista asiakkuuksista molempina vuosina kaksi sai alkunsa varhaiskasvatuksen erityisopettajan yhteydenotosta, myöskin lastensuojeluilmoituksia ja yhteydenottoja palvelutarpeen arvioimiseksi lapsiperheiden sosiaalipalveluihin on tullut hyvin minimaalinen määrä, lapsiperheiden sosiaalityön päällikön kertoman mukaan. Sastamalan kaupungin varhaiskasvatuksessa on tällä hetkellä lapsia asiakkaana noin 700, esiopetus mukaan lukien lasten määrä ylittää 1000. Asiakkaiden palvelunsaanti viivästyy suuresti, jos ensin huoli arvioidaan varhaiskasvatuksen yksikön henkilökunnan kesken ja sen jälkeen huolen suuruutta arvioidaan varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa, minkä seurauksena varhaiskasvatuksen erityisopettaja suosittelee perheelle perheohjausta. Perheohjauksessa on tiedossa kyllä tilanteita, missä varhaiskasvatuksen henkilökunta on suositellut perheille perheohjausta, mutta asiakkaat eivät ole koskaan ottaneet yhteyttä perheohjaajaan tai perheohjaajan tavoittaessa asiakkaan, asiakkaalla on eri näkemys tuen tarpeesta. Vanhempien elämäntilanteiden ollessa kuormittavia, heidän voimavarat eivät useinkaan riitä yhteydenoton tekemiseen.

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa on linjattu, että varhaiskasvatussyksiköiden johtajat kutsuvat lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä tarvittaessa mukaan lapsihuoltoryhmiin. Lapsihuoltoryhmiä järjestetään kuitenkin tarpeen mukaan noin kaksi kertaa vuodessa ja siellä käsitellään tehostetun tuen asiakkaiden asiakasasioita. Lapsihuoltoryhmässä lastensuojelun sosiaalityöntekijän ja varhaiskasvatuksen henkilökunnan yhteistyö toteutuu ainoastaan yksittäisen asiakkaana asioiden hoitamiseen. Toimintatapa on ollut käytössä jo vuosia, paljon ennen sosiaalihuoltolain uudistusta. Nykyisestä palvelujärjestelmästä katsottuna, asiakkaita ja yhteistyötä organisaatioiden

välillä lähestytään korjaavien palveluiden kautta. On tärkeää tuoda myös esiin, että tällä hetkellä lapsiperheiden sosiaalipalveluiden ja varhaiskasvatuksen välinen yhteistyö rajoittuu yksilölliseen asiakastyöhön.

Asiakas- ja palveluohjauksen näkökulmasta varhaiskasvatuksen henkilökunnalta edellytetään keinoja kohdata vanhempia ja nostaa esiin huolipuhe. Dialogiset vastavuoroiset vuorovaikutustaidot ovat asiakastyön avain. Vaikka yhteistyössä toimintamallia tehdessä ei mitään tiettyä menetelmää nostettu esiin huolipuheen tueksi. Sastamalassa Lape-muutoshankkeen myötä perhepalveluverkostossa laaja-alaisesti on pyritty kouluttamaan Lapset puheeksi -menetelmää henkilökunnalle. Voisiko jatkossa Lapset puheeksi -keskustelua hyödyntää systemaattisesti esimerkiksi 3v. varhaiskasvatussuunnitelman laatimisessa, keskustelun tukena. Huolen herätessä olisi helppo keskustelun pohjalta edetä Lapset puheeksi- neuvonpitoon. Lisäksi henkilökunta hyötyisi varmasti koulutuspäivistä, missä avattaisiin laajemmin sosiaalipalveluiden palvelujärjestelmää, sekä käytäisiin läpi palvelutarpeen arvioinnin käytänteet ja perusteet. Lisäksi organisaation kehittämispäivissä tai perhepalveluverkoston iltapäivissä olisi hyödyllistä pohdita yhdessä koko perhepalveluverkoston laajuisesti asiakkaiden palveluprosesseja ja mahdollisuuksia kehittää niitä. Minun opinnäytetyöni osoittaa, että pienilläkin muutoksilla on mahdollista keventää asiakkaan ohjautumista palveluun.

Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa on nostettu esiin uusi tehtävänimike ”varhaiskasvatuksen sosionomi”. Nimike ei vielä ole laajasti käytössä valtakunnallisesti, mutta muutamissa varhaiskasvatuksen yksikössä on palkattu varhaiskasvatuksen sosionomi. Sosionomeja on työskennellyt tähänkin asti, mutta heillä on ollut koulutuksen myötä myös lastentarhaopettajan pätevyys. Varhaiskasvatuksessa, kuten monessa muussa laitoksessa, se yksikön arki vie mennessään. Olisiko jatkossa mahdollista hyödyntää varhaiskasvatuksen sosionomia yhteistyön avainhenkilönä varhaiskasvatuksessa. Työntekijänä, joka pitää yllä myös varhaisen tuen ajattelutapaa ja auttaa huolen määrittelyssä.

Varhaiskasvatuksen henkilökunta nosti vahvasti esiin tietämättömyytensä sosiaalipalveluiden toimintatavoista, sekä asiakkaan palveluverkostoista. Arkisessa yhteistyössä kodin ja varhaiskasvatuksen välillä ei välttämättä nouse esiin, mitä muita palveluita

asiakkaalla on. Yhteistyötä ja avoimuutta edesauttaa suuresti lomakkeiden muuttaminen paikallisesti, tukemaan asiakkaiden palvelunohjausta, sekä yhteistyön ylläpitämistä. Varhaiskasvatustilain mukaan vastuu yhteistyöstä on kuitenkin varhaiskasvatustilainyksiköillä. Tässä kehittämistyössä korostui myös varhaiskasvatustilainyksikön vastuu, sillä perheohjaajat eivät tiedä varhaiskasvatustilainyksikön tapahtumista, eikä huoliperheistä, ellei henkilökunta informoi niistä.

Toisen ammattitaidon ja asiantuntijuuden kunnioittaminen on yhteistyön avain. Varhaiskasvatustilain yksikön henkilökunnalla on arvokasta tietoa lapsesta, hänen normaalista kasvatuksesta ja kehityksestä. Huolen herätessä varhaiskasvatustilain yksikön henkilökunnalla lapsesta tai perheestä, ei heillä tarvitse olla itsellään tiedossa mikä perhettä auttaisi tai voisi tukea. Yhteistyössä monialaisesti asiakastapaamisella, voidaan yhdessä arvioida lapsen ja hänen perheensä tuen tarve. Perhepalveluverkoston kolmen K:n konsepti, millä tarkoitetaan kopin ottoa, konsultaatiota ja kokonaisvastuun ottamista asiakkaan tilanteesta tarkoittaa sitä, että henkilökunta on mukana asiakkaan kanssa yhdessä luomassa palvelupolkua. Menettelytapa edellyttää kuitenkin molemmissa organisaatioissa erilaista lähestymistapaa yhteistyöhön. On arvioitava asiakkaiden tilanteita laajemmin kokonaisvaltaisesti, ei ainoastaan varhaiskasvatustilain yksikön tai perheohjauksen näkökulmasta. Lisäksi työskentely edellyttää asiakkaan rinnalla kulkemista ja palveluverkoston hyödyntämisessä tukemista, pelkän palveluohjauksen sijaan.

Yhteistyö edellyttää ajattelutavan muutosta organisaation johtajien tasolta lähtien ja prosessiorganisaation kulttuuriin kuuluvaa toimintaa. Sastamalassa on luotu uudenlainen organisaatorakenne, minkä tarkoituksena on lisätä tehokkuutta tekemällä yhteistyötä yli toimialojen rajojen. Opinnäytetyöni on konkreettinen keino tukea kunnan lapsiperheiden hyvinvointia yhteistyössä monialaisesti. Asiakkaiden kohtaaminen ja tukeminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa vähentää heidän tuen tarvetta jatkossa. Asiakaslähtöisesti luontevin tapa kohdata perheitä on lähestyä heitä, heidän omassa toimintaympäristössään.

Opinnäytetyöni aineistonkeruun perusteella varhaista tukea ja yleisen tason palveluita asiakkaat kaipaavat kyselyn perusteella lisää. Kyselyn tuloksissa nousi esiin vanhempien tiedonjano liittyen mm. lapsen normaaliin kasvuun ja kehitykseen, kaveritaitoihin ja mediakasvatukseen. Mielestäni myös perheiden illat ovat keino tukea huoltajien

vanhemmuutta. Koiramäen päiväkodissa perheiden illoissa on kiinnitetty huomiota myös huoltajien ja lasten välisen vuorovaikutuksen tukemiseen. Perheiden illat mahdollistavat myös yhteisöllisyyden ja vertaistoiminnan. Mielestäni varhainen tuki ja ennaltaehkäisy toteutuvat parhaiden, positiivisen yhdessä toimimisen kautta, ilman, että asiakas tiedostaa olevansa jonkun erillisen palvelun piirissä. Vanhemmuutta ja perheiden hyvinvointia tukevista toiminnoista hyötyvät kaikki perheet, vaikka heillä olisikin kaikki hyvin.

Lapsiperheiden sosiaalipalveluissa sosiaalihuoltolain mukaan edellytetään monitoimijaisista yhteistyötä ihan palvelutarpeen arvioinnin tekemisestä lähtien. Lisäksi rakenteellisen sosiaalityön ja laadukkaiden palveluiden toteuttaminen edellyttävät yhteistyön tekemistä. Varhaisin vaihe kohdata perheet on neuvolassa, ja perheohjauksesta onkin kiinnitetty huomiota terveydenhoitajien kanssa tehtävään yhteistyöhön. Nykyisin asiakasohjaukset ja työparityöskentely tarvittaessa sujuu luontevasti terveydenhoitajien kanssa. Suurin vaikuttava tekijä yhteistyön lisääntymisen kannalta on varmasti ollut toimijoiden siirtyminen fyysisesti samaan rakennukseen. Vuosina 2014-2016 perheohjausta toteutettiin neuvolan alaisuudesta, mutta työhuoneet sijaitsivat eri paikoissa, minkä seurauksena yhteistyö myös oli heikompa. Nykyisin eri organisaatiosta huolimatta, saman katon alla työskennellessä yhteistyö on tiiviimpää. Lisäksi neuvola järjestää monialaisessa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa perhevalmennusmessuja ja perheohjaajat pitävät vauvakahvilaa.

Seuraava merkittävä yhteistyökumppani perhekeskustoimintamallin mukaan varhaisen tuen palveluita toteuttaessa on varhaiskasvatus. Luomalla yhteistyörakenteet ja yhteistä toimintaa vanhemmuuden tueksi, pystytään tavoittamaan suuri osa lapsiperheistä heidän omassa toimintaympäristössään. Yhteistyössä Koiramäen päiväkodin henkilökunnan ja perheohjaajien kanssa luomassa varhaisen tuen perhetyön toimintamallissa olen kiinnittänyt huomiota seinättömän asiakasprosessin toteuttamiseen (Liite 3). Toimintamallissa asiakas- ja palveluohjaus pyritään järjestämään asiakaslähtöisesti, yhteistyörakenteita hyödyntäen. Toimintamallissa on huomioitu lapsiperheiden sosiaalipalvelun palveluprosessi sekä sosiaalihuoltolain mukainen palvelutarpeen arviointi.

Oma opinnäytetyöni, toimintamallin pilotointi oli vasta alku kehittämistyölle. Ehdotankin, että toimintamallia kehitettäisiin laajemmin ja jalkautettaisiin osaksi koko varhaiskasvatusta, perhepalveluverkoston yhteistyötä hyödyntäen. Opinnäytetyötäni tein töitten ohessa, ilman lisäresursseja. Valitettavasti mahdollisuuteni osallistua varhaiskasvatuksen arkeen ja panostaa yhteistyön lisäämiseen ei ollut mielestäni riittävää toimintamallin käyttöönottoon/kokeiluun. Kuitenkin jo minun pienellä panoksella tuli näkyviä tuloksia. Jalkauttaminen vaatii myös lisäresursseja, joten esitänkin perhepalveluverkostolle sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön hanke-rahoituksen hakemista varhaisen tuen toimintamallin jalkauttamiseksi ja yhteistyön kehittämiseksi.

Sastamalan kaupunki on ollut edelläkävijä sosiaalipalveluissa, Eetu-hankkeen myötä Sastamalassa panostettiin ennaltaehkäisevään perhetyöhön. Sosiaalihuoltolain uudistus kuitenkin muutti palvelurakennetta ja kuntien oli järjestettävä myös erityistä tukea tarvitseville lapsille ja perheille perhetyötä. Kolmen työntekijän resurssit ei ole riittävät, kun lastensuojelussa otettiin käyttöön Hackney-malli ja lastensuojelun asiakkaat siirtyivät sosiaalihuoltolain mukaisten palveluiden piiriin. Lisäksi lastensuojelun perhetyössä on resurssi vähentynyt, sillä yhden työntekijän työkuva on muutettu Hackney-mallin mukaan perheterapeutiksi. Tehostetun perhetyön, eikä ennaltaehkäisevän perhetyön resurssit vastaa tarpeeseen. Tällä hetkellä joudutaan järjestämään erityistä tukea tarvitseville asiakkaille perhetyötä ostopalveluna, jotta kaikki erityistä tukea tarvitsevat lapset ja heidän perheet saisivat palvelua sosiaalihuoltolain mukaisesti.

Aloittaessani kehittämistyötä pohdin tietämättömyyttäni, miten salassapitovelvollisuus tai varhaiskasvatuslaki tulevat rajaamaan yhteistyörakenteiden luomista. Lisäksi jännitin miten varhaiskasvatuksen henkilökunta suhtautuu kehittämistyöhön. Olin varautunut siihen, että yhteistyön mahdollisuudet tulevat jäämään hyvin rajallisiksi. Teoriatietoon perehdyttyäni yllätyin kuitenkin, miten sekä sosiaalihuoltolaki, että varhaiskasvatuslaki velvoittavat molempia organisaatioita tekemään yhteistyötä asiakkaiden edun mukaisesti. Lisäksi varhaiskasvatuksen henkilökunnan innostuneisuus ja avoimuus kehittämistyötä kohtaan yllätti itseni positiivisesti.

Nyt kun työ on valmis herää itselleni kysymys, miksi yhteistyörakenteita ei ole valtakunnallisesti lähdetty luomaan aikaisemmin. Uudistuneet sosiaalihuoltolaki ja varhaiskasvatuslaki sen kuitenkin mahdollistavat, ja siihen jopa velvoittavat varmistaakseen

laadukkaat palvelut asiakkaille. Henkilökunta näkee molemmissa organisaatioissa, että yhteistyölle on tarvetta ja he ovat valmiita sitoutumaan yhteistyön luomiseen. Onko kyse ollut johtamisesta, resursseista, tehtäväkuvista, epävarmuudesta vai organisaatiokulttuurien eroista. Varmasti kaikki edellä mainitut seikat vaikuttavat yhteistyön tekemiseen, mutta kuten aikaisemmissa tutkimuksissa ja omassa kehittämistyössäni on pystytty todentamaan, kyse on ainoastaan yhteistyörakenteiden uupumisesta. Sastamalassa mahdollisuudet luoda yhteistyörakenteita on ollut kuitenkin jo perhepalveluverkoston verkostoyhteistyön käynnistyttyä. Perhepalveluverkosto on henkilökunnalle tarjonnut mahdollisuutta yhteistyön rakentamiseen ja sitä on edellytettykin, mutta itse pohdin että onko työntekijöihin kohdistuneet odotukset kuitenkin olleet liian laajoja ja epämääräisiä? Yhteistyörakenteiden kehittäminen vaatii kuitenkin organisaatioiden välistä vastuujalon määrittelyä, reunaehtoja ja esimiesten tukea. Vaikka henkilöstö olisi kuinka itseohjautuva, ei heiltä voi odottaa täysin vapaata toimintaa. Itse toivon, että vuonna 2020 molemmista organisaatiosta henkilökunnalta löytyy riittävästi rohkeutta ja luottamusta omaan sekä toisten ammattitaitoon, että uusia yhteistyön muotoja pystyttäisiin luomaan ja ottamaan käyttöön.

8.2 Arviointi

Opinnäytetyöni kehittämistyö pohjautuu Terveysten- ja hyvinvoinnin laitoksen, perhetyön porrasteisuus työryhmän julkaisuun. Sain aloittaessani kehittämistyön perhetyön porrasteisuus työryhmän aineiston käyttöni, minkä pohjalta he olivat lähteneet julkaisua luomaan. Julkaisun oli tarkoitus olla hyödynnettävissä maaliskuussa 2019. Julkaisun laatiminen kesti kuitenkin arvioitua pidempään, ja julkaisu oli saatavilla vasta syksyllä 2019. Päätin kuitenkin viedä kehittämistyötäni eteenpäin suunnitelman mukaisesti, sillä yhteistyön toimintamallin luomista varhaiskasvatuksen ja perheohjauksen välillä pystyi perustelemaan useiden eri julkaisujen valossa. Lape- muutosohjelman useissa julkaisuissa, sekä THL:n muissa perhetyön julkaisuissa on nostettu esiin monitoimijainen yhteistyö ja asiakasperheen kokonaisvaltainen kohtaaminen. Lisäksi perustelut kehittämistyön tekemiseen löytyvät suoraan varhaiskasvatuslaista.

Oma opinnäytetyöni seuraa vahvasti myös perhetyön porrasteisuus työryhmän toimintamallia. Toimintamalli nojautuu vahvasti teorian tietoon ja aikaisempiin tutkimuksiin.

Toimintamallia kokeiltaessa syksyllä 2019 emme erikseen lähteneet tarjoamaan varhaisen tuen perhetyötä Koiramäen päiväkodin asiakkaille. Ajatuksena oli kokeilla huolimittarin käyttöä ja henkilökunnan keinoja ottaa huoli puheeksi. Varhaiskasvatuksen henkilökunta koki kuitenkin lopulta, että heidän asiakkaille palvelun tarjoamisen olisi ollut helpompaa, jos se olisi heti esitelty universaalina palveluna. Toimintamallia käyttöönottaessa on tarkoituksena esitellä palvelua niin, että mahdollisimman moni vanhempi ottaisi itse suoraan yhteyttä perheohjaajan tai pyytäisi tarvittaessa varhaiskasvatuksen henkilökunnalta tapaamista mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Sastamalassa varhaisen tuen perhetyötä on toteutettu perheohjauksen muodossa jo vuodesta 2014 lähtien, mutta jalkautumisessa peruspalveluihin on vielä kehitettävää. Perheohjaajat ovat vuosittain lähestyneet varhaiskasvatuksen yksiköitä sekä kouluja, tarjotakseen esittelyä vanhempainilloissa. Vuosien varrella perheohjaajat ovat esitelleet toimintaa ympäri Sastamalaa, sekä Punkalaitumella. Vuosien aikana on pidetty luentoja mm. mediakasvatuksesta tai pidetty pelkästään esittelypistettä vanhempainilloissa. Kuitenkin palveluverkostossa on vielä monia yksiköitä missä perheohjaaja ei ole vierailut kertaakaan. Perheohjauksessa on useamman vuoden ajan pohdittu toimivampia keinoja kohdata asiakkaita ja madaltaa heidän kynnystä yhteydenottoon.

Teoriatiedossa olen avannut yhteistyön perusteita lapsiperheiden sosiaalipalveluiden ja varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Mielestäni teoriatiedossa on tärkeää avata molempien organisaatioiden toimintaperiaatteet, jotta ymmärtää paremmin vastuunjakoja ja eri työntekijöiden rooleja. Toimintamallia luodessa ja pohdinnassa lähestyin toimintamallia kuitenkin enemmän varhaiskasvatuksen näkökulmasta, kehittämistyössä esiin nousseiden tarpeiden perusteella. Vastuu yhteistyöstä on ensisijaisesti kuitenkin varhaiskasvatuksen henkilökunnalla. Mielestäni työssä oli tärkeä avata huolimittarin avulla lapsiperheiden sosiaalipalvelun asiakas- ja palveluohjausta sekä luoda kuva varhaisen tuen perhetyön asiakasprosessista. Lisäksi kehittämistyötä aloittaessa oli tarkoitus perehtyä mahdollisuuksiin tarjota varhaisen tuen perhetyötä varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä.

Toimintamallissa tärkeintä on kontaktien luominen. Ehdotuksena vanhempien osallisuuden lisääminen varhaiskasvatusyksikön toiminnan suunnittelussa ja vapaamuotois-

ten asiakastapaamisten lisääminen perustuu Vasun-käyttöoppaaseen. Lisäksi ehdotuksen taustalla on ajattelumalli, että lisäämällä positiivisia kohtaamisia on myös helpompi keskustella vaikeista asioista. Vanhemmille on annettava mielestäni mahdollisuus avoimiin kohtaamisiin, jotta he itse pystyisivät myös aktivoitumaan. Koiramäen päiväkodissa vanhempaintoimikunta on lakkautettu, vähäisen osallistumismäärän vuoksi. lapset alkavat hyvin paljon varhaisemmassa iässä nykyisin ja vanhemmat eivät kovin helposti sitoudun vastuuta edellyttäviin tehtäviin. Uskon että avoimiin tilaisuuksiin vanhemmilla on matalampi kynnys osallistua.

Pitkin prosessia pyysin palautetta molemmilta työryhmiltä, sekä sähköpostitse, että suullisesti. Palaute oli positiivista ja varsinkin varhaiskasvatuksen henkilökunta koki yhteistyön olevan sujuvaa. Henkilökunnan mielestä kehittämistyöni aihe on äärimmäisen tärkeä, ja toimintamallin ehdotus realistinen. Perheohjauksen tiimiä mietityttää toimintamallia käyttöön ottaessa resurssien riittävyys, koska jalkautuminen varhaiskasvatussyksiköihin edellyttää panostusta.

Lomakemuutoksen eteen päin viemisessä olisin voinut itse käydä esittelemässä ehdotukseni johtoryhmälle, jolloin olisin pystynyt perustelemaan paremmin muutostarvetta ja tekemään ehdotuksia. Johtoryhmän kokouksen jälkeen päätin odottaa opinnäytetyön valmistumista ja esitellä ehdotukseni toimintamallista kokonaisuutena, koska huomasin eri organisaatioiden väliset organisaatioiden kulttuuriset toimintaerot. Lisäksi toimintamalli on iso kokonaisuus, mikä edellyttää johtoryhmän hyväksynnän ja paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman muuttamista moniammatillisen yhteistyön osalta.

Sastamalassa varhaiskasvatussyksiköitä on useita erilaisia ja ne sijaitsevat maantieteellisesti laajalla alueella, eri alueilla asiakkaila on erilaisia tarpeita. Toimintamallia luodessa emme halunneet luoda liian suppeita raameja, vaan jokaisen yksikön henkilökunta yhteistyössä perheohjaajan kanssa luo omalle yksikölle sopivia tapoja kohdata asiakkaita. Jatkossa on myös tärkeää tarjota asiakkaille mahdollisuus pyytää varhaisen tuen perhetyön tapaamista varhaiskasvatuksesta matalalla kynnyksellä. Yksiköissä toiminnan näkyväksi tekemiseen on kiinnitettävä huomiota.

Opinnäytetyöni on lähtökohtaisesti saanut todella myönteisen vastaanoton ja kentällä varhaiskasvatuksen henkilökunta on kokenut tarvetta juuri sosiaaliselle ammatilliselle

tuelle. Myös muissa kunnissa asiaan on alettu kiinnittämään enenevässä määrin huomiota ja esimerkiksi Nokian kaupunki on palkannut varhaiskasvatuksen kuraattorin vuoden 2019 syksynä. Sastamalan perhepalveluverkostolle ehdotan kuitenkin hyödyntämään varhaisen tuen perhetyön perhekeskusmallin pohjalta perheohjauksen yksiköistä. Perheohjaajat kulkevat asiakkaan rinnalla läpi palveluverkoston. Sosiaalialan palvelujärjestelmän uudistuessa he ovat osa kehitystä. Lisäksi perheohjaajilla on hyödynnettävissä laaja ammatillinen tuki, perheneuvolan psykologit, sosiaalityöntekijät ja lapsiperheiden sosiaalipalveluiden ammattilaiset. Varhaisen tuen perhetyön näkökulmasta, asiakastapaamisella asiakkaalla on myös mahdollisuus saada heti tapaamisella asiakasohjausta konkreettiseen asiaan. Perheohjaaja pystyy myös ohjatessaan asiakasta eteenpäin muihin lapsiperhepalveluihin, kulkemaan hänen mukanaan ja toimimaan eri ammattilaisten työparina.

LÄHTEET

- Aalto-Kallio, M., Englund, K., Heikkinen, H., Koivisto, J., Korhonen, S., Lyytikäinen, M., Peränen, N., Pitkänen, N., Pohjola, p. & Virtanen, K. 2014. Kohti avointa kehittämistä – matkaoppaana Innokylä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 08.1.2019. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-340-6>
- Ahonen, L. 2017. Vasun käyttöopas. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Alasuutari, M. 2010. Suunniteltu lapsuus, Keskustelut lapsen varhaiskasvatuksesta päiväkodissa. Tampere: Vastapaino.
- Alatalo, M., Kettunen, N., Liukko, E., Miettunen, N. & Normia-Ahlsten, L. 2019. Porrasteisuus lapsiperheiden sosiaalipalveluissa, Näkökulmia sosiaalihuoltolain toimeenpanoon ja palveluiden järjestämiseen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 10.1.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-797-8>
- Alatalo, M., Lappi, K. & Petelius, P. 2017. Lapsikeskeinen suojelu ja perheen toimijuuden tukeminen lastensuojelun perhetyössä ja perhekuntoutuksessa: kohti monitoimijaisia, yhteistä perhetyötä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 30.3.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-859-3>
- Eriksson, P. & Petelius, P. (toim.) 2018. Uudistuva lastensuojelu, kohti asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoimintaa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 10.5.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-208-6>
- Halme, N., Hastrup, A., Kekkonen, M., Kiviruuu, M., Liukko, E., Lämsä, R., Muranen P., Normia-Ahlsten, L. & Pelkonen, M. 2020. Perhekeskukset Suomessa 2019 – Kehittämisen tilanne ja työn jatkuminen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 20.4.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-461-5>
- Hakulinen, T., Laajasalo, T. & Mäkelä, J. (toim.) 2019. Vanhemmuuden ja parisuhteen tuen vahvistaminen. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 5.5.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-357-1>
- Hastrup, A., Kääriäinen, A., Petrelus, P. Taipale, M. & Hiiloma, H. 2020. Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän lapsiperhepalvelujen arviointi. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 23.5.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-478-3>
- Helminen, J. (Toim.) 2017. Asiakkaan moniammatillinen ohjaus sosiaali- ja terveyshuollossa. Helsinki: Edita.
- Hietämäki, J., Jaakola, A. M., Petelius, P. & Tulensalo, H. (toim.) 2016. Lapsen elämäntilanteen ja tuen tarpeiden lapsikeskeinen, monitoimijainen arviointi: Tietoa lastensuojelun kehittämisen pohjaksi. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, työpaperi 33/2016. Viitattu 10.4.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-749-7>

Kaukoluoto, E. 2010. Onko varhaisen tuen päiväkotiki mahdollinen? Tutkimus varhaiskasvatuksen yhteisöllisestä kehittämisestä. Helsinki: Yliopistopaino.

Keskinen, S. & Virjonen, H. (toim.) 2004. Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päiväkodissa. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Keski-Suomi 2021. 2019. Projektikuvaus: Yleinen ohjaus ja neuvonta, asiakasohjaus sekä palveluohjaus. Loppuraportti. Viitattu 14.5.2020. <http://www.ks2021.fi/wp-content/uploads/2019/05/palveluohjaus.pdf>

Koivuniemi-Ollila, K. 2019. Päiväkodin johtaja, Koiramäen päiväkotiki. Sastamala. henkilökohtainen tiedonanto 24.6.2019

Lämsä, A. L.(toim.) 2013. Verkostot vahvaksi, toimiva vuorovaikutus perheen kanssa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Mahkonen, S. 2018. Vuoden 2018 varhaiskasvatustaki. Helsinki: Edita.

Mäkitalo, A. R., Nevanen, S. Ojala, M. Tast, S., Venninen, T. & Vilpas, B. (toim.) 2011. Löytöretkellä osallisuuteen: Kehittämistä ja tutkimista päiväkodin arjessa 2. Helsinki: Socca & Yliopistonpaino. Soccan ja Heikki Waris-instituutin julkaisusarja nro 25.

Männikkö, J. & Siikaluoma, T. 2013. EETU, ennaltaehkäisevän tuen ja intensiivisen työotteen toimintamalli nuorten palveluissa 2011-2013. Kasper II. Hämeenkyrö. Viitattu 6.1.2020. https://www.hameenkyro.fi/site/assets/files/6428/707387-eeu-kehitta_cc_88mistyo_cc_88n_helmet_loppuraportti_8_9_13.pdf

Paavilainen, E., Pösö, T. & Vierula, T. 2019. Moniammatillisuus ja palvelutarvearviointi lapsi- ja perhepalveluissa. Ammattilaisten näkemykset pulmakohdistista. Yhteiskuntapolitiikka 84 (2019):3. Viitattu 6.5.2020. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019061220169>

Parto-Koski M. L. 2016. Sastamalan valtuustokauden 2013-2016 hyvinvointikertomus. Viitattu 12.4.2020. https://www.sastamala.fi/sastamala/liitetiedostot/ editori_materiaali//29843.pdf?name=hyvinvointikertomus_2013-2016

Sastamalan kaupunki. 2019a. Sastamalan varhaiskasvatussuunnitelma 2019. Sastamalan kaupunki. Viitattu 12.5.2020. https://www.sastamala.fi/sastamala/liitetiedostot/ editori_materiaali//35311.pdf?name=Sastamalan_varhaiskasvatussuunnitelma_2019

Sastamalan kaupunki. 2019b. Sastamalan kaupungin tilinpäätös 2018. Viitattu 27.5.2020. https://www.sastamala.fi/sastamala/liitetiedostot/ editori_materiaali//34191.pdf?name=Sastamalan_tilinpaaotos_2018

Sastamalan kaupungin www-sivut 2020. Viitattu 12.5.2020. <https://www.sastamala.fi/sastamala/>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2017. Sosiaalihuoltolain soveltamisopas. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 10.5.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3959-2>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2019. Yksi lapsi, yksi tilannekuva. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 11.5.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4055-0>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2019b. Lupa auttaa!-hanke. Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma, Varsinais-Suomi. Loppuraportti. Raisio. Viitattu 25.5.2020. <http://julkaisut.raisio.fi/kokous/2019293461-5-1.PDF>

Sosiaali- ja terveysministeriön www-sivut 2019. Viitattu 12.5.2019. <https://stm.fi/etusivu>

Sosiaalihuoltolaki. 2014. 30.12.2014/1301.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2016. Luo luottamusta, suojele lasta. Opas yhteistyöstä lapsia ja perheitä työssään kohtaaville. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 3.3.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-642-1>

Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen www-sivut 2019. Viitattu 10.1.2019. <https://thl.fi/fi/>

Varhaiskasvatuslaki. 2018. 540/2018

Hei

Olen Sotesin perheohjaaja Inge Nieminen ja opiskelen Satakunnan ammattikorkeakoulussa, Sosionomin ylempää ammattikorkeakoulututkintoa. Koulutukseen liittyen Sastamalan kaupunki on antanut minulle toimeksiannon varhaisen tuen perhetyön toimintamallin kehittämiseksi Sastamalan varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyössäni pilotoin toimintamallia Koiramäen päiväkodissa vuoden 2019 aikana. Teoriapohjana kehittämistyölleni on Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitoksen Sosiaalihuollon ja perhetyön työryhmän julkaisu.

Opinnäytetyöhöni liittyen pyydänkin teitä osallistumaan kehittämistyöhön vastaamalla kyselyyn. Kyselyn tarkoituksena on selvittää teidän vanhempien kokemuksia varhaiskasvatuksen ja kodin välisestä yhteistyöstä, sekä kehittämissuhteiden liittyen vanhemmuuden tukemiseen ja perheohjauksen jalkauttamiseen varhaiskasvatukseen.

Kyselyyn vastataan anonyymisti ja aineistoa käytetään ainoastaan opinnäytetyössäni toteuttamaani kehittämistyöhön!

Kiitos vastauksestanne!

Kyselylomake

1. Vanhempien ja päiväkodin välinen yhteistyö?

	Täysin samaa mieltä	Hieman samaa mieltä	Hieman eri mieltä	Täysin eri mieltä
Mielestäni yhteistyö varhaiskasvatuksen ja kodin välillä on sujuvaa	☐	☐	☐	☐
Saan riittävästi tietoa lapseni hoitopäivän kulusta	☐	☐	☐	☐
Varhaiskasvatuksessa huomioidaan meidän perheen toiveet ja tarpeet	☐	☐	☐	☐
Koen vanhempainiltojen tukevan vanhemmuutta ja yhteistyötä	☐	☐	☐	☐
Minun on helppo kertoa vanhemmuuden haasteista varhaiskasvatuksen henkilökunnalle	☐	☐	☐	☐

2. Mitkä asiat mielestäsi haittaavat kodin ja varhaiskasvatuksen yhteistyötä:

(Voit valita useamman vaihtoehdon)

- Henkilöstövaihdokset
- Henkilökunnan kiire
- Luottamuksen puute
- Eriävät mielipiteet lapsen tarpeista
- Henkilökohtaisista asioista kertominen on minulle vaikeaa
- Pelko leimatuksi tulemisesta

3. Olisin kiinnostunut osallistumaan varhaiskasvatuksen järjestämiin:

(voit valita useamman vaihtoehdon)

- erilaisiin teemailtoihin
- vanhemmuusryhmiin
- perheiden tunne- ja sosiaalisten taitojen ryhmiin
- vanhemmuuteen ja kasvatukseen liittyvät luennot
- perheiden iltoihin myös jatkossa
- muu toiminta, mikä.....

4. Missä asioissa toivoisit ohjausta ja tukea varhaiskasvatustyössä:

(Voit valita useamman vaihtoehdon)

- Lapsen normaali kasvu ja kehitys
- Lapsen haastava käytös
- Rajojen asettaminen
- Lapsen ruokarajoitteisuus
- Lapsen kaveritaidot
- Vanhemmuus
- Työn ja lapsen hoitoaikojen yhteensovittaminen
- Arjenhallinta
- Yksinäisyys
- Vertaistukea
- Parisuhde
- perhesuhteiden muutos
- Palvelunohjausta, lapsiperheiden palvelut
- Mediakasvatus
- Tukiverkoston luominen
- Taloudellinen tilanne
- Jokin muu, mikä.....

5. Miten varhaiskasvatuksessa toivoisit voivasi tavoittaa perheohjaajan tarvittaessa?

(voit valita useamman vaihtoehdon)

- varhaiskasvatuksen arjessa
- varhaiskasvatusopettajan työparina
- yksilötapaaminen varhaiskasvatuksessa
- vasu-keskustelu
- perhetapaamiset varhaiskasvatuksessa
- kotikäynti
- soittamalla
- sosiaalinen media

Huolen kokonaisvaltaisen tilanteen arvioimisen osa-alueet:		
Lapsi	Vanhemmus	Perhetilanne
Käätösoinen kehitys ja taidot Sosiaaliset suhteet Tunne-elämän kehitys ja käytäytyminen Terveys	Hoiva ja huolenpito Turvallisuus Ohjaus ja rajat Arjen väkkaus ja ennakoitavuus Tunneherkkyyks	Perheen voimavarat Elämäntilanne Talous Perheen verkostot

Huoleton tilanne	Pieni huoli	Harmaa vyöhyke	Suuri huoli				
1	2	3	4	5	6	7	
Ei lainkaan huolta	Pieni huoli tai ihmettely käynyt mielessä; luottamus omiin mahdollisuuksiin vahva	Huoli tai ihmettely käynyt toistuvasti mielessä; luottamus omiin mahdollisuuksiin hyvä	Huoli kasvaa; luottamus omiin mahdollisuuksiin heikkenee	Huoli tuntuva; omat voimavarat ehtymässä	Huolta paljon ja jatkuvasti lapsi vaarassa. Omat keinot loppumassa	Huoli erittäin suuri; lapsi välittömässä vaarassa. Omat keinot lopussa	
		Ajatus lisävoimavarojen tarpeesta	Mielessä toivomus lisävoimavaroista ja kontrolliin lisäämisestä	Selvitä koettu lisävoimavarojen ja kontrolliin lisäämisen tarve	Lisävoimavaroja ja kontrollia saatava mukaan heti	Muutos lapsen tilanteeseen saatava heti	
1.-2. Avoin keskustelu vanhempien kanssa havainnoista liittyen lapseen		3. Työyhteisössä/tiimissä huolen jäsentely ja aiheesta keskustelu, huolen nimeäminen		4.-5. Tarjotaan vanhemmille kynnyskättömän perhetyön tapaamista varhaiskasvatustyöskikköissä, asiakkaan luvalla perhehojaaja työparina.		5.-6. Asiakkaalle ehdotetaan sosiaalihuoltolain mukaisen yhteydenoton tekemistä palvelutarpeen arvioimiseksi	
Perhehojaajan nimenön konsultaatio Asiakkaan kanssa huolesta keskustelu		4.-5. Tarjotaan vanhemmille kynnyskättömän perhetyön tapaamista varhaiskasvatustyöskikköissä, asiakkaan luvalla perhehojaaja työparina.		5.-6. Perhehojaaja voi tehdä ensiarvion palvelutarpeesta ja ohjata asiakasta palveluiden piiriin.		7. Lastensuojeluilmoituksen tekeminen	
						7. Akutissa tilanteessa: Virka-aikaan sosiaalipäivystysnumeroon soittaminen (Puh. 050 536 7764) Virka-ajan ulkopuolella puhelu 112.	

